

چاوا خو پهروهارده بکهين؟

كتيّب: چاوا خۆ پەروەردە بکەين

نقىسەر: تەحسىن ئىبراھىم دۆشكى

چاپا دويىن ۲۰۱۸

چاپخانەيا:

بەرگ:

ژمارا سپارتنى:

چاوا خو په روهرده بکهین؟

هندەك دەرسىن عەمەلى
ژڙيانا صەحابى و تابعىيان

بەرھەڦکرن
تەحسىن ئىبراھىم دۆسکى

ε

پیشگوتن

ل زهمانه‌کى دل تىدا بيميار بموى، وهشكاتى گەھشتىيە رحى ژى..
ل دەمەكى پۇندىكى ژ چاقان باركى، وپەلا باودرييىن تىين تى نەماى،
وچرايىن تەقاوايىن كز بموى، ئىيدى گۆتتىيەن دلسۆزان كارى ل كەسى نەكەن،
زەنگلا ترسى ژ گەلهك لايىان ۋە دئىتە ليدان، ومرۆققىن كارى وان
پەروەرەد نالىينىن وان دگەھنە بەر عەسمانى، وگەلهك كەسىيەن خەما جفاكىن
هل دگەن گازىندهيان دكەن، وپىيار ژ گەلهك لايىان دئىنەكىن:

- بۆچى تەرىبىيەتا مە رۇڭ بۇ رۇڭنى بەر ب خرابىيىن ۋە دېت؟ ئەگەر
چنە؟

- وچاوا ئەم دى شىيىن يا مايى خلاص كەين؟
- ئەرى دەلىفە مايە مەرۆققىن دلسۆز كارى بۇ دەرمانكىندا دەردى
بىكەن؟ يان ژى دەستىن خالى بداننە سەر يىن چو تىدا نە، وخۇ ب دەست
بىن ھىقىيىن ۋە بەردىن، وبيىشىن: مانى كون يا ژ پاتەمى مەزىنتى لىن ھاتى!
وەرۆققىن زانا ب دەرد وەرمانىيەن جفاكى، باش دزانىن كوب تىنى
ئەمۇ پەروەردىيا ل سەر بناخىيەن باودرييىن دئىتە ئاشاكىن، دشىت نەفسىيەن
نساخ چارە بکەت، ودىيەن رەق دەرمان بکەت، رحى زەلال بکەت..
بەلىنى، پەروەردىيا ئىيىمانى، ئەمۇ دلى ب عەسمانى ۋە گرى دەدت، ورحنى
بلند دكەت، وەمەز وقىيانان پاقۇ دكەت، تىشتنى دبته ئەگەرا ھندى نەفس
ورەفتار راست ودورست بىن.

و پهروه رده‌یا ئیمانی ئەم بەحس زى دکەین نه علمەکە ب
 دەرسینى دئىتە و درگرتن، هندى ئەو کارەکە ب چاقلىيىكىن دئىتە ستاندن،
 و ئەويىن رېتكا خودى گرتى وهىقىيا خۆ كرييە ېزگاركىنا نقوپۇوپىن دەريايى
 سەرد اچوونى ژەر كەسەكىن دى فەرتەن ل نموونەپىن بلند بگەپىتن و ب
 ۋەنگەكىن عەمەلى ئېكەمەن جار ل سەر خۆ ب كاربىن، و خۆ بۆ خەلکى
 دى بکەنە جەن چاقلىيىكىن، يان چوننە چوننە وان نموونەپىن هلپۇارتى ب
 ۋەنگەكىن جوان بۆ خەلکى ۋەنگەپىن، و بۆ چاقلىيىكىن شان نموونەييان وان
 داخواز بکەن، و بىرا وان لىنى بىننە قە، و دل ئەگەر وەسا ھاتىتە چىكىن كو
 ئەمۇ زۇي بىتە و درگىرلان، وزۇي خۆ ژېرىقە بکەت، وزۇي نازك ژى بىت
 ورۇناھىيىن و درگرت.. بىرئىنان باشتىن دەرمانە بۆ وي كۈوي نەرم بکەت
 وتارىيىن ژى دویر بىخت، و كەمس بلا نېېرىت: ما ئاخفتىنى چ پېقە دئىت؟
 هنده هندى ئەم دېيىن و چو پېقە نائىت! دندكەكە تۆقى با د گەمل خۆ
 دېت، خەلک ھەمى ھزر دکەن ئەو چوو زەعى بۇو، بەلىنى ل جەنەكىن دویر
 ئەمۇ دندك بن ئاخ دېت، و دەمەكىن دویر دارەكاكا ب خەمل و بەزىن بلند ژى
 چى دېت، قىيىجا بىن هېقى نەبن.

و دەولەمەندىرىن دەم بۆ هلپۇارتىنا نموونەپىن بلند يېتىن پهروه رده‌یا
 پاڭ دەمىن سەھابى و تابعىيانە، سەھابى ئەويىن ل سەر دەستى سەيداين
 ئېتكى پېغەمبەرى خودى - سلاڭ لىنى بن - ھاتىنە پهروه رده‌کەن، و تابعى
 ئەويىن پاشتى ھنگى ل سەر دەستى وان ھاتىنە پهروه رده‌کەن، سەھابى
 و تابعى ئەويىن ژەنابەرا ھەمى مەرقۇقىن دىرۇكى خودى ئەمۇ هلپۇارتىن دا
 رۇناھىيىا دىنىنى وي ل قىن دنیا يابەرفە بەلاڭ بکەن.. قىيىجا ھوين ھزر
 بکەن ئەم دى دچاوا بن؟!

د ڦئي زنجيرا دهسيين خو دا ئهويين مه ل بن ڦئي ناڻي ڪومكريين:
(**چاوا خو پهروه رده بکهين؟**) مه ل بهره گوتنيين خو ل سهر بناخه گوتني
وبوچونينين صه حابي وتابعييان ئاقا بکهين، ل بهر روناهيبيا منهجهي وان
يئي (تهربيوي) بيرا خو ل وان رٽيكان بىينيه ڦهه يئن پيتفقيه ئهم خو، پاشي
ئيك ودو ل سهر پهروه رده بکهين.. وههڙي گوتنييه کو د ئاماڏه کرنا ڦئي
بابهٽي دا مه ب رهندگه کي سهره کي مفاڻ قان ههرو دكتييان و هرگريبيه:

- ۱- لمحات تربوية من حياة التابعين، يا د. أشرف حسن طبل.
- ۲- منجد الخطيب، يا أحمد بن صقر السويفي.
- ۳- صور وموافق من حياة التابعين، يا سعد يوسف أبو عزيز.
هيقيبيا مه ڙ خودائي مهڙن ئهه گوتنيين مه د مفادار وبهرهه مدار
بن، وئهو وان بو مه ب خير بنثيست.

دھوک ۱۴۳۱/۱۲/۱

۲۰۱۰/۱۱/۷

Λ

خو په روهرده کرنا ل سه ر ئيخلاصى

بهرى همر تشتەكى، وبهرى ئەم پىنگاشا ئىككى د پەروھرده کرنا خۆ^١
دا بەساقىشىن، دېيت ل بىرا مە بت كو رېكا ئىكانە بۆ گەھشتىنى د
درگەھىن (ئىخلاصى) را دېرىت، وئەو كارى مەۋە دەكت ئەگەر چەند يىن
مەزن زى بت، يان ب سەر قە يىن جوان وتازە زى بت، زى نائىتە
قەبۈلۈكىن ئەگەر (ئىخلاص) تىدا نەبت.. ئىجىا ئىخلاص چىيە؟ وېۆچى
ئەو ھندە يا گىنگە؟

ئىخلاص ئەوه كارى مەۋە خۇرى بۆ خودى بت، يەعنى: ئارمانجا
مەۋە ب ھەر عىيادەتەكى يىن ئەو دەكت خودى ب تىنى بت، وئەقە ھندى
دگەھىنت كو نەينى وئاشكەراپىا مەۋە يىا پاقۇ بت، ودىلى وي ژ ھەر
تشتەكى زەلالىپىا وي شىلى بکەت يىن پاراستى بت، ورەستىپا ئىخلاصى
ئەمە د ئىبيتە خۆ دا مەۋە يىن بھەرى بت ژ ھەر ئىككى ھەبت ژېلى خودى،
وئىخلاص -وەكى جونەيدى بەغدادى دېيىت- تشتەكى نەينىيە د نافبەرا
خودى وعەبدى دا، نە ملياكەت پىن دەھسىيەت كو بنقىيەت، ونە شەيغان
پىن دزانت كو خراب بکەت!

وتشتى ژ ھەميى پتر پىغەمبەرى -سلاف لىنى بن- صەھابىيەن خۆ^٢
لىنى ھشىار دىرىن دەمى وى ئەو پەروھرده دىرىن ئەو بۇو وى ئەو ل گىنگىيَا

دورستکرنا ئئيه‌تى وياقىزكىدا دلى هشيار دكىن، وحمدىسا وي يا بىلاقتى د
قى مەجالى دا ئەمۇد يائىمامى بوخارى كتىبىا خۆپى دەست پى كرى،
دەمىن دېيىت: «إِنَّمَا الْأَعْمَالُ بِاللَّيْلَاتِ وَإِنَّمَا لِكُلِّ أَمْرٍ إِمَانَوْيٌ» يەعنى: هەما
ھندى كارن ب ئئيه‌تانە، وەما بۆ ھەر ئىيىكى ئەو ھەيدە يى كرييە دلى
خۆ. وئىنانا ئىمامى بوخارى بۆ قى حەدىسى د دەسىپىكا كتىبىا خۆ دا بۆ
ھندىيە ھەر وەكى وي دېيىت بېيىتە مە: ھەر كارەكى مروۋەتكەت ل
دەسىپىكى ئئيه‌تا خۆل سەر دېيىت، خودى ب وي ئئيه‌تا وي يى
زانايىه، ئەو دزانت كانى ئارمانجا وي پىن كنارى خودىيە، يان تىشتەك
ژ دنيايتىيە، و ل دويىش وي ئئيه‌تا وي خودى جزايانى وي دى دەتى.. لەم
دېيىت ھەر ئىيىك ژ مە ھەر ژ سەرى خۆل سەر قى مەسەلا گرنگ
پەروەردە بکەت، يەعنى: بىزانت كو ھەر گۆتنەكى ئەو بېيىت، يان ھەر
كارەكى ئەو بکەت، خودى ل دويىش ئئيه‌تا وي دى دەتى، وچونكى خودى
ب ئئيه‌تا دلان يى زانايىه، وتشتەك ژى ل بەر وي بەرزە نابت، مروۋە
ئەگەر ياخانى خۆل بەر خەلکى ھەمييىن ۋەشىرت ئەو نەشىت وي ل بەر
خودى ۋەشىرت، وەمسەلە حسېتىا ئاخەتى ب تىنى نىنە، بەلکى گەلەك
جاران ئەنجام ھىشتىا ل ۋېرى ئاشكەرا دېت، يى ئىخلاص د دلى دا نەبت
خودى گەشتىيى باودرى ل سەر دىمىن وي شەدمىرىنت، دلى خەلکى ژى
سار دكەت، ونەما ئىيىدى خۆ گۆتنىن وي ژى كەس مفایى ژى وەرىگرت،
پسيار ژ زانايىهكى ھاتەكىن:

- ئەرى بۆچى گۆتنا يېن بەرى ژ سەلەفان ژ گۆتنا مە ب مفاتە؟
وي گۆت: چونكى ئارمانجا وان ژ گۆتنى سەرفەرازىيى ئىسلامى
ورىگاركىدا نەفسان بۇو، بەرى وان لى بۇو خودى ژ وان رازى بېت،

وئارمانجا مه ئمۇھ ئەم خۆ سەرفەراز بىكەين، ودىنیاپىن ب دەست خۆ ۋە
بىنین، خەلکى ژ خۆ رازى بىكەين.

بەرى خۆ بىدەنە گۆتنىن مە، دەمى ئەم دئاخقىن ووهۇز ونصيحةتان ل
خەلکى دىكەين، ئەم چەند دئاخقىن، وچەند گۆتنان درىتىز دىكەين، بىسى ئەم
بىشىپىن دلىن خەلکى ب نك خۆ ۋە بىكىشىن، وېرىن خۆ بىدەنە گۆتنىن
زانايىتن سەلەفان ژ صەحابى وتابعىيان، ئىيىك ژ وان ئاخفتىنە كا كورت دا
بىيىت وەسا دل دا پىيىق فەزىن وەكى وي عەردى نەرم وقەلەو دەمى بارانە كا
ب بەرەكەتلىنى دبارت، ب وەعزەكتى كورت ئىيىك ژ وان ب دەھان خەلکى
بەرزە ل پىكاكا پاست دزقاندىن، وھېشتا ديوانا وان يا گۈيداى ب دەھان
گونەھكار رادبۇونە ۋە وتۇپا خۆ رادگەھاند!

بۆچى ئەو دەسە بۇون، وبۆچى ئەم دەھۆساینە؟

عەبدىللاھى كورى موبارەكى دەگوت: ((مە ئاخفتنا خۆ رەھوان كر،
بىلىرى مە چۈز كارى چى نەك)).

يى بېيىت دەرگەھى دلىن خەلکى بۆ قەبىن وەكى كو بۆ صەحابى
وتابعىيان فەدبۇون، پىك يا ئاشكەرایە.. (ئىخلاصا د گۆتن وکرياران
دا) ئەوھ يا دەرگەھىن گرتى وکەلمەيىن ئاسىنى قەدكەت، ونەفسىن
نەلغاقكى ب سەرنەرمى قە ل پىكاكا گوھدارىيىن دزقىپىنت، وئەگەر ئەم ل
دىرەك دەولەمەندىا صەحابى وتابعىيان بىزقىرىن دى بىنин وان مەدرەسىن
تايىيەت بۆ فييركىن ئىخلاصىن هەبۇون، ھىندهك مەدرەسىن وەسا بۇون حەتا
نوكە ژى بەرددوام بەرھەمەكى باش پېقە دئىيت، وھەر كەسەكتى قەست
بىكەتى ل چى دەم وچى جەن بى دەست ۋالا ژى نازقىرت، وچەند تىشىتەكتى
فەرە بۆ مە ئەقىرۇ ئەم ئەويتىن ل وي دەمى دىزىن يى پەروەردەيا ئىيمانى تىيدا

گلهک کیم بوروی، خو ب قى مەدرەسى را بگەھىنин دا فيرى ئىخلاصەكا دورست ببىن.

ومەدرەسا وان د ئىخلاصى دا ل سەر سى بناخەيىن سەرەكى يا ئاشاكىريه، ئەو زى ئەقەنە:

۱ - خۇياراستنا ژ شوھەتنى:

وى كەسى ئىخلاصەكا دورست ل نك نابت يى حەز بکەت ناف ودەنگىن وي ب وي كارى باش بەلاف بىن يى وي كرى، ئىبراهىمى كورى ئەدھەمى دگۆت: ((ئەو عەبد د گەل خودى يى راستگۆ نىنە، يى حەز ژ شوھەتنى بکەت)).

ژ بەر قى چەندى رەقىينا صەحابى وتابعىيان ژ شوھەتنى پتر بورو ژ رەقىينا وان ژ ھەر تىشتەكى دى، بورەيدە ئېك ژ وان صەحابىيەن پىغەمبەرى بwoo سلاڭ لى بن- يىن ل فەتحا خەبىھەرى ئامادە بۈوىن، ودەمىن كونەك د شوپەرە خەبىھەرى قەبۈوي، وەندەك صەحابىيان رحا خۇ ھافىتى وقەستا كەلىنى كرى، و ب سەر شوپەرە كەفتىن، بورەيدە ئېك ژ وان بwoo، وچونكى كراسەكى سور د بەر وي بwoo، وئمو چۈو جەكى بلند يى وەسا كوھەمى وي بىيىن، پشتى هنگى وي دگۆت: ((ئەز پى ناخسىيەم كو من د ئىسلامى دا گونەھەكا ژ وي مەزنتر كر بت)) وەخسەدا وي پى بەلاقبۇونا ناف ودەنگان بwoo.

وصەحابىيەكى دى ھەبۇو دگۆتنى: ئەبۇو ئومامە يى باھلى، جارەكى ئەو ل مزگەفتى د بەر زەلامەكى را بۇرى د سوجدى دا دكەرە گرى، ئىينا ئەبۇو ئومامە ب عىيچەز قە گۆتنى: ((چەند سوجدەكا باشە، بەلنى ئەگەر ل مالا تە با)) هنده ئەو دىرسىيان شەيطان رىتكا خۇ بۆ دلىن وان بىيىن

و ب فې رېکىتى بىتە وان، دا كارى وان پوچ بکەت، نېبىزە كارەكى باشە ئەمە دكەم، چى گاشا بەرى تە ما ل ئىتكى دى زېلى خودى يان د گەل خودى، ئەو كارى تە پوچ بۇو!

ئىبن جەھۆزى دېيىت: ناڭ ودەنگىيەن ئىبراھىمى كورى ئەدھەمى ل
باژىپەكى بەلاب بۇون، جارەكتى ئەو چوو وى باژىپى خەلکى ۋىا وى
بىبىن، ھندەكان گۆت: ئەو بىن ل ناڭ فلان بىستانى، خەلک چوونە وىرى
ل ناڭ بىستانى لى گەپىيان وگۆتن: كانى ئىبراھىمى كورى ئەدھەمى؟
كانى ئىبراھىمى كورى ئەدھەمى؟ گاشا وى ئەو دىتىن، وى زى خۆ دا د
گەل وان وگۆت: كانى ئىبراھىمى كورى ئەدھەمى؟

و خوزبیا گلهک زانایین و دکی سوفیانی شهوری و عهبدلاھی کورپی
موبارهکی ئەو بۇ، ئېیک ۋان دگۆت: خوزى ئەز ل جەھەکى بامە كەسىن
ئەز لى نەنیاسىبىماھ!

۲ - ڦهشارتنا کاري:

وچونکی ئارمانجا وان ژ کارى باش خودى ب تىنى بىو، ئىك ژ وان دەمىن باشىيەك دىك خۆ ژ ئىك ژ مە پىر قەدشارەت دەمىن ئەم خرايىيەكى دەكەين، رۇزەتكى سەلەمەيى كۈرى دىنارى شىرىھەتك ل ھەقالەكى خۆ كر، گۇتنى: ((خېرىن خۆ پىر ژ گونەھېين خۆ قەشىرە)).

بوجھی؟

هندی، هند آئھو ڙ، ڻمهٽی، دتے سیان!

موحه‌ممدی کوری قاسمی دبیرت: بیست و تشتهک سالان من هه‌فالینیبا موحه‌ممدی کوری ئمسله‌می کر من نهیدیت جاره‌کی وی نفیزه‌کا سوننهت ل بھر چافین من کریت، دو رکاعه‌تیئن رۆژا ئەینیبیت تىئى

نهبن، وهمه جار ئهو د چوو د مala خۆ ۋە دەرگەھە ل خۆ دىگرت، ومن نه دزانى ئهو چ دىكەت، حەتا رۆزەكى كورپەكى وى بىي بچوبىك ھاتىيە نك من وبەحسىنى وى بۇ من كرى، گۆت: دەمىتى بايىن من دئىيەتە مال نېيىزان دىكەت وقورئانى دخوبىنت ودىكەتە گرى، وگاشا چىا دەركەفت پايدىت چاقىين خۆ دشۇت ژ نوى دەردەكەفت! گاشا دەيكىا وى گوهە لىنى بۇوي ئهو پاشقەبر وگۆت: وە نېبىيە! وجارەكى من گوهەل وى بۇو گۆت: ب خودى ئەگەر ئەز شىابام دا نېيىزان خۆ يېن سوننەت ل جەھەكى وەسا كەم خۆ ھەردو ملياكەتىين من ژى ئەز نەدىتىام، ژ ترسىين ريمەتىيى دا.

وتابعىيەك بەحسىنى صەحابىيان دىكەت ودىيېت: وان حەز دىكە مرۆزقى كارەكى باشىن وەسا ھەبت كەس پىن نەزانت خۆ ژنكا وى ژى.. ژ بەر قىنى چەندى عەمرى كورى قەيسى يېن تابعى بىست سالان رۆزبىيەن سوننەت دىگرتەن، خەلکى مالا وى ژى پىن نەدەھىيان، سېپىدى گاشا ژ مال دەردەكەفت ودچوو دكانا خۆ فراشىنا خۆ د گەل خۆ دېر، و ب پېقە ئەمو ددا فەقيران، وخەلکى مالا وى نەدانى!

حەسەنلىق بەصرى بەحسىنى وى دىكەت ودىيېت: گاشا وى وەعزىز ل مە دىكەر وگەريبا وى ھاتبا نەدەھىيلا رۇندىكىيەن وى دەركەقىن، ودەمىن نەشىابا رۇندىكىيەن خۆ بىزقىپىنت دا ရاپت دەركەفت، وەندەك چاران گاشا رۇندىكىيەن وى ھاتبانە خوارى وى پشتا خۆ ددا جماعەتىي وچاقىين خۆ پاقدىن دىكەن ودىگۆت: پەرسىيەت چەندى نەخۆشە! دا خەملك ھزر بىكەن پەرسىيەل وى.

وموحەممەدى كورى واسعى دېيېت: ئەز گەھشتىبوومە ھندەك زەلامان ئىك ژ وان سەرى خۆ د گەل بىي ژنكا خۆ ددانان سەر بالىفەكىن وبالىفەكى خۆ ژ رۇندىكان تەپ دىكەر بىي ژنكا وى پىن بەحسىيەت، وئىك ژ

وان د ریزا نفییرئن دا روندکین وی ب سه‌ر ړویې وی دا دهاتنه خواری
وئمهوئ ب رهخ وی څه پې نه ده مهسیا.

وبهري خو بدهني ئیک ژ وان چاوا ریکتین نوي ده ردئیخستن، دا
نه فسا خو فییری ئیخلاصی و خودویرکرنا ژ شوهره‌تی بکهت.. ګافا
طه لحه‌بین کوری موطرفری چوویه باز تپی کووفه، خه‌لکی وی لی کومبوو
دا ئهو قورئانی نیشا وان بدہت، ګافا وی دیتی ئهو دی (مهش‌هورو) بت،
ئهو رابوو چوو نک ئه‌عمره‌شی و قورئان ل نک خواند، ګافا خه‌لکی ئدف
چه‌نده ژئ دیتی، خه‌لکی ئهو هیلا و چوونه نک ئه‌عمره‌شی.

۳- حالی وان پشتی کرنا کاري:

ودا ئیخلاصا وان پتر ئاشکهرا بیت ئیک ژ وان پشتی ئهو کاری
باش دکر بیت وی څه دشارت، و ده ردکه‌فتنه ناف خه‌لکی، و هسا د خو دئينا
دهر کو وی چو نه‌کریه.. ئه‌بیوویې سه‌ختیانی ب شه‌قتن را دبوو بټ کرنا
عیباده‌تی، و ده‌می سپیده دبوو، و هسا د خو دئینادر همرو دکی بیت ژ خمو
رایدبت، دا که‌س نه‌زانت ئهو بیت هشیار بwoo.

و وان ئه‌فه د گهل خو ب تنی نه‌دکر، به‌لکی وان شیره‌ت پی ل
هه‌قالیین خو ژئ دکر، جاره‌کن پشتی نفییرا سپیدی هه‌قاله‌کن ره‌جائی
کوری حه‌بیوه نقره‌سک هاتنی، ره‌جائی گوتی: جاره‌کا دی وه نه‌که‌ی، کو
خه‌لک هزر بکهن ئه‌فه ژ به‌ر هشیاریبا ب شه‌قییه!

ئه‌فه ده‌رسا ئیکی بwoo صه‌حابی و تابعییان خه‌لک ل سه‌ر په‌روه‌رده
دکر، کو ئهو ئنیه‌تا خو به‌ری هه‌ر تشتله‌کی دورست بکهن، وئارمانجا وان
ژ هه‌ر کاره‌کن هه‌بت خودی بت، وبهري وان ل هندی نه‌بت خه‌لک ب وی
کاری باش بحه‌سیین بیت ئهو دکهن..

وبهري خو بدهنه حالى مه ئەفروق، ئىك ژ مه تىركى خۇ ترى
خىشەبەرك دكەت ودەردەفتە بازارى، دا خەلک بىرشن: ج تىركەكتى ترى
وى يىن ھەى!! وئەگەر وان زانىبىا چ يىن د تىركى وى دا ھەى وان
ھەسويدى پىن نەدبر، وئەگەر وى زانىبىا گۆتنىيەن خەلکى خىشەبەركىن وى
ناكەنه زىپ، وتشتەكتى ل سەرمالى وى زىدە ناكەن، وى وە نەدكر!!

ئىمامى غەزالى دېيىت: ((ب علمى وعەمەلى وعييادەتى مەرۋەت
دگەھتە سەعادەتى، وەرۋەت ھەمى دىيىچۈونىنە عالم تى نەبن، وعالىم
ھەمى دىيىچۈونىنە عامل تى نەبن، وعامل ھەمى دىيىچۈونىنە موخلص تى
نەبن، وموخلص يىن ل سەر خەطەرەكە مەزن!!)).

يا رەببى تو مە ژ وان حسېب بکەي يىن ئىخلاصا وان ل ئاخىرەتى
وان پزگار دكەت، بلا خەلک ل دنيايىن وان ب چو حسېب نەكەن.

خو په روهد کرنا ل سه ر خونیاسینی

پیگاٹا ئىكىن يا كو دېيت ئەم بەقىيىشىن دەمى خو په روهد دكەين، پشتى ئەم خو فيرى ئىخلاصا د گۆتن وکرياران دا دكەين، ئەوه هەر ئىك ژ مە باش نەفسا خو بنىاست، سەھلىنى كۈرى عبدىلاھى دگوت: ((ھەچىئ خو بنىاست دى خودايىن خو نىاست)) وزانايىن مەزن (ئىبن قەبىيم) دېيىت: ((ئەۋى خو نەنىاست، چاوا دى خودايىن خو نىاست!)).

و ژ بەر گرنگىيا قىي مەسىلەتى د پەروەردەکرنى دا جىلىنى صەحابى و تابعىيان پۇيەتەيەكى تايىمت ددaiيىن، وئىكەمەن خال د قىي مەسىلەتى دا ژ سەربورا وان يا پەروەردەيى بۆ مە بەرچاڭ دېت ئەوه: ئەگەر تە بېيت نەفسا خو چىكەي، دېيت وى بنىاسى و خرابىيەن وى ژى بزانى، و وەھىيەن كۈرى وەردى دېيىت: ((ژ چاكىرنا نەفسا من ئەوه ئەز خرابىيَا وى بزانم، و تىرا مرۆقى ھەيە مرۆق يىن باش نەبت كو خرابىيەكى بزانت ووئى چى نەكەت)).

وھەچىيىن خودى دلىن وى روھن بکەت، وچاقىين وى ۋەكەت، حەتا ئەو خو ب دورستى بنىاست، ئەو دى نعمەتەكى مەزن دا ژىت، و مەزنتىرين عقووبە خودى ددەتە وان كەسان يىن خودايىن خو نەنىاسىن ئەوه ئىكىا هند ژ وان چى دكەت ئەو خو نەنىاسىن، وەكى د ئايەتەكى دا هاتى: ﴿وَلَا تَكُونُوا كَالَّذِينَ نَسُوا اللَّهَ فَأَنْسَاهُمْ أَنفُسُهُمْ أُولَئِكَ هُمُ الْفَسِيقُونَ﴾ (الحشر: ۱۹) يەعنى: گەلى خودان باوەران، هوين وەكى وان نەبن يىن

خودایین خۆ ژ بیرکری وئەو حەق ھیلای بىن خودى ل سەر وان واجبىرى، ۋېچىجا ژ بەر ھندى خودى ئىكاكا ھند ژ وان چىكىر ئەو خۆ ژ بىر بىمەن، ئەمەين ھەنە يىن فاسق، يىن كۈزىن ئەمرى خودى پىيغەمبەرى وى دەركەفتىن.

مەعنە وڭ چىيە مروق خۆ بنىاست:

وبەلكى ئىكەمەين پسياپار ل ۋېچىرى ئەقە بت: مەعنە وى چىيە مروق خۆ بنىاست؟ وئەرى ئەرى ما كى ھەيە خۆ نەنىياست؟

دېيىشىن: ل سەر دەرى پەرسىتگەھا (ئەشىنا) ئەف گۆتنە (سوقراتى)
ھاتبىوو نېيسىن: (ئەى مروق خۆ بنىاسە)، وتۆ بېرىنى ژ ھنگى ودرە
بارا پىر ژ مروقمان خۆ ب دورستى نەنىياسى بت لەمۇ خودانىتىن فەلسەفە
وئەخلاقىن جىاڭى حەتا ئەقىرۇ ژى ھېشتىا قى شىرىەتا سوقراتى دوبارە ل
ئىك ودو دەن؟!

گەلەك خودىناس ودىنداران ژ بەرى ودرە داخواز ژ شاگىرە وەھىقال
و دويىكەفتىتىن خۆ كىيە كۆ ئەو ھەردەم حسىبىنى د گەمل نەفسا خۆ بىمەن،
و ئاشكەرايە كۆ ئەو مروقلى خۆ نەنىياست نەشىت حسىبىنى د گەمل خۆ
بىكەت.. و يا فەرە ھەر ئىك ژ مە دەمىتى دەمىنتە ب تىننى د گەمل خۆ ھىزرا
خۆ د خۆ دا بىكەت وقۇن پسياپارا بچوپىك بدانتە بەر سىنگى خۆ و ل بەرسقا
وى يَا مەزن بگەپپىت:

- رۆزى ھىنە جاران ئەز دېيىش ئەز، ئەرى ئەز كىيمە؟
يان ئىك ژ مە دەمىتى دېيىشت: من ھۆ گۆتە خۆ.. يان : ئەز ھۆ
دېيىشىمە خۆ؟

ئەرى جوداھىيەك د ناقبەرا (من) و (خۆ) دا ھەدیه؟ و (ئەز) كىيمە
و (خۆ) كىيە حەتا ئەز بىئىمە خۆ؟

وحەتا تو ب سەر بەرسقَا قى پىسارا عنتىكە و نەعەددەتى ھل بىى،
ھزرا خۆ د ۋان گۆتنىن كورت دا بکە:

جارەكى كەربىن تە دى ۋەن دى وە ل تە ئېيت تۆلۇشەكىن، يان
ئىشاندىنا كەسىن بەرانبەر، ل بەر تە دى بىتە خۆشتەرين تشت، و بىيى تو ب
خۆ بەھىسىيەتى دى ھند بىنى تو بۇويە مەرۆفەكى دى يىن ب كىيلب و پەنج!!
پاشى كەربىا تە دادئىيت.. ئەو تىشتى بەرى بىنەكى ل بەر تە خۆشتەرين
تشت دى ل بەر تە بىتە نەخۆشتەرين تشت.

ئەرى تو بىن ژ راستى كى ژ ۋان ھەردووانى؟

دى كىيەكى خوينى، يان گوھدارىيا شۇرەكا نازك كەمى، يان د گەل
سەرھاتىيەن چىرۇكەكا ب تام ژى.. دى پىن حەسىيەتى تو بىن چوويە
جىيەنەكا دى ياخشى جوانى، خۆشى، رەحەتى، خىرخوازى، پاشى پاشى تو
كتىيەتى ددانى دى ل خۆزقىرى تىشتەكى ژ وى خۆشى وجوانىيما بەرى
بىنەكى تاما وى د دەقى تە دا ل دۆر ورەخىن تە نىنە، ژ وى جىيەنە خۆ
يا خەيالى ياخشى دى زقىرىيە واقعنى خۆ يى نەخۆش، و د ناقبەرا قىن
خۆشى و نەخۆشىيە دا ياخشى دا ئەندازىن دا ئەندازىن دا ئەندازىن
ھەدیه.

ئەرى تو بىن ژ راستى ئەوى بىن ل كى ژ ۋان ھەردو دەمان؟
ھەر ئېيك ژ مە نەفسەكا عەجيپ وغەربىپ ھەدە، گاف بۆ گاشىنى
دئىيەتە گوھارتن، بىيى مەرۆف ب خۆ بەھىسىيەت، جارەكى تە بەرى خۆ دايە

ته صویره کن خو یئن بھری پازدھ بیست سالان، ویئن بھری دده سالان، ویئن
بھری پینج سالان، ویئن نوکه؟

ئەگەر بیتى: بەلنى، مسوّگەر نوکە تە گۇتىيە خو: ئەز چەند يىن
هاتىمە گوھارتن! ئەگەر تو شىبابى تەصویرى نەفسا خو بىگرى، ئەز باودەر
دكەم ھەر چەند رۆژەكان تو دا بیتى: نەفسا من چەند يىا هاتىيە گوھارتن!
تو دى حەز ژ ئېتكى كەى ئەو د چاقىين تە دا دى وەكى ملياكەتكى
لى ئىت، كەربىن تە دى ژىقە بن ھەر ئەول بەر تە دى بىتە شەيتانەكى
كېتىت، وئەو ب خو ئەو نە هنگى ملياكەت بۇو، نە هنگى شەيتان.. ئەو
ھەر ئەھۋى بەرتىيە، نەھاتىيە گوھارتن، بەلنى تشتىن هاتىيە گوھارتن
حالەتن تە يىن نەفسىيە!

خوشىيەك دى گەھتە تە دنيا د چاقىين تە دا دى بىتە بەحەشت، جەن
تە د جلکىن تە دا ناكەت ژ كەيفان دا، نەخوشىيەك دى گەھتە تە ئەف
دنىيا يَا بھرى بىنەكى د چاقىين تە دا وەكى بويكەكى دى وەسا رەش بت دى
بىتى: بەھيدارەكا كۆۋاندارە، وتو دى عەجييڭىرى بى چاوا خەلک دشىن
بىكەنە كەمنى! وئەو ب خو دنيا ھەر ئەو دنيا يە يا بھرى هنگى، تشتەك
ژى نەھاتىيە گوھارتن، بەلنى تشتىن هاتىيە گوھارتن حالەتن تە يىن
نەفسىيە!

ھندهك جاران دى ھەست پى كەى لەشى تە يىن گرانە، ھىزا تە
نەمايە، ئەگەر ئېك بىتىتە تە: كانى دو بھوستان ويقە ھەرە، دى بىتى:
من قەوەت نىنە، ئەز نەشىيم، بەلنى ئەگەر ئەو بىتىتە تە: ھشىار بە دىوار
دى ب سەر تە دا ئىت، تو.. ئەھۋى بھرى بىنەكى نەدشىيات بھوستەكى
ويقە بچى، وەكى خەزالى دى باز دەي كو كەس ب تە را نەگەھت؟

ئەرى ئەو ھىزىا تە ل كىقە بۇو؟ و بۆچى بەرى ھنگى تو قىنى نەدكەتى؟
ئەرى تو يېن ژ راستى ئەوى يېن ل كى ژ قان ھەردو دەمان؟
ھندەك جاران تو دى خۆ فېرى ھندى كەي ب شەقى زوى بنقى،
حەتا دى وە ل تە ئىيت تو دى ھزر كەي ئەگەر شەقەكىن تو زوى نەنلى
دى دىن بى ژ خەوان دا، شەقەكىن حالەتەكىن وەسا دى ب سەر تە دا
ئىيت خەم دى ژ بىرا تە چەت، دى ھند بىنى شەف يَا ژ نېقىيىن
قولپى، ھنگى دى عەجىبگەتى بى چاوا شەقىدى ئەز وەسا زوى نېست
بۇوم، يان ئەگەر تو كەسەكىن جىڭاركىش بى، دى ھزر كەي خۆ ھزركىندا د
ھېلانا جىڭارى ژى دا تىشتەكىن مۇستەھىلە، پاشى حالەتەك دى ب سەر
تە دا ئىيت تو مەجبۇر بىيى جىڭارى نەكىشى، گاۋا تو خۆ دېنى ئەقە
ھندە سالە تە جىڭارە نەكىشايە، دى عەجىبگەتى بى چاوا دەمەكى تە
دگۆت: ئەز نەشىيم جىڭارى بەھىلەم!

ژ قىنى ھەمىيىن من دېيىت بېئىم: ئەگەر تو خۆ بىناسى، و تو بىانى
چەند ھىز وشىيان خودى يېن دايىنە تە، چو جاران بۆ چو تىستان تو
نابېرىشى: ئەز نەشىيم ۋى تىشت بىكم، يان نەكەم، چونكى تو يېن دېنى
ھندەك جاران تو يېن دشىيى وى تىشتى بىكم، يان نەكەم، خۆ بىناسە
وبىزار نەبە، دا تاما ژىنلى بىناسى، و گوھدارىيىا ۋى شىرەتا پىيغەمبەرى -
سلاڭ لىنى بن - بىكە:

ئەبۇو ھورەيرەدىيەت: پىيغەمبەرى - سلاڭ لىنى بن - گۆت: ﴿ المؤمن
القوى خير وأحب إلى الله من المؤمن الضعيف، وفي كل خير، احرص على ما
ينفعك، واستعن بالله، ولا تعجز، وإن أصابك شيء فلا نقل: لو أني فعلت كان كذلك
وكذا، ولكن قل: قدر الله وما شاء فعل، فإنما لو تفتح عمل الشيطان﴾ يەعنى:

خودان باوهرى ب هىز چىتىر و خۆشتقىتىر ل نك خودى ژ خودان باوهرى لاواز، و د ھەمېيان دا خىر ھەيە، يى رېزد بە ل سەر تىشتنى مفایىە تە تىدا، وداخوازا ھارىكارىيىن ژ خودى بکە، وېيتزار نەبە، وئەگەر تىشتكە ب سەرى تە ھات نەبېرىزە: ئەگەر من ھۆ كربا دا ھۆسا چى بىت وھۆسا، بەلىنى بېرىزە: قەدەرا خودى بۇو و تىشتنى خودى بقىت دى كەت، چونكى (ئەگەر) كارى شەيتانى قەدەكتە.

بۇچڭىل مەۋەق خۆ بنىاست:

ئىگەر مە زانى خۆنیاسىينى تىشتكەن گرنگ و فەرە، دقىيت بىانىن ئارمانج ژ خۆنیاسىينى چىيە؟ و بۇچىيە مەۋەق خۆ بنىاست؟
وبەرسقى ئەم دى ل سەر چەند خالەكان لىكىفەكەين:
ئىكەن: دا مەۋەق بېتىزلىي ولاۋازىيا خۆ بىزانت:

ئىكەن مە ئارمانج ژ خۆنیاسىينى ئەمە مەۋەق بىزانت كو ئەگەر تەوفيقا خودى نەبت- ئەمە كەسەكىن بېتىزلىي ولاۋاز و نەزانە، لەو ھەردەم ئەمۇي پېتىشى ب (وى) ھەيە يى وى سەررەست و دورست بىكەت، وبەرى وى بىدەت چاكىيى.. وئەمۇي قىن چەندى دەكت خودايىن وىيە، لەو دقىيت ئەم باش بىزانت كو ھەر جارەكا وى خۆ ھېتىلا ب ھېقىيە نەفسىن ۋە، نەفس دى بەرى وى دەتە خرابىيى؛ چونكى نەفس ھەردەم حەز ژ ھندى دەكت خۆ بىننە پېش، وھەر تىشتكەن ھەبت بگەھىننە خۆ، ئەگەر خۆ مافى وى نەبت ژى..

ئىمامى غەزالى دېتىزت: ((تو بىزانە كو دوزىمنى تە يى ژ ھەمېيان مەزىنتە نەفسا تەيە، وئەمۇ وەسا يَا ھاتىيە ئافراندىن كو گەلمەك فەرمانى ب خرابىيىن بىكەت، و مەيلى بۇ كارى شەيتانى بىشىپ كەت، و ژ خىرىپ بىدەقت،

و فهرمان يا ل ته هاتييه کرن کو تو نهفسا خو پاقثر بکمې، ووی زنجير بکمې و بھر ب په رستنا خودايي وئى قه ببھى، و نهھيلى ئهو خو بگمھينته شەھوتان، و خو ژ خوشىيان بدته پاش، و ئەگەر ته ئهو ب پشت گوه قه ليدا، دى شەنبۈز بت، و ژ دەست ته دەركەفت وئىدى تو نمشىي وئى بىگرى)). معينا: نه ب تىنى مروف بىتى تەوفيقا خودايي خويى لاواز و بىزارە، بەلكى ئهو يىن ل بەرانبەر دوزمنەكى دژوار و نەپەنلى ئى راودەستايە، کو نهفسا وبيه.

دو: دا ئهو ب مەدھىن خەلکى د سەردا نەچت:

گەلەك جاران خەلک ژ بەر وئى هزرا باش يا ئهو ژ ته دكەن، و بەلكى هندەك جاران بۆ دورپياتى و مەصلحەتەك، دى مەدھىن تە ب تىشەكتى وەسا كەن ئهو تىشت ل نك ته نىنه، ئەگەر تو ئهو بى يى خۇ بنىاسى و راستىيا خو بزانى، تو ب مەدھىن وان نائىيە خاپاندن، ژ صەھابىيى پىغەمبەرى - سلاف لىنى بن - عەدييى كورى ئەرطەئەي دئىتە ۋەگوھاستن، دېيىرت: ئىك ژ صەھابىيىن پىغەمبەرى - سلاف لىنى بن - دەمى مەدھىن وى دەتنەكىن دا بېيىرت: ((اللَّهُمَّ اغْفِرْ لِي مَا لَا يَعْلَمُونَ، وَلَا تُؤَاخِذْنِي بِمَا يَقُولُونَ، وَاجْعَلْنِي خَيْرًا مَا يَظْنُونَ))^(۱) يەعنى: يا رەببى تو وان گونەھان بۆ من زى ببھى يېتن من كرين وئهو پېن نزانن، وتول من نەگرى ژ بەر وى تىشى ئهو هزر دكەن کو يىن ل نك من هەى وئهو ل نك من نەھەى و تو من باشتى لىنى بکمې ژ وئى هزرى يا ئهو ژ من دكەن.

(۱) بەيەقى قىتى حەدىسىت زى شەدگوھىزىت، و د هندەك رىوايەتان دا ئەڭ گۆتنە بۆ ئەبوبەكرى دئىتە پالدان، و د هندك رىوايەتىن دى دا ئهو بۆ عملى دئىتە پالدان، و چو مانعى نىنه پەر ژ صەھابىيەكى ئمو گۆتن گۆت بت.

سوفیانی شهوری دگوت: ((ئەگەر تە خۆ نیاسى، گۆتنا خەلکى چو زيانى ناگەھىننە تە)) مەعنەيا گۈنگ ئەمۇھە مەرۆف خۆ بنياست، وەكى دى خەلک د دەر حەقا مەرۆفلى دا چ يېڭىن چ نەبىيەن، نە يَا گۈنگە، ژ بەر كۆ ب پاستى گەلهك جاران شەيتان ب رېكا مەدھى دئىتە مەرۆفلىن باش، دى كەسەكى ل ئېك ژ وان (موسىللەط) كەت كۆ مەدھىن وى بکەت، حەتا ئەو ھزر بکەت كۆ ئەو يىن وەسايە وەكى ئەو دېيىرەت وويقەتەر ژى! هنگى خۆمەزىنكرن دى رېكا خۆ بۆ دلى وى بىنت، وئەقە مەزىتىرىن دەرد وېلايە.

سى: دا ئەو ھېيقەتىنى خۆ بنياست:

جارەكى مەزىنەكى دنیايى د بەر زاھدى ناقدار مالكى كورى دينارى را بۆرى، رېقەچوونا وى يَا وەسا بۇو ژى دهاتە زانىن كۆ ئەو يىن خۆ مەزن دكەت، مالكى گۆتى: ما تو نزانى ئەقە ئەو رېقەچوونە يَا خودى حەز ژى نەكەت، ئەگەر د جىھادى دا نەبەت؟ وى گوت: دىارە تو من نانىاسى؟! مالكى گۆتى: بەلى ئەز باش تە دنیاسىم، دەسپىكاكا تە تو چپكەكاكا پىس بۇوى، دەۋو ماھىيىا تە دى بىيە مەرارەكى گەنى، و د ناقبەرا ھەردووان دا تو پىساتى د ناف خۆ دا هل دگرى.. وى گافى وى مەرۆفلى گۆتى: تە ئەز باشتى نىاسىم!

مەرۆف ئەگەر ب دورستى خۆ بنياست، وھېيقەتىنى خۆ ژ بىر نەكەت، چو جاران ئەو خۆل سەر سەرەت خەلکى مەزن ناكەت، وما بۆچى دى خۆ مەزن كەت؟ ما نە ژ وى ئاخىن چىبۈوبە يَا ئەو پى لى ددانت؟ وپشتى دمرت دوبارە دى زېرت ھەر بته ئەو ئاخ؟

بهرئ خۆ بده بکرئ شبلی چاوا ئەمە ل ڤى راستىيىن هشيار دكەت.. شبلی دېيىت: (ئەگەر تە بقىيت بھرى خۆ بدهىيە دنيا يى بھرى خۆ بده گىفتكەكى ئەمە دنيا، وئەگە تە بقىيت بھرى خۆ بدهىيە نەفسا خۆ تىرى دەستى خۆ ئاخ بکە، تو يىنى ژ وى چىپپووى، ودى جارەكا بىيە ئەمە ودى ژى دەركەفييەقە، وئەگەر تە بقىيت بزانى كانى تو چىيى، بھرى خۆ بده وى تىشتى تو ل دەمى تارەتى دھاقييى.. ئەمە ئەقە حالى وى بت نابت خۆ مەزن بکەت)).

مەعنა هەر وەكى ۋى خودىتىنى دەقىيت بېرىتە مە: چى گافا تە دىت دفنا تە ل سەر خەلکى بلند بۇو، بىنە بىرا خۆ كانى چ د زكى تە دا ھەيە، دا خۆ ژ بىر نەكەي! تو بېرىتى ئەمە خۆ مەزن دكەت ئەگەر ۋى راستىيىن ل بىرا خۆ بىنتەقە دى خۆ مەزن كەت؟

چار: دا ئەمە بەهاین خۆل نك خودايىن خۆ بزانت:

ئەث مرۆشقىتى ھە يىن مە ھېقىنى وى زانى، ل نك خودايىن خۆ گەلەك يىن ب بەهایه، بھرى ئەمە وى چى بکەت وى ب ملياكەتىين خۆ دا زانىن كۆئەمە چىككىيەكى بۆ جىڭگريسا د عمردى دا دى ئافرىنت، ودەمى مiliاكەتان گۆتى: ئەمە دى گونەھان د عەرمى دا كەن، خودى بھەرەقانى زىتى كر وگۇت: ئەز وى تىشتى دزانم يى ھوين نزانن، وپىشتى وى مرۆش ئافراندى وى فەرمان ل ملياكەتان كر كو بۆ قەدرگەرن خۆ بۆ وى بچەمەنن.. وگافا ئىلىس ل بەر نەھاتى خۆ بۆ وى بچەمەنن خودى ئەمە ژ رەحما خۆ بىن باركى، ولەعنهت لى باراندى.

ئەمە مرۆش.. ئەگەر تو بزانى بەهاین تە ل نك خودايىن تە چەندە، تو وى بەهاین خۆ ب كرنا گونەھان كىتم ناكەي، چونكى ئىلىسى خۆ بۆ تە

نەچەماند، خودى ئەو ژ خۆ دويركىر، ما نە تشتەكى عەجىبە پشى قىنى
چەندى تو بچى خۆ نىزىكى ئېلىسى بىكەي، وپشت بىدىيە خودايىخۆ؟!
خۆ بنىاسە ونەفسا خۆ ژ كىيماسىيان بىپارىزە، ويزانە كو تە نەفسەكى
وەسا ھەيءە نىاسىينا وى گەلەك ژ نىاسىينا دوزمنەكى فيلىباز ب زەممەتتىرىه.
يا رەبىي تو نەفسا مە ب مە بىدەنە نىاسىين، وھىقىيما مە ژ خۆ^{نەبرە.}

خو په روهرده کرنا ل سه رهشیاریا ل نه فسی

پشتی ئەم خۆ ل سەر نیاسینا نەفسى پەروەردە دکەین، پىتىقىيە ئەم خۆ ل دژوارى و خەطەرا نەفسى زى هشیار بکەين، وەندى ژ مە بىت ئەم د گەل خۆ نەفسا خۆ كىم بکەين، و خۆ ل سەر (تەواضعى) پەروەردە بکەين، دا نەفسا مە مە ژ رېكى راست لا نەدەت وئەم خەلھەت د خۆ نەگەھىن، و بەر ب خرابىيى قە نەچىن.

ودەمى ئەم خۆ ل سەر ھندى پەروەردە دکەين کو هشیارى نەفسا خۆ بىن، دو مەسىلەتىن زىدە گرنگ ھەنە دەقىت ژ بىرا خۆ نەبەين، و ل ۋىرىنى ئەم دى بەحسى ھەردووان کەين:

يا ئىكى: دەقىت ئەم ژ خەطەرا نەفسى پاشتىراست وئەمەن نەبىن:
ئەبوبەكرى شېلى دېيىت: ((ھندى تول دنيايى بى ژ نەفسا خۆ پاشتىراست نەبە، ئەگەر خۆ تول سەر ئاشى ب رېڭە بچى)).
بۆچى؟

چونكى نەفسا مەرقۇشى ب ھندەك رېكىتىن وەسا دەيىتە مەرقۇشى يېئىن مەرقۇش چو ھزاران زىن نەكمەت، و مەرقۇش ئەگەر باش يېئى لىنى هشیار نەبىت دى ئىيىتە خېلاندىن بىيى ئەو ب خۆ بەھسىيەت، جونەيدى بەغدادى دېيىت: من گوھ ل سەرييى سەقطى بىو دگۆت: ((عەيىەك ل نك من ھەبۈو سېھ سالان ئەز پىن نەدەھىيام، ئەمۇ زى ئەو بىو ئەم چەند كەسەك بۇوىن ھەر جار ئەم زوى دچووينە نېقىشا ئەينىيىت، وەندەك جە مە ھەبۈون خەلکى

هه میبیینی دزانی ئهو جهین منه، جاره کى جیرانه کى مه ل رۆژا ئەینیبىي
 مر، من چىا د گەل جەنازى وى دەركەشم، لەو ئەز گىرۇبۇوم، وەھەتا ئەز
 ھاتىمە نېيىرىنىزىكى مزگەفتى بۇويم، نەفسا من گۆتە من: نوکە
 خەلک دى تە بىين وزانى كۆ تو يېن گىرۇبۇوى.. ۋېجە ئەف چەندە بۆ من
 گەلەك نەخۆش بۇو، ھنگى من گۆتە نەفسا خۆ: ھەر وەكى ئەفە سىھ-
 سالە تو رىمەتىبىي دەكەي وئەز نازان! لەو پاشتى ھنگى من ئەو جە- ھىلا
 يېن ئەز ھەر جار دەھاتمى، وەھەر جارى ئەز چۈومە جەھەكى، دا چو جە- ب
 ناقى من نەئىنە نىاسىن)).

مەعنა: دويير نەبىنە دەمى تو كاره کى تو كاره کى باش ويىن خېرى ئەلەك
 بىكەي حەتا ئەو كار د ناف خەلکى دا ب ناقى تە دئىتە نىاسىن، شەيتان
 د رېتكا وى كارى پا بىتە تە، جاره کى ئەگەر ئەو كار ژ بەر عوززەكى تە
 نەكى، نەفسا تە بىزتە تە: شەرمە بۆ تە تە ئەو كار نەكى خەلک دى
 بېشىن: بۆچى وى ئەو كار نەكى..

(خەلک دى بېشىن).. وە!! ما ژ بەر خەلکى حەتا ۋىنى گاۋى تە
 ئەو كار دكى؟ ئەها ل ۋېرىنى ھشىيارى خۆ بە.. و بىانە مەعنە وى چىيە
 دەمىنەدەك زانايىن مە بەحسىن سەلەفان دكى و دگۆت: وان حمز دكى
 مەرقۇنى كاره کى باش ھېبت ژ خودى پېقەتر كەمس پىن نەحمسىيەت.

وەھەر ئېيك ژ مە دېلىت بىزانت كۆ ئەگەر نەفسا وى دەست ب كرنا
 طاعەتى وكارىن باش كر، حەتا ئەو كار ل بەر وى ئەلەك ب ساناھى
 بىكەن وېز بىنە عەددەت، مەعنە وى ئەو نىينە نەفسا تە حەز ژ وى چەندى
 دكەت، نە.. ئەو ھېز و عەزىمەتا خودى دايەتە، وئەو ترسا تە ھەى ژ
 ئاخىرەتى نەفسا تە يَا مەجبۇر كرى وى كارى بىكەت، وەھەر جارەكە نەفسا

ته سستییهک ژ ته دیت دی ل بى ئەمرییا بەرئ زقىتەقە، و خۆ د سەر طاعەتى خودايىخ خۆ را بىنت.. ۋېجىا ۋىنى بىزانە وەشىيارى خۆ بە.

موحەممەدئى كۈرى مونكەدرى دېيىزت: ((چل سالان من جەhad د گەل نەفسا خۆ كەرتا وى خۆ راستىكى)).

ئەگەر تە دوژمنەك ھەبىت ل بەر تە داناپت، بەرئ وى لىنى بت چى گافا تو غافل بۇوي ھېرىشى بىكەتە سەر تە، تو دى چ كەى؟ ھەمى گافا دى يىن ھشىyar بى، وما مەرۆشى دوژمنەكى خرابىتىر ژ نەفسى ھەيە؟ يەحىايىخ كۈرى موعادى دەگوت: ((باوهرىيَا خۆ ب نەفسا خۆ نەئىنە ئەگەر خۆ ئەو بەرئ تە بىدەتە كارىين باش ژى)) .. بەلى، كارى باش ل بەر چاڭ تو دى كەى، بەس ئەگەر نەفسا تە ئەمۇ كارى باش ب شەھوەتەكاشەشارتى شىلى كر، حالتى تە دى چ بت؟

ئەبۇو مالكى رېزەكىن گۆتە ئەبۇو ئەييوبى: ھشىyarى خۆ بە ژ نەفسا خۆ، ئەز دېيىنم خەمىيەن خودان باودرى ل دنيايان ب دويماھى نائىن، و ب خودى ئەگەر ئاخىرەت كەيفخوشىيىن بۆ وى نەئىنەت، ئەمۇ دوجاركى دى خوسارەت بت: خەما دنيايان وبەختىرىشىيا ئاخىرەتى دى گەھتە وى. ئەبۇو ئەييوبى گۆت: من گۆتىن: وما بۆچى ئاخىرەت كەيفخوشىيىن بۆ وى نائىنەت، ووئى د دنيايان دا خۆ بۆ خودايىخ خۆ وەستاندىيە وزەحەمەت دېتىيە؟ وى گۆت: چەند مەرۆش وى رېزەت دى ئىن وگەلەك كارەكى باشى كىرى، كارى وان دى ئىتىتە كۆمكىن ودى ل ناقچاقييەن وان دەن!

وحەتا ئېيك ژ ھەمە نەبىزت: تو يىن مە بىن ھېقى دكەى، دى بىئىزم: نە خىر.. ئەقە گازىيەكە ژ جىلى نەمۇنەيى بىن ۋىنى ئۆممەتى ژ صەھابى تاباعىيەن بۆ مە كۆ ئەم ھەرددەم دەشىyar بىن، تمام دەشىyar بىن و دەرگەھەن

دلین خو بۆ غەفلەتى قەنەکەین، ئەم ب خەطەرا نەفسا خۆ ئاگەھدار بىن، و ب چەپ و چویرىن وى زانا بىين، و بزانىن كۆ موصىبەتا مەزىن ئەوه جارەكى ئەم دنقرۆسک بچىن وېتى مەھاى ژ خۆ ھېبت نەفس ھېرپشى بکەتە مە وە د كەندالى غەفلەتى دا بەھافىت..

رەبىعى كورىي سەبىحى دېئىت: جارەكى ئەم ل نك حەسەنلى بەصرى بسوين، وى وەعزەك ل مە كر، ژ بەر تەئسىرا وەعزى وى قىپىيەك ژ زەلامەكى بلندبوو وبەردا گرىيى.. حەسەنلى گۆتى: ((ئەز ب خودى كەمە رۆزى قىامەتى خودى دى پسيارا ۋى كارى ژ تە كەت كانى ئارمانجا تە ژى چ بۇو)).

خۆ د حالەتكىن ھۆسا ژى دا، حەسەنلى ۋىقا ۋى مروقى ئەھوين ئاماھە ژى ل تىشەتكىن گەلەكىن گۈنگ ھشىار بىمەت: نەبىيە كارەكى باش من كر، پسيارا دلى خۆ بکە كانى بۆچى تە ئەو كارى باش كر.. چونكى ئەگەر تو ئەقىرەت وى پسيارى ژ خۆ نەكەى ژى، سوباهى ئەو دىن ژ تە ئىيەتەرن، رۆزى نەيىنېيىن دلان ل بەر چاۋان ئاشكەرا دىن: **«يۆمەنلۇقۇشۇن لَا تەخنى مىڭىخەفە»** (الحاقە: ١٨).

و تىشتىن ژ ھەمييىن خرابىر يىن نەفس مروقى پى دىھەردا دېھت، وغوروورى بۆ چى دەكت، ئەوه دەمى مروق گونەھان دەكت و دېبىنت دنيا پىرى ياب دەستتە دېيىت، وحالى وى خۆشتر وباشتە يىنلى دېيىت.. مروق ب خۆ، يان كەسەكى دى! هنگى نەفس خودانى دخاپىنت، دېئىتى: بەرى خۆ بدى، تو يىن خرابىيى دەكت دەنلى ژى حالى تە خۆشترى لىنى دېيىت! مەعنە: نەترسە، خودى ژى توب ۋى دەنگى دېتى!!

ونهفس گافا گههشتە ۋى دەرەجى، ومرۆقى خۆ لى ھشىار نەكىر، ئەو
مرۆش چوو.. ئەبۇو حازم دېيىت: ((ئەگەر تە دېيت خودى يىن نعمەتان ل
تە زىتىدە دكەت و تو يىن بىن ئەمەرىپىا وى دكەى، ھشىار بە!)).

بەلىنى ھشىار بە، خۆشىيەكا ب لەز ژ دنیايىهەكا بەروەخت، بلا جزاينى
دژوار ل رۆزەكا بىن دويىماھى ژ بىرا تە نەبەت، وئەگەر دانا دنیايىن ژ لايىن
خودى ۋە بىن مەرۆقەكى نىشاناندا ھندى با كۆ خودى حەز ژ وى مەرۆقى
دكەت، دېيىت كەسىن ھندى پىيغەمبەران دنیا نەگەھشتىباين، بەلىنى ھوين
دزانان حالى ئىيىك ژ وان د گەمل دنیايىن چ بۇو.

وتشتىدى يىن نهفس خودانى پىن دخاپىنت ئەوه ئەو خودانى خۆ
قانع بکەت كۆ دەمىن ئەو خىيرەكى دكەت ئەو وى بىن خودى دكەت، ودەمىن
خۆ ژ خرابىيەكى دەدەتە پاش ئەو وى بىن خودى دكەت، وئەو ب خۆ وەسا
نەبەت، وى ئارمانجەكا دى يا ۋەشارتى پىن ھەبەت، ووھەيىنى كۈرى وەردى
ھەرددەم شىرەت ل شاگىرىن خۆ دكەن و دگۆتىن: ((ھشىار بە! نەوەبت تو ب
سەر ۋە لەعنەتان ل ئېلىسى بىارىنى، و ب ۋەشارتى تو ھەۋالىنى وى
بى!)) گەلەك كەس ھەنە وەسا د خۆ دگەھن كۆ ئەو دوڑمنىن
ئېلىسىنە، پاشى (موفاجەئە) بىن وان چى دېت دەمىن ئەو د ھەلوىستەكى
دا خۆ دېيىن يىن بەرەۋانىيەن ژ ئېلىسى و دەستەكَا وى دكەن، يان دەمىن
ئەول نك خەلکى نەيارەتىپا ئېلىسى دكەن و گافا مانە ب تىنى ل سەر
پىتكا وى دچن.

ژ بەر ۋى چەندى جىلىنى پىشىيىنى يىن ۋى ئۆممەتى ئىيىك ژ وان دەمىن
دوعايىك بىن ھەۋالەكىن خۆ دكەن دگۆت: خودى تە بپارىزىت ژ خرابىيە نەفسا

ته.. بهلى چونکى وان باش دزانى ئهو كمىنى بكته داقيقىن نهفسى، ئىدى ئهو قەت ئىفلەحى نابىنت.

يا دووچى: دەقىت ئەم نەفسا خۆ كېيىن بكتى:

ئىك ژ رېكىتىن پەروەردەكىرنى ل نك جىلى پېشىسى ژ قى ئومىمەتى ژ سەھابى و تابعىيان ئەوه مەرۆڤ نەفسا خۆ مەزۇن نەبىنت و گەلەك زىدە د خۆ نەگەھت، و خۆمەزۇنكرن تبىعەتەكە ژ تبىعەين نەفسا مەرۆڤى، ھەر جارەك مەرۆڤ ژى غافل بۇو ئەو دى ژ حەددى خۆ دەركەفت، ودى خۆ بىنت گەلەك، و بەلكى ئەف سالۇخەتى كېيت پەر ل نك مەرۆڤتىن داعىيە وزاھد و عىبادەتكەران ھەبت، چونكى ھندەك جاران شەيتان نەفسىن وان ل سەر زال دەكتە حەتا ئىك ژ وان وەسا د خۆ بگەھت كو ئەوه (قوطىپىن زەمانى)، يىن دنيا ل سەر ملى پاوهستاي، وئەگەر ئەو نەبىت نە دىن ب رېتھە دەخت، و نە دنيا چى دېت، ھەما بەس ئەوه يىن باش، يىن كو خەلک دىنى خۆ ب رېكىا وى دزانى، و خەلک ھەمى د بن وى دانە، دنەزانى، و دەھوجەيى وينە، وئەگەر ئەو نەبىت چوتام د ژىنلى نابت.. وەزر نەكەن ئەو ۋان تشتان ب دەقى خۆ دېيىت، يان ب قەلەمەن خۆ دېيىست، نە.. شەرت نىنە ئەو قى ھزرى ب دەقى خۆ بەلاف بكت، ھەما تىرا وى خرابى ھەيمە ئەو ب دلى خۆ قى ھزرى بكت، حوسەينى كۈرى زىادى دېيىت: جارەكى ئەز چوومە نك فوضەيلى كورى عيااضى ل حەرەما مەكتەنى، ئىنا وى گۆتە من: ((نە كو تو ھزى بكتى ئىكى ژ تە خرابتى ل قى مزگەفتى يىن ھەى؟ ئەگەر تو ھزى بكتى ئىكى ژ تە خرابتى ل قى مزگەفتى يىن ھەى، ئەو تو يىن د بەلايەكە مەزۇن دا دىرى)).

و ژ شیخ عهبدلقاردن گهیلانی دئیته قەگوھاستن دییشت: ((ھەچىيىن سەنگەكتى بۆ خۆ بدانت ئەوي چو سەنگ نىنه)).

بۆچى؟

چونكى چى گافا مروقى نەفسا خۆ كىم نەدىت، وھزركر ئەو گەلهكە، دەردى ۋەشارتى دىن گەھتە دلىنى وي.. وبەلكى ھوين نوكە د گەل خۆ پسياز دىكەن: (دەردى ۋەشارتى) چىيە؟ دەردى ۋەشارتى ئەوھە مروق ب خۆ (موعجب) بىت، ھزر بکەت ئەو سەيدايە وختەلک ھەممى فەقىئە، ئەو زاھدى ئىكانەيە وختەلک ھەممى دگونھەكارن، ئەو يىن ب عاقلە وختەلک ھەممى دېيى فامن!

دەمى ئىمامى عومەر كەفتىيە بەر مرنى، وعەبدىللاھى كورى عەبىاسى چۈرى سەرا داي، گۆتى: مزگىنپەيا من ل تە بت ب بەھشتى، تە ھەقالىنىيەكا درېتى د گەل پىغەمبەرە خودى كربۇو، وتو بۇويە ئەمېرى موسىمانان وتو يىن ب ھېز بۇوي، وته ئىمامەت ب تمامى ژ سەر خۆ راکر. عومەرى گۆتى: ھندى مزگىنپەيا تەيە بۆ من ب بەھشتى، ئەز ب وي خودايى كەممە يىن ژ وي پىقەتر چو خودايىن ب حەق نەھەين، ئەگەر دنيا ب ھەر تىشىكى قە يىن لىن ھەي يا من با ئەز دا دەم بەس كو ئەز خلاس ببىم ژ ترسا وي تىشى دا يىن ل بىدا من ھەمى، وەمسەلا ئەمېرىپەيا موسىمانان ب خودى ھېقىيە من ئەوھە بەس ئەز سەر ب سەر ژتى دەركەقم، نە بۆ من ونە ل سەر من، بەلىن ھەقالىنىيە من بۆ پىغەمبەرە -سلاف لىن بن- ئەوي بەلكى..

ئەقە عومەر بۇو.. ئەگەر دنيا ھەممى يا وي با ئەو دا دەت نە كو دا بچتە بەھشتى، بەلكى دا ژ ئاڭرى خلاس بىا!

صله‌یین کوری ئەشیمه‌می ئەھوی ل سەر دەستى عەبدۇللاھى کورى
عەبىاسى ھاتىيە پەروەردەكىن، دەمىت دوعا دىرى دگۆت: ((يا رەبى تو من
ز ئاگرى بپارىزە، وما ئېكىن وەكى من بىستە دىكەت پسىيارا بەھەشتى ز تە
بکەت)) وييۇونسى كورى عوبىيەدى دگۆت: ((ئەز سەد خەسلەتىن خىرەت
دزانم، خۇئىكى ز وان ل نك من نىنه)) ويىن گوھ ل قىن گۆتنى يۈونسى
بىت ووى نەنىيەست، باودەر ناكەت كۆئە گۆتنى ئېكى ز ئىمامىيەن مەزىتىن
تابعىيەانە، يېن ل سەر دەستى صەھابىيەن فىرىز زوھدى و تەقۋايىن خىرەت
بۈوەين.

وموحەممەدى كورى واسعى ئېكى ز وان مرۆڤان بۇو يېن چو جاران
دعايا وى نەدھاتە زقراپان، د گەل قوتەيىھەيىن باھلى دەردەكەفتە جىھادى،
كاشا شەر دژوار دبوو قوتەيىھە دا گازى كەت: كانى موحەممەدى كورى
واسعى؟ موحەممەدى مەخسەدا وى دزانى، هنگى ئەھو دا تبلا خۇ بەر ب
عەسمانى قە درىز كەت، ودەمەكى درىز پېتە نەچچوو ھەوار ز لاپى خودى
قە دگەھشت، ولەشكەر ئىسلامى ب سەر دكەفت، لەو قوتەيىھە دگۆت:
تبلا موحەممەدى كورى واسعى ل نك من ز سەد ھزار لەشكەران
چىتەرە ..

ھوين دزانن ئەف موحەممەدە چ دېيىت؟
دېيىت: ((ئەگەر بېھن ز گونەھان ھاتبا، كەسەك ز ھەھو نەدشىيا خۇ
نېزىكى من بکەت ز بەر بېھنا من يَا گەنى))!
ھۆسا وان خۇ دىيت.. ورۇڭا مرۆۋەكىن خەراسانى ھاتىيە بەغدا،
وئيام ئەحمدە دىتى، كەيفا وى گەلهك ھات، لەو گۆتە ئىمامى: حەمد

بۆ خودى بت کو هىشىتا ئەزى ساخ من تو دىتى، ئىمام ئەممەدى گۆتنى:
پويىنه خوارى، ئەقە چ گۆتنە؟ ئەز چمە حەتا تو وە بىئىرى؟

ئەو جىلەك بۇون ل وى باوھرى بۇون کو ماكا ھەر خرابىيەكى ئەوه
مرۆش يىن ژ نەفسا خۆ رازى بت، وئىك ژ وان دگۆت: ئەگەر تو
ھەقاليينىيا نەزانەكى بکەي يىن ژ خۆ رازى نېبت چىتىرە ژ ھندى کو تو
ھەقاليينىيا زانا يەكى بکەي يىن ژ خۆ رازى بت..

ۋەگەر كەسەك بىئىت: ئەرى ئەف ئىلۇوبە د پەروەردەكىنا نەفسىنى
دا ما ئىكاكا ھند ژ مرۆشى چى ناكەت کو مرۆشى باوھرى ب خۆ نېبت؟ دى
بىئىن: نەخىير، مەسىلە يىا ب وى رەنگى نىنە، ژ بەر کو تىشىتەكى
مەعلۇومە د مەسىلەلا پەروەردەيى دا ھەر جارەكە مەرۆش ژ نەفسا خۆ رازى
بۇو، وھزرکر ئەو يىن بى كىيماسىيە، ئەو كارى بۆ ھندى ناكەت کو حالى
خۆ بەر ب باشتىرييەن قە بىبەت، وئەگەر ھات وجارەكى ئەدو ب سەر خەلەتى
يان كىيماسىيەكى خۆ ھلبۇو ژى وى ھند زىرەكى نابىت ئەتراپى ب
كىيماسىيە خۆ بکەت، يان ل خەلەتىيە خۆ لېقە بىت، (ئىبن ئەنبارى) زانا
وزاھىدەكى مەزن بۇو، ئىمامى دارەقوطنى بەحسى خۆ دكەت دېئىت:
دەمى ئەزى جەيتل جارەكى ئەز ل دەرسەكە وى ل مىزگەفتى ئامادە بۇوم،
وى ناشەك خەلەت گۆت، و بۆ من نەخۆش بۇو ناشەك ب خەلەتى ژ وى
بىتە قەگوھاتن، و ژ بەر ھىبەتا وى من د خۆ را نەدىت بىئىمىن: تو يىن
خەلەت بۇوى.. پشتى دەرسى ئەز چۈومە نك فەقىيەن وى ئەۋى دەرس
دنقىسى ومن گۆتنى: فلان ناف يىن خەلەتە دورست بکە، ئەينىيا دى
دەمى ئەز ل دەرسا شىيخى ئامادە بۇويم، وى د دەرسا خۆ دا گۆت:
ئەينىيا چۈرى فلان ناف ب خەلەتى مە گۆتبۇو يىا دورست ھۆسایە، ووى
جەيتلىق ھە ئەم ل قىن پاستىيەن ھشىيار كرین.

قییجا بھریت خو بدهنه ۋى تۆرەتىن ئىسلامى، يىن كو مخابن ئەقىرقۇ ل
نک مە نەمای، زانايەتكى مەزىن د ناف خەلکى دا خوژ ھندى مەزىتر
نەدىت ئەعترافنى ب خەلەتىبىا خو بکەت، وئاگەھەدارىبىا شاگىرىدىن خو بکەت
كۆ ئەھۋى ئەھولى قى خەلەتىبىي ھشىيار كرى جھىلىكە كەمس نانىاست وناش
ودەنگىين وى ژى ب زانىنى د ناف خەلکى دا بەلاف نەبوونىھ.. و ژ
لايەتكى دى ۋە قى جھىلى ئەف خەلەتىبىا شىيخى بۆ خو ب دەلىقە نەزانى
كۆ د ناف خەلکى دا راپتەقە وبىيىتى: ل فلان جەھى تو يى خەلەتى. دا
خەلک وى ژى بىناسىن، وېزانىن كۆ ئەھۋە ئەھۋە يى خەلەتىبىيەن سەيداى
دورست دكەت!

ئەقە ئەدەبەتكى ئىسلامىيە مە ئەقىرقۇ گەلەك ھەوجەبى پى ھەيە، ل
قى دەمىن نە زانايىتىن مە وەكى ئىن ئەنبارى د مۇتمواضع، ونە جھىيل
وشاگىرىدىتىن مە وەكى دارەقطۇنى ئەدەب وئەخلاقىنى علمى ل نک مای.

قییجا فەرە هەر ئېيك ژ مە ل نەفسا خو يى ھشىyar بىت، دا نەفسا
وى وى نەخاپىنت، چونكى هەر ئېيكى نەفسا خو ب بەھاتر بىيىنت ژ وى
قىيمەتى وى ھەي، خودى دى وى زقىرىننە بەھايى وى يى دورست.. وەكى
ئىمامى شافعى دېيىرت.

خو په روهرده کرنا ل سه ر حسیبا د گهل نه فسى

پشته ئەم خۆ ل سه ر هشیار بیا ل خەطەرا نەفسى پەروەردە دکەین،
مەسەلە کا دى ھەيە ھەر پەيوەندى ب نەفسى ۋە ھەيە دېيت ئەم خۆ ل
سەر پەروەردە بکەين، ئەو ژى مەسەلا حسیبا د گەل نەفسىيە..

خو ب نەفسا خو ۋە موژىل بکە:

بەرى مرۆز حسیبىن د گەل نەفسا خۆ بکەت، ياخىدا بەرە مرۆز خۆ ب
نەفسا خۆ ۋە موژىل بکەت، وەمەعنە خۆ موژىل كرنا ب نەفسى ۋە ئەمۇد چو
تشتەك د ڇىيانا مرۆقى دا نېبت ئىكاكا ھند ژ مرۆقى چى بکەت مرۆز ژ
نەفسا خۆ رازى بىت و ژ وى بىن ئاگەھە بمىنت، وى پەروەردە وپاقىز
نەكەت، وەزر بکەت ئەو بىن تمام بۇوى، وچو كىيماسى ل نك وى نەماينە
ئەم خۆ ب چىتكەن دورستكىرنا وان ۋە موژىل بکەت، وەندەك جاران ژى
بەلكى ئەو ئەترافى بکەت كۆمۈر كەنەنە بەلىنى ئەم دلى خۆ ب
ھندى خوش بکەت كۆمۈر ژ گەلەك كەسان چىتىرە، يان ئەمۇل دويش
خەلەتى و كىيماسىيەن خەلەتكى بچت وبەرەمېرت و كەيەفا خۆ ب ھندى بىنت
كۆ ئەف خەلەتىيە ل نك وى نىنن، ۋېيجا ئەف چەندە وەل وى بکەت ئەم
ژ خۆ رازى بىت، وەزرا ھندى نەكەت كۆ حسیبىن د گەل خۆ بکەت، وئەفە
دەسپىيەكەفتىننەيە.. فوضەيلى كورى زەيدى رەققاشى جارەكىن گۆتە
ھەقالەكى خۆ: ((گەلەكىيَا مەرۇقان بلا تە ژ نەفسا تە موژىل نەكەت،
چونكى مەسەلەلى پەيوەندى ب تە ۋە ھەيە، وەشىار بى نەچى پۆزىا

خۆل قىرى ووپرا هە ب فلان تشت و بىقان تشتى قە بىقىنى، ژ بەر كو ئەمەمى دى ل سەر تە ئىيە نېيسىن...).

وهندهك زاھدىن قى ئوممىتى ھەبۇن ھزر دكى مۇزىلىبۇندا ژ پەروەردەكىنا نەفسى، و خۆ غافلكرنا ب وى تشتى يىن مفایى ئاخىدەتى تېدا نەبت، ئەگەر خۆ يىن حەلال ژى بت، رەنگەكى كوشتنىيە بۆ نەفسى، ئەمە كوشتنا خودى ل سەر مە حەرام كرى، دەمىن گۆتى: ﴿لَا تَقْتُلُوا أَنفُسَكُمْ إِنَّ اللَّهَ كَانَ بِكُمْ رَحِيمًا﴾ (النساء: ٢٩) د تەفسىرا قى ئايەتىن دا فوضەيلەن كورى عىاضى دگوت: ژ نەفسا خۆ غافل نەبن، چونكى ھەچىيى ژ نەفسا خۆ غافل بىت ئەمە وى ئەمە كوشت.

وكانى چاوا بە طالىيىا لەشى گەلمەك جاران بەرى خودانى دەدەتە كارىن خراب، وەسا بە طالىيىا نەفسى ژى مەرۆشقى بەر ب خرابىيى ۋە دەمەت، وەمر جارەكە مەرۆشقى نەفسا خۆ ب حەقىيى ۋە مۇزىل نەكەر، ئەمە دى مەرۆشقى ب نەحەقىيى ۋە مۇزىل كەت، و مەزنەتىن نەحەقىيى نەفس پېيىن مۇزىل دېت -ئەگەر مەرۆشقى ئەمە ب حەقىيى ۋە مۇزىل نەكەر- ئەمە ئەمە عەيىيەن خۆ دى ژ بىركەت و دى مىنتە ب عەيىيەن خەلکى ۋە، كارى خۆ دى كەتە ئەمە كىيماسىيىن خەلکى بەرەمەت، و دناث خەلکى دا بەلاڭ كەت، ئەگەر خۆ ب ناقى بەرەقانىيىا ژ سوننەتىن دىياركىدا بىدۇنى ژى بت! رۆزەكىن هندهكان گۆتە رەبىيعى كورى خوشەيمى: ئەم نابىين تو بە حسىن عەيىيەن كەسىن بىكەي و بەھاشىيى؟ وى گۆت: ((ئەز ژ نەفسا خۆ يىن رازى نىنم حەتا وەسا بە طال بىم قىيىجا بە حسىن خەلکى بىكەم، مەرۆشق د دەرەقا گونەھەيىن خەلکى دا ژ خودى دترىن، بەلىنى سەرا گونەھەيىن خۆ دېشتىراستن)).

هندەک کەس ھەنە، بەلکى ب ناڤى (إنكار المنكر) ژى بت،
 بىست وچار سەعەتان دان وستاندى ل سەر عەيىب و كىيماسى و خەلەتىيىن
 خەلکى دەمن، وتو نابىنى جارەكى دناش خەلکى دا ئەو بەحسى
 كىيماسىيىن خۆ يان يېئن ھەۋالىيەن خۆ بکەن، ھەر وەكى ئەمۇ دېنى
 كىيماسىيىنە، يان بەراتەك ژ نك خودى يا بۇ وان ھاتى كو كىيماسىيىن
 خەلکى تائىنە غەفراندىن، بەلىٰ يېئن وان دغەفراندىنە!

پشتى حەججاجى ثەقەفى مرى، وھوين دزانن حەججاج كى بوو!
 مەزۇقەكى ل ديوانا موحەممەدى كورى سيرىنى ھافىتىن و گۆتنىيەن سەقەت د
 دەر حەقا وي دا گۆتن، ئېن سيرىنى گۆتن: ((برازا، خۆ بى دەنگ بکە،
 حەججاج يېن چۈويە نك خودايىن خۆ، وتو دەمى دچىيە نك خودايىن خۆ
 دى بىنى گونەها ژ ھەميييان كىيىر يا تە كرى ل بەر تە مەزنترە ژ
 مەزنترىن گونەها حەججاجى كرى، وھەر ئېك ژ ھەوھ وى رۇزى دى ب
 خۆ قە موزىل بت، وبرازا تو بىزانە كو خودى دى تۆلا وان ژ حەججاجى
 سەتىنت يېئن وى زولم لى كرى، كا چاوا دى تۆلا حەججاجى ژ وان
 سەتىنت يېئن زولم ل وى كرى، قىيىجا ژ ئەقىرۇ وىنچە خۆ ب عەيىيەن كەسىن
 قە موزىل نەكە)).

سەرەددەرىيەكە دورىست د گەل نەفسىڭ بکە:

نەفسا مەزۇقى ژ زارۆكەكى ب زەحەمەتتەرە دەمى مەزۇق سەرەددەرىيەن د
 گەل دەكت، حەتا و بشىئى زارۆكەكى قانع بکەي دەقىت هندەك جاران ل
 دويىش بەردى، هندەك جاران ب لايىخ خۆ قە بكىشى، هندەك جاران يېن
 سىست بى د گەل، هندەك جاران يېن دىۋار. نەفس ژى يا وەسايە،
 بەلکى ب زەحەمەتتەرە ژى، ژ ئىمام عەلە دئىتە فەگوھاستن، دېئىرەت:

((نهفس هندهک جاران دئیت و هنده جاران دچت، دهمنی ئەو دئیت هوين سوننهتان پى بدهنهكىن، و دهمنى ئەو دچت كرنا فەرزان بەسە)) مەعنى: هەمى دەمان نەفسا مەرۆقى د ئېك حالەتى دا نىنە، وچى نابت بىر مەرۆقى ل دەمنى نەفس دكەفتە د حالەتى سىست و خاقييى دا مەرۆق وى بارى لى بكمەت يى مەرۆق لى دكەت دەمنى ئەو يَا گشت، ئەو كەسى ب قى رەنگى بت، ئەو د سەرەددەرىيَا خۆ دا د گەل نەفسى دى تووشى ئاستەنگان بت، و دەقىت ئەم ژ بىر نەكەين كو ھەۋىرى مەرۆقى وەكى چىمەنتۆرى نىنە گاڭا جارەكى تە كرە د قالبى دا رەنگى خۆ بىگەت و ئىدى نەئىتە گوھارپتن، بەلكى بەردەواام دەقىت مەرۆق وى ھەۋىرى قالب بدهت دا ئەم وى رەنگى خۆ بەرنەدەت بىن مەرۆقى دەقىت.

هندهك كەس هەنە دەمنى حالى هندهك زاھد وزانا يېن پېشەوايتىن ئۇممەتى دخوين، ووئى حالى بلند دېيىن يى ئەو گەھشتىينى، و بەرى خۆ دەدەنە حالى خۆ، پەنگەكى (ئەجاتلى) بۆ چى دېت، و دېيىن: كانى ئەم و كانى ئەو!

وھەر چەندە ئەف گۈتنە يا راستە (كانى ئەم و كانى ئەو) چونكى ئەم ئەم بۇون، وئەم ئەم بىن، بەلىن دو مەسىلە ل ۋىرى ھەنە دەقىت ئەم ژ بىرا خۆ نەبەين:

يا ئېتكى: ئەف مەوقۇقىن ژ وان ھاتىيە قەگوھاستن، ھەر چەندە د زيانا وان دا (ئەصل) بۇون ژى، بەلىن ژ بەر كو ئەو ژى وەكى مە مەرۆق بۇون، ھەمى جاران ئەو ب خۆ ژى ل وى بلندىيىن نەبۇون. ما تە گوھ ل وى صەحابى نەبۇويە ئەوى ئۆتى: ئەزى بۇويىمە منافق! و گاڭا ھەقالى وى گۆتىيىن ئەو تو چ دېيىشى؟ وى گۆت: دەمنى ئەز ل نك پېغەمبەرى - سلاڻ

لئى بن- ئەزى ب رەنگەكىمە، وگاڭا ئەز دزقىرمە مال و تىيىكەلى ژن
و عەيالى دېم ئەزى ب رەنگەكىن دى.. مەعنა: وى ھەست دىرىك كۈنى نەفسا
وى ھەمى گاڭا وەكى ئىيىك نىنە.

يا دۇوچى: ھندك تىشت ھەنە بەلكى بۆ وى كەسى واجب بن بىن بۆ
خەلکى دېتە پېشەوا وجىنى چاقلىيكتەن، بەلىنى ئەم بۆ كەسى كىن دى
نەگەھشىتىيە قىى دەرەجى سوننەت بن، ئىمامەك ژ ئىمامىيەن تابعىيەن
دېيىت: بەرى مە دىرى كەنى و سوچىت دىرىن، بەلىنى پشتى ئەم بۆ خەلکى
بووينە جەن چاقلىيكتەن ئەم نەشىيەن ئىيىدى بىگىنلىك زى!

مەعنە: دەقىيت مەرۆف بىزانت كۆ نەفس ژ نەفسى يَا جودايە، و خۆ^١
ئىيىك نەفس ژى ل دەمەكى يَا جودايە ژ دەمەكىن دى، و ھەر جارەكە مەرۆڤى
قىيا ھەمى نەفسان وەكى ئىيىك بىدەتە پېتكىن، يان نەفسا خۆل ھەمى دەمان
ب ئىيىك قانۇونى يەهازۇت، دى تووشى گرفتارىيەن مەزن بىت، لەم دەقىيت
مەرۆف ب دورىستى سەرەددەرىيەن د گەل نەفسا خۆ بىكەت، زانايىت ناقدار
(ئىن جەمۇزى) بەحسىن خەلەتىيە وان مەرۆقان دەكەت يېتىن ب ئىيىك رەنگىن
سەرەددەرىيەن ھەرددەم د گەل نەفسا خۆ دەكەن، ووئى بىن بار دەكەن ژ ھەمى
رەنگىن خۆشىيەن ، پاشى دېيىت: ((خودان باوەرى ب عەقل ھەۋساري
نەفسا خۆ بەرناادەت، و سىتىيەن د ھاۋۇتنا وئى دا ناكەت، بەلكى ل دەمەت
بەرفرەھىيەن ئەم ھەۋساري ل دويىش بەرددەت و درېز دەكەت، ولىنى ناشدىنت،
ھندى ل سەر پېتكىن بىت، و گاڭا وئى ژ پېتكىن لادا ئەم ھەيدى و ب نەرمى
بەرى وئى دەدەتە پېتكىن، ئەگەر گوھدارى نەكەر ئەم ب دەۋارى دى بەرى وئى
دەتە پېتكىن)).

ڙ سه راستکرنا نه فسلا بل ڦ هيٺلا نه به:

مه گوت: دقيقت مرؤف سه راه ربيه کا دورست د گمل نه فسا خو
بكهت، همر و هسا مه گوت: سه راستکرنا نه فسى زه حمه ته کا زينده
پئي دقيقت، چونکي ئهو زوي ب زوي خو ب دهست مرؤفي ڦه به رنادهت،
به لئي د گمل هندئ ڙي دقيقت مرؤف خو بئ هيٺي نه کهت، ويزانت کو ئهو
چهند يا ئاسى ڙي بت، دويماهيبي همر دئ ئيٽه سه رئ ئه گهر مرؤف
سه رئ ڙي ٿنه کهت.. و گوهداريما ڦئي سه ربوري بکهن:

دا وودي طائي ئيٽك ڙ زانا وزاهدين تابعييان بوو، هه فالئي زانايي
مه زن ئه بورو حهنيفه هي بوو، ل ده سپيٽکا خو يا علمي و هکي گله ک
که سه کان حمز دکر خو بینته پيٽش وبه رئ خلکي بدته خو، لھو حمز دکر
ده مئي ل حله قهيه کا علمي ئاماذه ببا ئاخفتبا، و دان وستاندن د گمل
زاناييان کريا، ڙ بمر ڦئي چهندئ وي گله ک حمز ڙ ئاخفتني دکر، روزه کي
ئه ول نک ئه بورو حهنيفه هي يئي روينشتی بوو، ئيمامي گوتئي: بايٽي
سليماني، ئه قه ئاميرهت مه باش ب دهست خو ئي خست، و مه خسدا وي
ب ئاميرتی علم بوو، دا وودي گوتئي: ڦي جا چ ما؟ ئه بورو حهنيفه هي گوتئي:
ما ل ويرئ ئهم کاري پئي بکهين..

دا وود ما هزرين خو کرن، و د گمل نه فسا خو که ته حسيبي، ئه قه
من علم ب دهست ئي خست، به لئي ئهز شيايمه نه فسا خو وه لئي بکهم
نه خلاقين زاناييان ل نک خو پهيدا بکهت، کو (تمواضوع) و کيٽم ئاخفت
ئيٽك ڙ گرنگتريني وان ئه خلاقانه.. وي گوتئه خو: نه! رابورو بريار دا
ساله کئي ل حله قيٽن علمي روينته خواري ونه ئاخفت، دا نه فسا خو فيري
گريدانئ بکهت، دا وود ديٽت: هنده ک جاران ممسنه له ک دهاته هلي خستن،

و هسا دلى من دچوو ئاخفتى كا چاوا دلى مرؤقى تىهنى دچته ئاقنى،
بەلى من دگۆته خۆ: قىيت تو نەئاخلى!

پشتى سالەكى ژ قى (دەورا تەدرىسى) يا وي خۆ ئىخستىيى، ئەم
وە لىنەت، ھزرکرنا وي ژ ئاخفتنا وي پترلىنەت، و ب ۋىنەت چەندى
ئۇ شىيا نەفسا خۆ بىگرت..

ومرۇقەكى دى ژ ھەۋچاخىن وي ھەبۇو دگۆتنى: مۇودررقى عەجلى
دېيىش: تىشتەكى ھەم ئەقە بىسەت سالە ئەزىزلىنى دگەرىيىم وھىشتا من
نمەشىيا يە ب دەست خۆ بىتىخم. گۆتنى: بابىن موعىتەمەرى! ئۇ چىيە؟ وي
گۆت: خۆ بىدەنگىرنا ل سەر وي تىشتى مایىن من تى نەچت.

ئىك ژ وان بىسەت سالان، سىھ سالان خۆ فيرى ھندى دىك
نەئاخلىن، مایىن خۆ د وي تىشتى نەكمەن بىن مایىن وان تى نەچت، بىدەنگى
ل نك وان چىتىر بىت ژ ئاخفتى، حەتا دشىان دويمىاهىيى بىگەنە
مرادى.. ۋىجىا دەقىيت ئەم ژ سەرپاستىرنا نەفسىت بىن ھېقى نەبىين.

و پشتى ۋىن ھەمييى ژ نوى (ئەصللى مەسىھلىنى) دېيىت.

حسىيە د گەل نەفسا خۆ بىكە:

مەسىھلا حسىيبا د گەل نەفسىن تىشتەكى بقىيت نەقىيەتە، يىن لازىمە،
وەكى مرنى كا چاوا چو نەفس نىنن ژ مرنى خلاس بىن، و هسا چو نەفس
نىنن ژ حسىيەن ژ خلاس بىن، ۋىجىا تە دەقىيت ئەقىرۇ - د دنیايىن دا-
حسىيەكە دىۋار د گەل خۆ بىكە، سوباهى -ل ئاخىرەتى - دەمىن تو بۆ نك
خودايىن خۆ دئىيەبرن حسىيبا تە دىن يىا سەشكى بىت، و تە دەقىيت ئەقىرۇ
حسىيەن د گەل خۆ نەكە، بەلىن سوباهى حسىيبا تە دىن يىا دىۋار بىت،
حەسەننى بەصرى دېيىش: ((خودان باوەر ل سەر نەفسا خۆ يىن پاوسىتايە،

بۆ خودى حسیبى د گەل نەفسا خۆ دكەت، ورۆژا قيامەتنى حسیب ل سەر وان يا سقکە يىئن د دنيايىن دا حسیب د گەل خۆ كرى، و ل رۆژا قيامەتنى حسیب ل سەر وان يا دژوارە يىئن چو حسیب د گەل خۆ نەكىرى.)

وشرىكەك ئەگەر تە هەبت تو وئەو پىيكتە كارەكى بىكەن، ئەگەر ئەو بىزانت دەم بۆ دەمى تو دى د گەل وي روينى وحسىبا كارى د گەل كەى، ئەمۇ دى د كارى خۆ دا بىن رېتك وپىتك بىت، بەلىنى هەر جارەكە وي دىت تە ئەو بىن ب پشت گوھ فە ليتىداي، وتو چو حسیبى د گەل وي ناكەى، ئەمۇ دى ب كەيغا خۆ كەفت، ودويىر نەگەر ئەمۇ قىن غەفلەتا تە بۆ خۆ ب دەلىقە زى بىزانت وخيانەتنى زى ل تە بىكەت، فيجا حەتا تو ژ خيانەتا نەفسا خۆ بىيە پاراستن، حسیبى د گەل وي بىكە..

خودايى مەزن د ئايەتەكى دا دېيىزت: ﴿يَأَيُّهَا الَّذِينَ إِيمَانُوا أَتَقْتُلُوا اللَّهَۚ إِنَّ اللَّهَ يَحِيلُّ بِمَا يَعْصِمُونَ﴾ (الحشر: ١٨) وئەقە گازىيەكە بۆ خودان باودران كۆ ئەمۇ ژ خودايى خۆ بىرسن، وحسىبى د گەل نەفسا خۆ بىكەن، وھەر ژ ئەقىز بەرى خۆ بىدەنلى كانى وان چ بۆ سوباهىيا خۆ بەرى خۆ هنارتىيە.. بەرى خۆ بىدەنلى كانى ھەمە چ بۆ سوباهى كرييە، وئەف بەرىخۆدانە -وهكى سەييد قوطب خودى زى رازى بت دېيىزت- تىرا هندى ھەمە وي ل جەپىن لاوازى وكتىماسى وتهخسirييىن هشيار بىكەت، ئەگەر وي چەند خىر وباشى كرپىن زى، فيجا پا دى چاوا بت ئەگەر خىرىيەن وي دكىيەم بن؟ ئەقە هشياركەنەكە بۆ دلى دا ئەمۇ پشى هنگى نەنثت، وبەرىخۆدانلى بەس نەكەت!

وئهگەر ھەوھ بقىيەت گوھدارىيا رەنگەكى غەريب يىن حسىيما د گەل نەفسى بىكەن، گوھى خۆ بەدنه قى سەرها تىيىا عنتىكە يا مەۋەشەكى ز جىلىنى پېشىيىتى يىن ثى ئومەمەتى، مەۋەشەك بۇو دىرەكى نافى وى بۇ مە نەفەگىتىرايد، لەم ئەم نافى وى نزانىن، وما بۆچىيە ئەم نافى وى بىزانىن؟ تىيرا وى ھەيە كۆئە مەليا كەتىن كارى وى نەقىسى نافى وى دزانن.. عەبدىللاھى كۈرى قەيسى دېيىرەت: جارەكى ئەم ل جىھادى بۇوين، گازى هاتە ھەدىرەن كۆئەشە دوزمن هات رابنە سەر خۆ، وئەو رۆزەك بۇو گەلەك يا ب ھەر وبا بۇو، زەلامەك ل نىزىكى من بۇو، من گوھ لى بۇو ھىدى دەكتە خۆ:

- ئەي نەفسا من! بىرا تە دەيت ل فلان رۆزى گاشا من قىيىا بچەمە سنگى شەپى تە گۆتكە من: پا مال وعەيالى تە! من گوھى خۆ دا تە وئەز زقپىم، فلان رۆزى تە گۆتكە من: مال وعەيالى تە! دىسا من گوھى خۆ دا تە وئەز زقپىم.. ئەز ب خودى كەمە ئەقىز ئەز دى تە ل بەر دەستى خودى دانم، وى قىيا دى تە بۇ خۆ بەت ووى قىيا دى تە ھېيلت!

عەبدىللاھ دېيىرەت: من گۆتكە: ب خودى ئەقىز ئەز دى بەرە خۆ دەمە تە كانى دى چ كەي، من بەرە خۆ دايى، دەمىن ھېپشى دەست پى كرى ئەو بەرى ھەمييان ب نك دوزمنى قە چوو، پاشى گاشەكىن ھېپشى دوزمنى دژوار بۇو و خەلک رەقىين، ئەو ما ل جەن خۆ، وچەند لەشكەرى مە پاشقە هاتبا يان پېشىقە چووبىا وى جەن خۆ بەرنەددا، وپشتى شەر ب دويماھى هاتى من دىت ئەو يىن كوشتى بۇو وپتر ژ شىپست بىرینان د لەشىن وى دا ھەبۈون.

وحسییه کا ژ قى ژى دژوارتر: تەوبەيى كورى صومىمى ئىك ژ
زاهدان بۇو، جارەكى حسېب د گەل خۆ كر گۆت: عەمرى من شىست
سالن، وشىست سال دېنە بىست ئىك هزار وپىنج سەد پۇز، وئەگەر ھەر
پۇزەكى من گونەھەكا ب تىنى كربت، مەعنَا بىست ئىك هزار وپىنج سەد
گونەھە من يىين كرین، قىجا پا ئەگەر من پۇزى دەھ گونەھە كرین دى بنە
چەند؟ پاشى گۆت: تىيچۈن بۇ من بت چاوا ئەز ب ۋان ھەمى گونەھەن
دى بەرابەر خودايىن خۆ راوهستم؟ وقىزىيەك راھىيلا وکەفت..

ورانەبۇو!

وشەقەكى حەسەنلى بەصرى د مالا خۆ قە كرە گرى، وگرىيىا وي درېڭىز
بۇو، حەتا دەنگىن وي گەھشتىيە جىرانان، سېيدىئەنەدەكەن گۆتى: ئەى
ئىمام، ئەو شەقىدى تە خېر بۇو تە ھند كرە گرى حەتا تە گرىيىا مە ژى
ئىنا؟ وي گۆت: من ھزرىن خۆ كرن و من گۆتە خۆ: ئەى حەسەن! ما تو
چ دزانى، بەلكى خودى بەرى خۆ دابتە ھندەك گونەھېن تە، و گۆتكىت:
تسوچ دكەى بکە ئەز چو كارى ژ تە قىبويلى ناكەم.

بەلىن.. ئەقە ئەو جىيل بۇو يىن لەشىن وان ل عمردى دلىن وان ل
عەسمانى، ژ بەر كو دلىن وان ب خودى فە دەرىيادى بۇون.

خو په روهد کرنا ل سه ر موخاله فا نه فسى

وپشتى ته حسيب د گهل نه فسا خو کر، تو باش بزانه کو رزگاريما
ته دى د هندى دا بت کو تو (موخاله فا نه فسا خو) بکەي..
بۆچى؟

چونكى ئەھۋى (نهفس) چىكىرى، وئەو وى چىتىر ژ مە دنياست،
بەحسى نەفسى دكەت، ودىيىزت: «إِنَّ الْفُسْسَ لِأَمَارَةٍ بِالْأُسُوءِ» (يوسف:
٥٣) وباش بھرى خو بدى چاوا خودايىن مەزن كارى نەفسى بۆ مە
دەستىشان دكەت، دىيىزت: هندى نەفسە، گەلهك جاران فەرمانى ب
خرابىيىن دكەت.. يەعني: نەفس جارەكاب تىنى بھرى مەرقۇنى نادەتە
خرابىيىن وخلاص! نە، ئەگەر وى بھرى تە دا خرابىيىن وته گوھدارىيا وى
نەكىر، ئەو جارەكاكا وئىتكا دى دى فەرمان ب خرابىيىن ل تە كەت، وئەگەر
تە گوھدارىيا وى كر زى، ديسا ئەو بەلا خوژ تە قە ناكەت، جارەكاكا دى
وئىتكا دى دى بھرى تە دەتە خرابىيىن!

لەو يەحىايىن كورى موعاذى دگۆت: ((باودريما خو ب نەفسا خو
نەئىنە، ئەگەر خو ئەو بھرى تە بەدەتە باشىيىن زى)).

بۆچى؟

چونكى دەمىن كەسەكى دېيىت دزىهكىن ژ تە بکەت، ئەتحمالە ل
سەرى بىتە نك تە، و خو جامىر بکەت، دا باودريما تە پى بىت، دا
پشتى ھنگى بشىت دربى خۆ بدانت، وئەحمدەدى كورى حەوارى دگۆت:

((من گوه ل هندهک سهيداين خو دبوو دگوت: ئهگهر دو كار كفتنه بمراهিযى تە، وته نەزانى چ كار ژ وان يى دورستە، بەرى خۆ بدئ كانى هەوايىن نەفسا تە د گەل كى ژ وان، وي نەكە؛ چونكى حەقى يى د گەل موخالەفا هەوايىن نەفسى)).

ودقىيەت مەرۆف باش بازانت كو حەتا ئەو بشىيت موخالەفا هەوايىن نەفسا خۆ بکەت، وھەرددەم وى (لغاف) بکەت، دقىيەت ئەو چەند پىيگاۋەكان بېھاقيت:

يا ئىتكى: دقىيەت ئەو ھەرددەم لۇممى ل خۆ بکەت:

وکو مەرۆف ھەرددەم لۇممى ل خۆ بکەت، مەعنَا وى ئەوھە يى ژ نەفسا خۆ رازى نەبت، وېنى ب كارى خۆ موعجب نەبت، دەمىي ئەو خرابىيەكى دكەت دقىيەت ئەو لۇمەھى خۆ بکەت وېېزتە خۆ: بۆچى تە ئەف كارە كر.. وگاشا ئەو باشىيەكى ژى دكەت ديسا دقىيەت ئەو لۇممى ل خۆ بکەت وېېزتە خۆ: ئارمانجا تە ژ كرنا قى باشىيىنى چىيە، وبۆچى تە باشىيەكا زىدەتر نەدكى!

وئەو نەفسا ب فى رەنگى لۇممى ل خودانى دكەت، ئەوھە يى خودى ب قەدر ئىيختى دەمى سويند پى خوارى وگوتى: «وَلَا أُنْسِمُ بِإِنْفِسِ اللَّوَامَةِ» (القيامة: ۲).

پۇزەكى رياحىن قەيسى شۆلەك ب ھەقالەكى خۆ ھەببۇو، پشتى نېيىرا ئېشارى چوو بەر دەرى مala وى پسيارا وى كر، هندهكان گوتى: ئەو يى نېستىيە.. ئينا رياحى سەرى خۆ ھەزار وگوتى: يى نېستىيە پشتى نېيىرا ئېشارى؟ ما ئەفە وەختى نېستىيە.. وزقىرى، گاشا خودانىن مالى زانى ئەو ژ بەر دەرى زقىرى وان كەسەك ھنارتە ب دويىش را دا بېزتى: ئەگەر

ته بقیت ئەم دى وى بۇ تە هشیار كەین. قاصل چوو وەھەيامەكى ما نەزقىرى، گافا زقىرى وان گۆتى: تە خېر بۇو تو چۈسى ونەزقىرى نىزىكە رۇز ئاڭا بىت؟ وى گۆت: دەمىن ھەوھ ئەز ب دويىش وى دا ھنارتىم، من دىت ئەو چۈسى ناڭ قەبران، من گۆت: ئەز دى سەحكەمىنى كانى ئەو دى چ كەت، من گوھ لى بۇو وى ب لۆمەكىن ۋە دگۇتە خۆ: ما ئىن گاڭىنى وەختى نىقىتنىيە؟ و تە شۆلە ژىيە؟ وى كەنگى بقیت دى ھنگى بۇ خۆ نىشت، تو مايىن خۆ د وى تىشتى دكەي يىن مايىن تە تى نەچت؟ ووئى ئەف گۆتنە د گەل خۆ ھەر دوبارە دكەر، وەندى ئەز د گەل دئاخفترىم ژى، وى ھاي ز من نەبۇو.

يەعنى: دەمىن وى دىتى نەفسا وى مايىن خۆ د تىشتەكى دا كو نەشۇلىنى وېيە، وى ب رەنگەكى وەسا لۆمە ل خۆ كەرتا وى ئاگەھە ز دەور وبەرتىن خۆ نەماي!

يا دويىت: دقىيت ئەو بشىتتە خۆ:

مرۆز د گەل نەفسى دو رەنگن: ھەندەك ھەنە د گەل نەفسى وەروا و دلچىونىن وى، دېن دەسەلاتن، نەفسا وان حوكىمى لىنى دكەت، وەسا وان دئىنت ودبەت وەكى وى دقىيت، وەندەك ھەنە دشىتىنە نەفسا خۆ، ووئى وەسا دئىن ودبەن وەكى وان دقىيت، بەلىنى دقىيت ژ بىر نەكەين كۆئەف مرۆزە حەتا شىايىن ئىن چەندى بىكەن، زەحەمەت ووەستىيانەكە زىدە مەزىن وان دىتىيە، ئەف زەحەمەتزا زانايىن (سلۇوكى) دېيىزىن: (موجاھەدە) يەعنى: ئەو قىن وەستىيانى وەك جىھاد دازان، وگەلەك جاران ئەو دېيىزىنە ئىن چەنگى جىھادى: جىھادا مەزن.. وجىھادا دوزىمنى ل نك وان جىھادا بچوپىكە.

ئیمامى غەزالى دېیزت: ((ھەچىيىن نەفسا وى شىايىت ئەم ئىخستە بن دەستى خۆ، ئەم دى بىتە ئىخسىرى قىيانا شەھەدىيىن نەفسى، د گرتىخانەيا كەفتنان دا دى ئېتىھە گىرىدان، ونەفس دى بىتە پىتىگر د نافبەرا دلىٽ وى وفايدەيان دا)).

ژ بەر قىىچەندى ئەم دېيىنин صەھابىيىن پىيغەمبەرى - سلاپلىنى بن- وشاڭىرىدىن وان ژ تابعىيان خۆل سەر ھندى پەروەردە دكىر (جىهادى د گەل نەفسا خۆ) بىكەن بەرى كۆ جىهادى د گەل دۇزمىنى خۆ بىكەن، وئەگەر جارەكتى وان ھەست كربا كۆ نەفسا وان پىيچەكتى ئەم بن دەستى خۆ كىن، وان جازايدەكتى دىۋوار ددا بەر نەفسى، (تەميمى دارى) جارەكتى گوھدارىيا نەفسا خۆ كىن، وبۇ رەحەتىيىا وى رانەبۇو نېيىزىت شەقىنى، سېپىدى ئەم ھشىيار بۇوى، وى بېيار دا سالەكتى ھەر شەق حەتا سېپىدى عىبادەتى بىكەت، ونەنثت!

وجارەكتى زەلامەك ھاتە نك (ئەبۇو دەردائى) وگۇتنى: شىرەتەكتى ل من بىكە.. وى گۇتنى: ((ل بەرفەھى و تەنگاۋىيىن خودى ل بىرا خۆ بىنەقە، وئەگەر تە بىرا خۆل مەرييان ئىناشقە خۆ حسىب بکە ئېك ژ وان، وئەگەر جارەكتى نەفسا تە تىشتەك ل بەر تە شرىن كر بىرا وى ل دويىماھىيىا وى تىشتى بىنەقە)) يەعنى: بىتە نەفسا خۆ: ئەم تىشتى توڑى من دخوازى دويىماھىيىا وى دى بىتە (فلان تىشت) ما تە ئەم تىشت دېيىت؟! و د قىىچەندا خۆ دا ياد گەل نەفسى ئېك ژ وان قەت نەدوھەستىيا، و حسىب نەدەركى درېز بۇو، ژ موحەممەدى كورى مونكەدرى دئىتە فەگۇھاستن، دېیزت: ((چىل سالان من جىهاد د گەل نەفسا خۆ كىر حەتا وى خۆ راستىكىرى)).

يا سيني: دئيت خو ب خلهکي قه موژيل نهکهت:

گلهک كمهس هنه ب هيجهتا ئهمرى ب باشىيى، وباشقىرنا ز
خرابىيى كارى خز دكەن بەحسكىرنا ز خلهتى وكتىم وكتىن خلهکي،
لۆمهى قى دكەن، ودھاقيئه وئى هه، ز قى درازى نىين، وكتىن وان ز
وئى هه قەدبىن، وھوسا.. وحەتا ئەو خو قانع بکەن كوشەف كارى وان يى
دورسته، ئەو وەسا خز تى دگەھينىن كوشەو يى (بىدۇھەچىيان) ئاشكەرا
دكەن، وتشتكى مەعلۇومە زى د شريعةتى دا كوشەكراكنى بىدعى ز
كرنا سوننتان ب خېرتە!

ۋئو ب خو ھەر ئېك ز مە ئەگەر ھزرا خز د خرابىيىن نەفسا خو دا
بکەت، وحسىيى د گەل خو بکەت، وى ھند دەم نابت بمىننە ب خرابىيىن
خلهکي قه وبەحس زى بکەت، ئىمامى جونەيد دېئىت: تشتەك ز ئەبۇو
سولەيمانى دئىتە قەگوھاستن گلهک كەيفا من پى دئىت، ئەو دېئىت:
((ھەچىيى ب خو قه موژيل بت ناگەھت بەحسى خلهکي بکەت،
وھەچىيى ب خودايى خو قه موژيل بت نەھاى ز خو دەمینت نەھاى ز
خلهکي)) ز قىن گۈتنا وى دئىتە زانىن كوشەچىيى ب خلهکي قه موژيل
بت نە دگەھت زكرى خودايى خو بکەت، ونە ھند مەجال بۆ دەمینت
حسىيى د گەل نەفسا خو بکەت. راستكىرنا خلهتىيىن جشاكتى، ودىاركىرنا
بىدۇھە كىيماسىيىن خلهکي، ئەقە كارەكتى فەرە، وپىتىقىيە بىتەكىن، بەلىنى
ئەو كارى مەرقەقىن زانا وبىپۇرە، وچى نابت ھەر كەسىك خو بدانى
دختورى چارەكىرنا نساخىيىن خلهکي.. بەرى پسيار ز تە بىتەكىن: بۆچى
فلان كىيماسى د ناف خلهکي دا ھەبۇو پسيار دى ز تە ئىتەكىن: بۆچى
فلان خلهتى ل نك تە ھەبۇو؟ وئەگەر تو خلهتىيىن دنيايانى ھەمييىن
دورست بکەي، و خلهتىيىا تە ھەبەت، ئەو كار وئى خلهتىيىا تە دورست

ناکهت. قیچا ئەمو كەسىن بقىت موخالەفا ھەوايىن نەفسىنى بىكەت، بلا
ھشىارى خۆ بت، نەفس وى وە تى نەگەھىنت كو وى حەقىن ھەى بىتە
(حەكم) ل سەر خەلکى.

يا چارى: دۇيتىت بۆ خۆل ھېيجهتان نەگەرىيەت:

دۇيتىت ژ بىر نەكەين كو ئىيىك ژ وان رېتىكىن نەفسا مروققى ھندەك
جاران پىن دئىتە مروققى ئەھو ئەھو ھېيجهت و (روخصەتانا) ل بەر مروققى
شرين دكەت، گافا ۋىلاتىندا كارەكى ب وى بىدەتكەرن، دى بىزىتى: دى كا ۋى
كارى ژى بىكە مانى خودى فلان روخصەت يادا يە فلان پەنگى مروققان،
وتۇ ئىيىك ژ وانى... وھېيدى ھېيدى نەفسا وى دى وى فيئرى روخصەتانا
كەت حەتا (عەزىزىمە) ل بەر وى گران بىت، وئەگەر ئەھو گەھشىتە ۋى
حالەتى ئىيدى ئەھو نەشىت حسېبى د گەل نەفسا خۆ بىكەت، چۈنكى ھەر
جارەكَا وى گازىنديكە ژ نەفسىنى كر، نەفس دى ھېيجهتەكى بۆ خۆ
دەرىخت، ژ بەر ۋىچەندىن يۈوسۈنى كۈرى حوسەيىنى رازى دگۆت:
(ئەگەر تە دىت مورىيد يېن ل ھېيجهتانا دگەرىيەت تو بىزانە چو خېر ژ وى
چى نابن).

پشتى ئەھو ۋان ھەر چار مەسەلان ل بىرا خۆ دئىننەڭ، دۇيتىت ئەھو
بىزانت كو (موخالەفا ھەوايىن نەفسىنى) باشتىرىن كارە و ب زەممەتتىرىن
كارە ژى مروقق پىن رادىت، ئەبۇ سولەيمانى دارانى دگۆت: ((باشتىرىن
كار ئەھو مروقق گوھدارىيىا ھەوايىن نەفسىنى نەكەت)), و مورتەعشىن زاھد
دگۆت: ((ل نك من، موخالەفا ھەوايىن نەفسىنى ژ هندى ب زەممەتتە كو
مروقق ل سەر ئاۋىتى ب رېقە بېت)).

خو په روهد کرنا ب مهشقکرن و بینفره هییت

مه گوت: ئىك ژ باشترين پىكىن خۆپەروھەردەکرنى ل نك جىلىنى يېكىن يىنى قىنى ئومەمەتى، خۆپەروھەردەکرنا ل سەر (موخالەفا ھەوايىن نەفسىن) يە، وتشتىن ل ۋىرى مە دېيت بىزىن ئەفەيە: ئەف كارى ھە، ژ بەر كو كارەكى ب زەممەته، گەلەك تەدرىب و مەشقکرن پى دېيت، و ل دەمىت مەشقکرنى ژى گەلەك صەبر و تەحەممەل پى دېيت، حەتا مەرۆف بشىت ۋى كارى بىكەت، و تىدا ب سەركەفت، لەو ئىك ژ بناخەييەن خۆپەروھەردەکرنى ل نك صەحابى و تابعىيان (خۆپەروھەردەکرنا ب مەشقکرن و بینفره هییت) بۇو.

تىبىعەتلىق نەفسى شىقىيەت دخوازت:

زانايىن ناقدار (ئىن ئەلچەوزى) د كتىبىا خو يازىدە ب مفا (صىيد الخاطر) دا بەحسىن نەفسا مەرۆفلىق و تىبىعەتى وى دكەت، و مەتەلەكى ل سەر دېينت، دېيىت: ((مەتەلا طەبعى د مەيىلا وى دا بۆ دنيايىن، وەكى مەتەلا وى ئاقىيە ئەوا دچت، ھەمى گاشا ئەو قەستا جەن نزم و نشىقىييان دكەت، و بىرنا وى بۆ جەيىن ئەقراز پىتىقى ب زەممەت و وەستىيانىيە)).

وحەتا مەرۆف بشىت سەرەددەرىيەكى دورىست د گەل نەفسا خو بىكەت، و وى ب سلامەتى د دنيايىن را دەرباس بىكەت، و بىگەھىنتە كنارى تەناھىيىن، دېيت ئەو بەرى ھەر تىشەكى جىھادەكى ب زەممەت د گەل خو ب خو بىكەت، نەفسا خو ب شرىعەتى قالب بىدەت، و خەممەكى خەم ژ

پاقژکرنا وی بخۆت؛ دا گلیشىن قى دنیا يى پىچە نه نويسىيىت، د ئايىته كا قورئانى دا خودايى مەزىن ئاشكەرا دكەت كو مروڤ ھەمى د گەل نەفسىين خۆ ئېيك ژ دووانە، دېيىزت: ﴿قَدْ أَفْلَحَ مَنْ زَكَّهَا﴾ (١٠) ﴿الشمس: ١٠-٩﴾ يەعنى: ئەو كەس گەھشتە مرادى يى نەفسا خۆ پاقژکرى و ب كرنا خىرى ئەو پىشىھە برى، وئەو كەس خوسارەت و شەرمزار بۇو يى نەفسا خۆ د گونەھان دا نقوڭرى و قەشارتى. و ژ قى ئايىتى دئىتە وەرگرتن كو پەروردەكىدا نەفسى د دەست مروڻى دايە، ورەنگى قى پەروردەكىنىيە بەرى خودانى دەدەتە ئېيك ژ دو رېتكان: رېتكا ئىفلەحى، يان ژى رېتكا خوسارەتىيى.

وئەو كەسىن بۇ خەلکى دېنە جەن چاقلىكىرنى، وەكى وان يىن بەرى خەلکى دەدەنە رېتكا خودى، پىر ژ ھەر كەسەكى دى ھەموجەبى ب ھندى ھەيە كو ئەو د گەل نەفسا خۆ مجد راۋەستن، و吉يادەكى دورست د گەل وى بىكەن، زانايى تابعىيان ئەبۇو حازم دەمىن ل بازارى د بەر دکانا فيقى را دچوو، و بەرى وى ب فيقى دكەفت، و دلى وى دچووبىي، دگۇتە خۆ: رېغان ل بەھەشتىيە!

وان خۆ فيرى ھندى دكى كو مەيلى بۇ دنیا يى و خۆشىيىن وى نەكەن دەمىن نەفسى ئەول بەر شرېن دكى، وئارمانجا وان ئەو نەبۇو خۆ ژ وان نعمەتان بى بار بىكەن يىن خودى حەلال كرين ھندى ئارمانجا وان ئەم بېيىزە نەفسا خۆ ياخىدا ماع: نە ھەر تىشتنەكى تە بقىيت دى وەكى تە بت، و خەلکى دنیا يى ئەگەر قى چەندى ژ وان ب غەربىي ۋەرگەن، ئەو ل نك وان تىشتنەكى عەددەتى بۇو، و دەمىن وان ئەف چەندە دكى و نەفسا ئېيك

ژ وان پی دئیشا وی دگوتی: ئەز ب خودى كەمە ژ دل پیشەبۈون ئەز ۋى
تىشتى تە دېيت ژ تە مەنۇھە دەم!

بەلىن.. ئەگەر تە نەفسا خۆ نازدار كر، وەھەر تىشتەكى حەلال يىن وى
بېيىت تە بۆ ئامادە كر، دویر نەبىنە ل دەمەكى نىزىك ئەو توخوبىان
دەرىاس بىكەت، وەندەك تىشتى دى يىن حەلال نەبىت ژ تە داخواز
بىكەت، ما مە نەگۇت: ئەم وەكى ئاقىيە، ھەرددەم قەستا جەيىن نشىف
دەكەت؟!

وەھەمى وان ئەف رەنگى توند يىن سەرەددەرىيىن د گەل نەفسا خۆ دكر،
نەفسا وان پىن نەخوش بۇو، وەھەست ب يېننەنگىيىن دكر، بەلىن دەمەكى
درېز پېقە نەدچوو، ئەم ب ۋى رەنگى دەھاتە قالبدان، وئەم بۆ دبوو
تىبىعەت، ئەبۇو يەزىد دېيىش: ئەز دەمامە ب نەفسا خۆ ۋە ومن ئەم بەر
ب خودى ۋە دەھازۇت ووئى دكە گرى، وئەز ھنگى مام حەتا من وە لى
كىرى بىت وبىكەتە كەنى.

وحەتا ئېيك ژ وان شىابا نەفسا خۆ نەرم بىكەت، دا بېيىت وەسا وى
قالب بىدەت وەكى وى دېيىت، ئەمۇي ھەرددەم دنيا ل بىر وى سېڭ دكر،
وەلىخۆ ب ھندى خوش دكە كو چەند رۆزەكىيەن كېيم وئەم دى گەھتە
ئارمانجا مەزن، رۆزەكى بىر ئەلحافى د گەل شاگىردىيەكى خۆ ب رېڭىنگى
ل رېتكەكى دچوو، بىرى ۋى دەرسەكە وەسا نىشا وى بىدەت يَا د چو
كتىيان دا نەھەى، وچو خوتىبەخوبىن نەشىن ب ئەزمانى خۆ بگەھىننە
خەلکى، هوين دزانن ئەم دەرس چ بۇو؟

ھەۋالىنى بىرى تىينى بۇو، ئەم گەھشتىنە بىرەكە ئاقى، ھەۋالىنى وى
چوو دا ئاقى ژى قەخوت، بىرى دەستىن وى گرت وکىشى، وگوتى: حەتا

ئەم دگەھىنە بىرا دى، گافا گەھشتىنە بىرا دى، ديسا بشرى ئەو ۋەكىيشا وگۇتى: بىرەكا دى يا د رېتكا مە داھەرى.. وھۆسا حەتا ئەۋەز سىنى بىران دەرىاس بۇوين، شاگىرىدىيىن وى گۇتى: بابى نەصرى، ئەز مرمۇر ژەتىندا، بشرى گۇتى: هش بە! وھۆسا مەرۆڤ داشىتە دنیايىن.

بەللى.. وھۆسا مەرۆڤ داشىتە دنیايىن، ئىمامى ئومەممەتى ئەحمدەدى كورى حەنبەلى دگوتە ھەقالى خۇ ئەحمدەدى كورى حەوارى: بىرسەكا كېيم، بىن جلکىيەكا كېيم، فەقىرىيەكا كېيم، صەبرەكا كېيم، ودى پۇزىتىن دنیايىن د سەر تە دا بۆرن.

فېّربۇونا بە مەشقىكىنلۇ:

گەلهك جاران وەسا چى دېت تىشتەك ل بەر مەرۆڤى يىن گرانە، بەللى ئەگەر مەرۆڤى گەلهك جاران ئەو تىشت كر، خۇ ئەگەر نە ژە دل ژى بىت، دەمەك پېيغە دېت، مەرۆڤ پى دەمىسىيەت ھەر وەكى ئەو تىشت ل بەر مەرۆڤى يىن سەشك دېت، وئەقەيدە ئەوا زانايىتىن تەرىيەتى دېيىزلىقى: تەرىيەتتا ب تەدرىيىن.

تەدرىيە ل سەر تىشتى، ئەگەر ئەو تىشت چەند يىن نەخۇش ژى بىت، دېتە باشتىرىن رېتكى كۆ ئەو تىشت بۇ مەرۆڤى بىتە تىبىعەت، عەبدىللاھى كورى مۇبارەكى دگوتە خەلکى زەمانى خۇ: مەرۆڤىيەن چاك يېن بەرى ھەوھە، وەمەخسەدا وى پىن صەحابى بۇون، نەفسىيەن وان ھەما ب خۇ قەستا خىيرى دىكەر، بەللى نەفسىيەن مە ئەگەر ب تەعداىيى نەبت قەستا خىيرى ناکەن، لەو دەقىيت ئەم تەعداىيىن لى بىكەين.

وەمەخسەد ب تەعداىيىن د ۋەتەن بۆرى دا ئەوه ئەم بەرى نەفسا خۇ بىدەينە كارى خىيرى، وجار ل دويىش جارى پىن بىدەينە كەن، ئەگەر خۇ ب

دلن وى نهبت ئى، حەتا ئەو بۆ وى بىتە عەددەت، وئەقەيە يا دېيىزنى:
مەشقىكىن، يان تەدرىب.

وئەگەر مەشقىكىن د پەروەردەيا زارۋەكى دا بىتەكىن، ھېشىتا دى يا ب
مفاتىر بىت، چونكى ئەگەر ل زارۋەكىنى مە ئەو فىرى باشىيىن كر حەتا
باشى بىن وى دېتە تبعەت، دەمىن ئەو مەزن دېت گەلەك دى يا ب
زەحەمەت بىت ل بەر وى كو ئەو دەستى ژ وى باشىيىن بەردىت، زوبەيدى
يامى كو ئىيىك ژ تابعىيانە، ھەر رۈژ پېتىنج دەرھەم ددانە ب گۈزى، و د
گەل خۇ دېرنە مزگەفتىن، ب رېتە دەمىن زارۋەك دەيتىن دگۆتىن: ھەچىيىن ژ
ھەمە دېتە مزگەفتىن نېتىشى د گەل مە بىكەت، ئەز دى ھندەك گۈيزان
دەمىن.. ۋېيجا ئەو دەاتنە مزگەفتىن ونۋېتىز دكىر و ل دۆر وى كۆم دبوون،
ھندەكان گۆتىن: بېرىجى تو ۋىن چەندى دكەي؟ وى دگۆت: ما چىيە ئەگەر
ئەز ھەر رۈژ پېتىنج دەرھەمان بىن وان بىدەمە ب گۈزى وئەو فىرى نېتىشا ب
جماعەت بىن؟

وصەحابى وتابعىيان نە ب تىن زارۋەك ب ۋى ۋەنگى مەشق
وراھىتىنى فىرى عىيادەتى دكىن، بەلكى وان ئەو فىرى ژيانەكە سەركەفتى
ژى دكىن، جارەكى ئىمامى تابعىيان حەمسەنلى بەصرى چوو مالا ھەقالەكىن
خۇ سەمرا بىدەت، گۆتە كورپەكىن وى بىن نېت جەھىل:
- ئەي جەھىل، ھندەك حەدىسان بىن مە بىزە..

ۋئارمانجا وى ئەو بىن وى جەھىلى فىرى ۋەنگى ئاخفتىنى ل دیوانا
مەزنان بىكەت، كانى چاوا دى شىيت ب بىستەيى ل بەرانبەر كەسىن ژ خۇ
مەزنتر وزاناتر ئاخفت.

جەھىلى گۆتىن:

- بابى سەعىدى، ھىشتا ئەم نەگەھشىتىنە ۋى چەندى!

ئىمامى گۆتى: ما كى ژ مەيە گەھشىتىيە ۋى چەندى؟ مرا دا شەيتانى ئەوه ۋى تشتى ب دەست خۇقە بىنت، ئەز ب خودى كەمە ئەگەر ژ بەر ھندى نەبا كو خودى پەيمان ژ زانايان وەرگرتىيە كو ئەوه ھەقىيىن بىشىن، گۆتنەكا ب تىنى مە نەدگۈت.

ومەخسەدا وي ب ۋى گۆتنا بۆرى ئەوه: شەيتان حەز دكەت خەلک ھەمى خۇز وەعظ وشىرەتان بىدەنە پاش ب ھېجەتا ھندى كو ئەم ژ ھندى كىمترىن شىرەتان ل خەلکى بکەين، يان بۆ وان باخقىن؛ چونكى ئەم دگونەھكارىن.

وھەر چاوا بت، ئىك ژ باشتىرىن رېتكىن خۆپەرەرەدەكرنى يىن كو دەقىيت ئەم پى ئاگەھدار بىن، و خۇزى نەدەينە پاش ئەوه ئەم مەشقى و تەدرىبىن ب نەفسا خۇز بکەين، حەتا ئەم فىرى چاكىيىن بىت، و دەقىيت ژ بىر نەكەين كو تەدرىبى زەحمەت و وەستىيان پى دەقىيت، وزەحمەت و وەستىيانى صەبر و بىنفرەھى پى دەقىيت.

خو په روهد کرنا ب نمونه و مهته لین زیندی

وئهقه ژی ئېك ژ شېۋەيىن سەركەفتىيىه د پەروھەدرەرنى دا، دەمىتى تە بقىيت خۇ يان كەسەكتى دى ل سەر باشىيەكتى پەروھەدرە بکەتى، بەرى خۇ بەدەتە مەتمەلەكا زىندى، و نمونەيەكا بەرچاڭ، يان بىنە بەرچاقيىن خۇ كو تو ب پەنگەكتى عەمەلى يىن ب ۋى كارى رادبى، هنگى ب پەنگەكتى ب لەز كار و تەسىپرا وى تشتى دى ل تە دىيار بىت.

و ب راستى دەمىت ئەم زيانا پېشىيىن ۋى ئۆممەتنى ژ صەحابى و تابعىيان دخويىن، بۇ مە ئاشكەرا دېت كو دەمىت ئەم ب كىيارا پەروھەدىي رادبۇون، و ان ئەف پېتكە ب شېۋەيەكتى بەرفەھ ب كاردئىنا؛ ژ بەر كو ئەم ئېك ژ وان رېكانە يىن دلى ب پەنگەكتى موكم ب ئاخىرەتنى ۋە گۈن ددەت.

- ومەخسەدا مە ب خۆيەرەدرەدرەرنى ب نمونه و مەتلەلان ل ۋېرى ئەمە:
- ۱- پەروھەدرەكار نمونەيى ب پەنگەكتى زىندى بدانتە بەرچاقيىن خۇ و يىن وان كەسان ژى يىن ئەم ب كارى پەروھەدرەرنى وان رادبىت.
 - ۲- وئەم ب پەنگەكتى شارەزا ھەلوىستان ژ زيانا خەلکى يَا عەمەلى ھلبىزىرت، دا بشىيت ب پەنگەكتى باشتىر كارى ل وان بکەت.
 - ۳- وئەگەر د شيان دا بت ئەم بەرى خەلکى بەدەتە ھندەك نمونەيىن زىندى، دا ئەم بۇ وان بىنە جەن چاقلىيەرنى.

۴- وئەگەر نمۇونەيىن زىندى ب دەست نەكەقىن، ئەو دشىت ب پىكى
ھلېۋارتنا نمۇونە وەتەلان ژ دىرۋىكا مۇۋەقىن خودى ژ زانا وزاھد وچاكان،
بەرى خەللىكى بەدەتە مەسىلەلا بىر وباوەر وەبدەئى دەمىن د قالبى كەسىكى
زىندى دا بەرچاڭ دېت.

ول ۋىئىرەت ب دشىت ب كورتى ل دۆر ۋان ھەر چار خالان باخقىن.

زىندىكىرنا نمۇونەيىل ل بەر چاڭ:

يان ژى بلا بېرىشىن: پەروەردەكىن ب پىكى (تەمسىلکىرنا) وى تىشتى
يىن مۇۋەقى دشىت بگەھىينتە خۆ يان كەسى بەرانبەر، يەعنى: ئەگەر تە
بېشىت تىشتەكى يان ھزىدەكى بگەھىنېيە دلەكى، تو بېسى وى ھزرى يان
وى تىشتى (تەمسىل) بىكەي، مەخسەد د كراسەكى واقعى دا بىنېيە بەر
چاڭان، وە بىكە.. چونكى سەدا سەد ئەف رەنگى پەروەردەكىنى پىتر ژ ھەر
رەنگەكى دى كارى ل دلى دكەت، بەرى خۆ بەدەنە ۋان نمۇونەيىان ژ جىلىنى
تابعىيەن:

- ئىبراھىيمى تەميمى دېيىرەت: جارەكى من ئىينا بەرچاڭىن خۆ ھەر
وەكى ئەزى د ناف ئاگرى دا، ئەزى ھاتىمە گىريدان ب زنجيران، وئەزى ژ
زەققۇوم وزەمەرپىرى دخۇم وقەدەخۇم، ھنگى من گۆتكە نەفسا خۆ: تە چ
دشىت؟ وى گۆتكە من: خۇزى ئەز زېرىبىامە دنيا يىن، دا من كارەكى وەسا
كريا ئەز ژ قىن عەزابى خلاس بىام.. وجارەكە دى من ئىينا بەر چاڭىن خۆ
ھەر وەكى ئەزى ل بەحەشتى، د گەل حورپىيان، د ناف خۆشى
ۋئاپرىمىشى بەحەشتى دا، ھنگى من گۆتكە نەفسا خۆ: تە چ دشىت؟ وى
گۆتكە من: خۇزى ئەز زېرىبىامە دنيا يىن، دا من پىتر كارى باش كريا، دا پىتر

خوّشی گهشتbanه من.. هنگی ئەز ل نهسا خۆ زقپیم و من گوتى: ئەي
نهسا من، تو يا د وى خوزىيى دا يا تە رادھىلا، ۋىچا كارى بکە!
ئەقە د گەل نهسا خۆ، دەمى ئىك ژ وان دېيا نهسا خۆ ھشىار
بکەت.

- ھەقالەكى مالكى كورى دينارى دېيىت: جارەكى ئەم ل نك
مالكى درويىنىتى بىووين وي وەعظەك ل مە دكىر، مە هند دىت ئەبۇ
عوبىيەدە هات وکنەكى د دەستى دا، هات حەتا گەھشتىيە پاستا مالكى
كورى دينارى، پاشى سەرەكى كنفى د ستويى مالكى ئالاند، وسەرى دى
د ستويى خۆ ئالاند، وگوتە مالكى: هزر بکە ئەز وتو ھەردو بەرانبەر
خودى دگرىداينە، وئەو يى حسىيى د گەل مە دكەت، تو دى چ ھىجمەت بۆ
خۆ گرى؟

گوت: ووى ومالكى ھەردو وان كره گرى، حەتا گريا خەلکى ھەمييىن
ئىناي!

ئەقە ل پىش چاقىن خەلکى.. ھەمە وەعظىيەن ھۆسا دىتىنە؟ ئەرى
رەھوانلىرىن كەس بۇ ئاخفتى دى شىت پىچەكى ژ وى گەھىنت يا
نمۇونەيدەكى ھۆسا دگەھىنت؟ ئەي مالك! ئەز وتو ھەردو، ئەبۇن خەلک
ھزرەكى مەزن ژ مە دكەن، وەمە وەك ئىمام حسىب دكەن، ھۆسا دى ئىتىنە
گىيدان ب كنف وزنجىران، ودى ئىتىنە راخشاندىن بۇ نك خودى، دا
حسىيى د گەل مە بکەت، ئەگەر وي گوتە مە: ئەي ئەبۇن ھەمە وەعظەل
خەلکى دكى، كانى كارى ھەمە يى باش؟ هنگى ھىجمەتا مە دى چ بت؟
چاوا ئەم دى گەرددەنلىن خۆ ژ ۋى كنفى ئازا كەين؟

- وجونهيد دېيىت: هندهك جاران من دئينا سەر هزرا خۆ كو نەفسا من وەكى يۈوسۈييە، وئەز وەكى يەعقولۇبىمە، دەمىن يۈوسۈف ژ دەست يەعقولۇبى دەركەفتى، چ خەم ھاتە رېكا وي، من دگۆتە خۆ: نەفسا تە ل بەر تە عەزىزترە ژ يۈوسۈفى ل بەر يەعقولۇبى، قىيىجا بۆچى تول سەر ب خەم ناكەقى.. پشتى ھنگى چەند رۆژان ئەز دىمام ب قىن ھزرى من كار دىكىر.

جارەكىن دەمىن شەف ل تە تارى دېت، وچو دەنگ ودۇر نەمىين، بىنە بەر چاقىين خۆ كو نوكە تو يىن داھىتلايە د قەبرى دا، وکەس وكار وھەقال ھەمى يىن دىزقىن وته دەھىلەنە ب تىنى، ئەم كەسىن ل دنيا يىن صەبرا تە پىن دەھات، وته دەمىن خۆ د گەل دېۋراندىن، چۈون.. ھنگى خوزى و مرادىن تە دى چ بن؟

يان بىنە بەر چاقىين خۆ كو تو يىن ل مەحشەرى و حسىپبا تە يا خلاس بۇرى، و فەرمان يىا ھاتىبىدەن كو تو بۆ جەھنەملى بىيىېبرىن، و تو يىن ل دۆر ورەخىن خۆ دىزقى تۆ كەسى نايىنى ھارى تە بىكەت، وته تىرا ھندى كار نەكىيە دەستى تە بىتەگىتن.. ھنگى خوزى و مرادىن تە دى چ بن؟
قىن چەندى بىكە، وھەوجە ناكەت تو گوھى خۆ بىدەيە و دەعەظ و شىرىھتىين كەسەكىن وەكى من!

ھەلبىزادىنا ھەلۈيىتىن عەممەللى:

گەلەك جاران وەسا چى دېت ھەلۈيىتەكى عەممەلى د ژىانى دا كارەكىن ھندى ل دل و دەرەونى مەرۆشقى دىكەت، چ گۆتن نەشىن نىقا وي كارى ل مەرۆشقى بىكەن، ئەگەر خۆ گۆتننا رەھوانلىرىن وزىرەكترىن كەسى ژى بت.

ژ بهر هندی پیتچییه مرؤثی بقیت خۆ یان کەسەکى پەروەردە بکەت
ھەلوبستین کارلیکەر ژ دەست خۆ نەکەت، ولئى بگەرییت وان ئىستغلال
بکەت، و بکەته ماددەیەکى باش بۆ پەروەردەکرنى.

ئېك ژ مە ئەگەر بقیت -ب گۆتنى- وەعظەکى ل دۆر بى بەايىا
دنىايىن ل کەسەکى بکەت، ولئى بگەرییت ئاخفتتىن ژ ھەمیيانتىن
کارلیکەر تىرى بىختە بەرك، و ب ئەزمانەکى خۆش و شرین بىرۇت، تو بىرۇتى
بشقىت ھندهکى ژ وئى بگەھىنت يا مەسرووقى د گەمل برازايدەکى خۆ كرى؟
ونوکە هوين دېيىشنى: ئەرى مەسرووقى چ كېبوو؟

پۆزەكى مەسرووقى دەستى برازايدەکى خۆ گرت و بەرە ھنداش لاتەكى
خەلکى گلىشى خۆ دھاقىتىن، مەسرووقى دەستى خۆ ب نك گىفتكى فە
درېڭىر وگوت: ((بەرى خۆ بەدە دنیايىا وان.. ئەها ئەقەيە ل بن پىيىن مە،
وان خوار وپوچ كر، كرە بەر خۆ ودراند، لى سوپاربۇون وھىلا، وبو خاترا
قى ئەوان خوپىنا ئېك ودو رېت)).

ما نە تشىتەكى غەرېيە سەرا تشىتەكى دېتە گلىش و دئىتە ھاۋىتىن
مرؤف خۆ بەھافىتە جەھنەمىن؟ ئەو چ قىيانە تو دەدەيە دنیايى؟ راستە ئەمۇ
بۈيکەكا ب خەملە، گەلەك يا جوانە، بەلنى بەرى خۆ بدى جەھەكى پاقۇز
مايە لى كەسى بەرى تە دەستى خۆ درېش نەكربىتى؟

(حەممەمە وھەرم) دو زانايىن تابعىيانتۇن، دەمىن وان دەقىيا بىرا
خۆل بەھەشتىن يان جەھنەمىن بىننەفە، دەستىن ئېك ودو دگرت، و دچۇونە
بازارا گولاڭىن دوغايا بەھەشتىن بۆ خۆ ژ خودى دىرى، پاشى دچۇونە بازارا
حەددادان دوغايا پاراستنا ژ ئاڭرى بۆ خۆ ژ خودى دىرى.

یعنی: ئىك ژ وان دەمىن ئاگرەكى شارىيادى وەكى كويىرلار دەددادى ددىت، وبيرا خۆ ويا خەللىكى ژى پىن ل ئاگرى دئينا فە، وگاڭا وان بېھنىيەن خۇش ودىمەنىيەن جوان ددىتن بىرا خۆ ويا خەللىكى ژى پىن ل بەھەشتى دئينا فە.

ئىكىن دى تبلا خۆ نىزىكى گورپا شەمالكى دكر، حەتا تىن دابايىت
وسوتبا، ياشى دىكۈته خۇ:

- تو تەھەممۇلا ئاگرى شەمالكى ناكەي، دى چاوا تەھەممۇلا ئاگرى جەھنەمى كەي؟

زاهدی مهزن (حاته‌منی ئەصەم) سالەکى کرە دلى خۆ بچتە حەجى،
وەھەمى وى ئەف داخوازا خۆ بۆ خەلکى مala خۆ ۋەگىپىارى وان گۆتنى:
چۈونا حەجى ب ھەيقان ۋەتكىيەت وگاشا تو چۈرى ئەم دى مىنىنە بىنى
خودان، تو دى مە بېكىتىلى؟

کچھ کا حاتھ می ہے بوڑھا بابنی خو فیئری زوہدی بو بوبو، وی گوت: بہیلن بلا بچت، رزقی مه د دھستی وی دا نینہ.

حاتهم چوو، هەچى تشتى د مال دا هەى عەيالى وى خوار حەتا چو
نەماي، ئينا هەمييان گازنده ژ كچكى كرن و گوتى: ئەگەر تو نەبائى بابۇ
نەدچوو، ئەقە ئەم ماينه برسى، كى دى پارىيەكى نانى دەتە مە؟
فان گۆتنىن وان كچك تەنگاڭ كر، ئينا وى دەستىن خۆ سەرئەقراز
كرن و ھەوارىن خۆ گەهاندنه خودى: يا رەبىي! تو من شەرمزار نەكە، تۈمىي
رۇزقى دددى تو د ھەوارا مە وەرە.

وئى رۆزى مىرى بازىپى د بەر خانىكى وان را بىرى، گازى زەلامەكى خۆ كر: كانى هندهك ئاقى بۆ من ژ قى مالى بىنە ئەزى تېننەمە. پشتى ئاف بۆ ئىناي، مىرى پسىياركى: ئەفە مالا كىيە؟

هندهكان گۆت: مالا حاتەمى ئەصەمە، مىرى ناف ودەنگىن حاتەمى وزوھدا وى گوه لى بوبۇون، ۋيا سەرا حاتەمى بىدەت، وڭاش قەستا مالى كرى، زانى حاتەمى يىچۈيە حەجىن وکەس نەمايمە چاقى خۆ بىدەت مالا وى، ئىنە مىرى ئەپارىن زېپى يېن شى هەين ھەمى ھاشىتنە بەر عەيالى حاتەمى وگۆتە ھەۋالىن خۆ: ھەچىيى ئەز بقىم دى وئى كەت يَا من كرى، وان ژى چاڭ ل مىرى كر وزېپىن خۆ دانانە وېرى وچۇن.

كچا حاتەمى ئەف ھەلۋىستە چاوا ئىستغلال كر؟

دېيىشنىڭ: گاشقا عەيالى حاتەمى ئەف تىشته دىتى كەيفەكا مەزن بۆ وان چىبۇو، وگۆتنى: ئەم زەنگىن بوبۇن.. بەللى كچا حاتەمى گاشقا ئەف چەندە دىتى كرە گرى، دەيكى وئى گۆتى: كچا من تە خىرە؟

كچىكى گۆتى: دادى، ژ بەر ھندى ئەزا دىگر يەقە عەبەدەك بۇ بەرى خۆ دا مە ئەم ھندە زەنگىن بوبۇن، پا دى چاوا بت ئەگەر خودى بەرى خۆ بىدەتە مە؟

نمۇونەيەكا دى بۆ ئىستغلالكىدا ھەلۋىستىن عەممەلى:

(عەفيرا) ژنهكى خودىناس بۇو، ھند عىيادەت دىرى خەلکى ناقى وئى كرىبۇو (عەفيرا عىيادەتكەر)، دېيىشنىڭ: جارەكى برازايىھەكى وئى ژ سەفەرەكى زېرى، ھندەك چۈونە نك دا مىزگىنیيى بىدەنلى، وئى كرە گرى، وان ب مەندەھۆشى ۋە گۆتى: ئەقەر رۆژا كەيف و خۆشىيە برازايى تە ب سلامەتى ژ سەفەرى يىن ھاتى، ۋېنجا ئەفە چ گىيە؟

وئى گۆت: ئەز ب خودى كەمە هندى بىرا ئاخرەتى د دلى من دا
ھەبىت كەيف جەن خۆل نك من نايىنت، هاتنا برازاينى من بىرا من ل
وئى رۆژى ئىينا دەمى ئەم بۇ نك خودى دئىينە بىن، ۋېجا وئى رۆژى يىنى
ب كەيف وىيى ب خەم ژىتك جودا دىن.

ب ۋى رەنگى تابعىيان، وېھرى وان سەيداينىن وان ژ صەھابىيان
ژى، ئەم ل هندى ئاگەھدار دكرين كو هندەك دەرسىن تەرىپەتى هەنە د
(صەفى) قە و ل (مەدرەسى) نائىينە گۆتن، بەلكى ئەو ژ واقعى زىيانى
وھەلوىستىن عەمەلى دئىيەتە وەرگەتن.

وەرگەتنا مفایلۇ ۋ نموونەتىن زىندى:

گەلەك جاران وەسا چى دېت بەرەكەتا سەيداىي دگەھتە شاگىدەي،
وھەقال ل سەر ھەقالى حسېب دېت -ل نك خودى و ل نك بەنييان ژى-
ئەگەر خۆ وەكى وي نەبىت ژى، وپىغەمبەر -سلاف لىنى بن- دگۆتنەكى خۆ دا
بەحسىن ھندەك ملياکەتان دكەت كارى وان ئەمە ل جىقاتىن زىرى
دگەپىيەن، وگاڭا ئەو جىقاتەكى دېيىن دچن خۆ دەنە دۆران، ودەمىن
خوداين وان پسيارا وان دكەت كانى ئەو ج دېيىن، وئەمۇ ب حالى وان
زاناتە، و ملياکەت بەحسىن وان بۇ خودى دكەن، خودى دېيىت: ھوين
شاھد بن كو من گونەھىن وان غەفراندىن.. ملياکەت دېيىن: فلان كەمس
ژى يىت د گەل وان روينشتى ئەو نە ژ وانە، ھەما ئەو بۇ كارەكى خۆ
ھاتبىو نك وان، خودى دى بېرىتى: «**هُمُ الْجَلَسَاءُ لَا يُشَقَّى جَلِيلُهُمْ**»^(۱)
ئەمۇ د گەل وان روينت بلا ژ وان نەبىت ژى بەختى وى دى يىت سېپى بت،

(۱) ئىن حبىان ژ ئىببۇو ھورەپەدى ۋەدەگۈھىزىت.

وین بەختپەش نابت! ئەم ملیاکەتىين من ھوين شاهد بن كۆئەز دى وى
زى ژ وان ھۇمېرىم!

قىچا مادەم مەسەلە يا ب ۋى ۋەنگىيە، ئەگەر ھندەك نموونەيىن
زىنىدى ژ مەرۆقىيەن خودى ب دەست تە بىكەقىن، خۆ ب دەھمەنا وان ۋە
بىگە، بەلكى تو بشىيى ب دىتنى وان، بەرى گۆتنى وان خۆ پەروەردە
بىكە، و د ناڭ جىلى تابعىيان دا گەلەك مەرۆقىيەن خودان بەرەكەت
ھەبۈن بەس دىتنى وان خودى ل بىرا مەرۆقىي دئىناقە، بىرى كورى
مەنصۇورى سولەيمى -وەكى ھەقالىيەن وى دېيىش- ئىك ژ وان كەسان بۇو
يىن ب دىتنى وان خودى دەتە بىرا مەرۆقىي، وەچىيى بەرى خۆ ددا
رۇوېيىن وى ئىكسەر ئاخىرەت دەتە بىرى، وۇھەمرى كورى مەيمۇونى دەمىنى
خەلکى ئەم دەيت زكىرى خودى دىكىن، وئىن شەۋىذەب.. ھەقالەكى وى
دېيىشت: ئەگەر تە دىتبا دا ملیاکەت ئىنە بىرا تە. ژ خۆ ئىكى وەكى
ھەسەنلى بەصرى يان مۇھەممەدى كورى سىرىنى ھەقالىيەن وان دېيىش: گافا
ئەم پىن حەسىبابىيە باوەرييَا مە يا سىست بۇوي، ئەم دا چىن بەرى خۆ
دەينە سەر وچاقىيەن وان ئىمانا مە ب ھېز دەكت.

مەعنა: مەرۆقىي پېچت خۆ پەروەردە بىكەت گەلەك پېتىقى ب ھندى
ھەمە ل سەر دەستىن ھندەك سەيدايىن وەسا بىتە پەروەردەكىن بەرى مفابىي
بۇ خۆ ژ گۆتنىيەن وان وەرگرت، دىتنى وان گەرمىيى د دلى دا پەيدا بىكەت.
وگوهى خۆ بىدە فى شىرەتى ژ كەسەكى خودان سەرىپىر:

يۈوسەفى كورى حوسەينى دېيىشت: دەمىن من ۋىيەتلىك
(ذوالنون) اى مصرى بچم، من گۆتى: تو شىرەتى ل من دكەي ئەز ل نك
كى روينىمە خوارى؟ وى گۆتى: ((ھەقالىنبا وى بکە يىن دىتنى وى خودى

بینته بیرا ته، ودلی ته ترثی ههیمهت بکهت، گوتنا وی وه ل ته بکهت کو
کاری ته بیش زیده بیت، وکاری وی دنیایی ل بمر ته پهش بکهت،
وهندی تول نک وی بی تو بی ئه مرییا خودی نه کهی، ب
ئزمانی کاری خو وه عظی ل ته بکهت، نه ب ئه زمانی دلی خو)).

ئه ش په نگئ مرؤفانه هه قالینیا وان و دیتنا وان دلین پهق نه رم
دکهن، و چاقین هشک تمپ دکهن، و دهدی سستیبا دینداریی چاره سه
دکهن، ئه گهر هنده ک ژ وان ب دهست ته بکه قن، جه لیکرنا دلی خو،
وسککرنا باری خو، و ره قاندنا خه میت خو ل نک وان بخوازه، به لکی ب
بهره که تا وان تو زی بگه هییه (حه ضرہ تی)!

یان ب خواندن و گوهه دارییا سه رهاتییین که سین بزاره:

ژ خو ئه گهر ئیغ والا ته تو گهاندییه زه مانه کی ئه ش په نگئ
مه به حس ژی کری ژ مرؤفین خودایی لی نه بن، یان هه بن و تو پی
نه حمسییی، یان تو نشیی خو بگه هینییی، رینکه کا دی یا ههی تو دشیی
مفایه کی باش ژی بیینی، ئه و ژی خواندنا ژیان و سه رهاتییین ژان په نگئ
مرؤفانه، یان گوهه دارییا سه برپین وان، ئه گهر تو نه شیی د گمل وان ب
خو بژی، د گمل سیره تا وان بژی، ل سه رپه رین کتییی هه ره ده می وان،
و بمری خو بدی ئه و چاوا دزیان، چاوا دئاختن، چاوا خو وه قالین خو
په رو هر ده دکرن، مفایه کی باش دی بو خو ژی و درگری.

ئه گهر تو ب چاچ وان نه بینی، ب گوهی خو ژ وان بی بار نه که،
وشاعره کی خودی نعمه تا دیتنی د گمل نه کری، دی پیشت:

يا قوم أذني لبعض الحي عاشقة
والأذن قبل العين تعشق أحيانا

خو په رووه رده کرنا ب بيرئيانا ئاخره تى

ل وى زەمانى بەرى خەلکى ھەمییان - يان پتربیا وان- دەپەنتە ل دنیاپىن و خۆشىيىپەن وى، وزىيانا ماددى ل سەر ھزر و تەخمىنپەن وان زال دېت، و بناخەپەن مەرۆف پەيەندىيەپەن خۆ ل سەر ئاقا دەپەن دېتە ئەمۇ (تە چەند ھەپە، تو ھندى دېنى)، خەما ئاخەرتى ۋە دلان دەردەقەت، و تو نابىنى كەسەك كارى خۆ ب تەرازىيا ئاخەرتى بىكىشت، يان وى تىشتى بىپەنتە سەر ھزا خۆ يى بىرا وى ل ئاخەرتى بىپەنتە ۋە، وحالى موسىلمانى دورست خودان باوەرى راست نە ب ۋى رەنگىيە..

(ئىن ئەلچەوزى) دېپەرت: ((ھەممەتا خودان باوەرى ب ئاخەرتى ۋە يَا گىرىتىدایە، وەھەر تىشتەكى د دنیاپىن دا ھەپە وى بەر ب بىرئيانا ئاخەرتى ۋە دېبەت، وەھەر كەسەكى كانى چ تىشتە وى مۇزىيل دەپەت ھەممەتا وى ئەمۇ تىشتە، بەرى خۆ بىدى دەمى كۆمەكى سىنۇھەتكاران دەچنە د مالى قە ئەھۋى بەزىزار بىت بەرى وى دى مېنتە ل دۆشەك و فەرشان، و دى تەخمىندا بەھاپىن وان كەت، و ئەھۋى نەجار بىت بەرى وى دى مېنتە ل بانى و دار و بارى، و بەرى بەننائى دى مېنتە ل دیواران، و بەرى تەقىنگەرەي دى مېنتە ل بەرگان. و خودان باوەر ژى گاقا لى دېتە تارى بىرا وى ل تارىيە قەبرى دېپەنتە ۋە، و ئەگەر ئىشانەك گەھشتى بىرا وى ل جزادانى دېپەنتە ۋە، و ئەگەر دەنگەكى ب ترس هاتى بىرا وى ل ھنگى دېپەنتە ۋە دەمى سىرافىل پف

دکه‌ته بوقنی، وئهگهر مرۆشقه کنی نفستی دیت بیرا وی ل مربیان دئیتیه
فه).).

و خۆپه روهرده کرنا ب بیرئینانا ئاخره‌تى.. ئیک ژ گرنگترین پیکتین
خۆ په روهرده کرنییه ل نک جیلئی پیشیبی ژ قى ئوممه‌تى، دقیت ئەم ژ
بیرا خۆ نەبەین، ئەگهر هات و مە قىا خۆ ب دورستى په روهرده بکەین.

وحەتا ئەف بابه‌تە ل بەر مە بى روهن و ئاشکەرا بت ئەم دى گوتنا
خۆل سەر دو پشکان لیکفە كەین:

دقیت خەما مە يا مەزنتر ئاخره‌ت بت:

گومان تىدا نىنه كو هندى زيانا مە د قى دنيايى دا بت، ئەم ب
دنىايى و خەم و خيالىين وى ۋە دى دگرىدای بىن، بەلىنى مروشقى عەقلدار
دەمى خەما دو تشتان دئیتە پېكى بەرى خۆ ددەتى كانى چ پى ژ
ھەردووان گرنگتر و خەطەرتە و خۆشى يان نەخوشىبا وى بەرددوامترە، ئەم
خەما وى پېكى ب سەر يا دى دئیخت، و بەلكى هەما يا دى لاددت،
و دەمینتە ب قى ۋە دەتكە سەرەكى.. وئەفە حالى خودان باورىيە
دەمى بەرى خۆ ددەتە خەما دنيايى ووئى ددانتە ب پەخ خەما ئاخره‌تى
ۋە، وەمر خەمەكا وى ھەبت بلا چەند يا مەزن ژى بت، دەمى ئەم
ھەمبەرى خەما ئاخره‌تى دکەت، ئەم خەم دبته چوننە!

وجيلى پیشىبى ژ قى ئوممه‌تى، ژ صەحابى و تابعىييان، هندەك
دەرسىن عنتىكە يىيەن وەسا د قى دەليقەيى دا پېشىكىشى مە كرينى
مرۆش ژى عەجييگىرتى دەمینت، تو دا بىئىرى ئیک ژ وان د قى دنيايى دا
نەدزىيا، لەم خەمەكا بۆ دنيايى يان ل سەر دنيايى كار ل وان نەدكەر،
دەمى وان دکە كەنى نە بۆ دنيايى بۇو، و گاڭا وان دکە گرى ژى نە ل

سهر دنیا یېن بوو، هندهک مرۆژ بیون نه پیغەمبەر بیون، بەلئى رۆناھییا
پیغەمبەران دلین وان تزى کریوو و ل سەر ئەزمانى وان دگەریا و ل
بەراھییا وان دچوو.

دەمئى نساخى ب سەر ئەبۇو ھورەيرەدى دا ھاتى، كرە گرى، هندهکان
گۆتى: بۆچى تو دكەيە گرى، وي گۆت: ئەز نە ل سەر قى دنیا يَا ھەمە
دكەمە گرى، بەلئى گریا من بۆ وەغمەرە من يَا دویرە، وکیمییا وي زادى د
گەل من، وئەز گەھشتمە سەرئەقرازىيەكى بەرىقە دېتە بەھەشتى يان
جەھنەمى، وئەز نزانم کانى ئەز ب كىيى لايى قە دى ئىيمە بىن.

وعائىشا یېن ئەف بىرە دەتە بىرى، دگۆت: خۇزى ئەز
نمباامە، وئەز تىستەكا ژ بىركى باامە.

مەعنა: ئەو هندهک مەرۆژ بیون خەما ئاخىرەتى دلین وان تزى
کریوو، حەتا گەلەك جاران قى خەمەن چو خۆشى بۆ وان د دنیا یېن ھەمیيىن
نەھىيلا، بشرى كورى مەنصورى جارەكى گۆتە عەطائى سولھىيى: تە
خىرە هنده تو يېن ب خەم؟ وي گۆت: وە بۆ تە! مرن يَا د گەردەنا من
دا، وقىبىر مالا منه، وقيامتى جەن پاوهستيانا منه، ورىكى من د پەر
جەھنەمى را دبۈرت، وئەز نزانم کانى خودايى من دى چ ل من كەت..
پاشى ئاخىنكەك راھىلا، ودلگەرتى بىو!

وتشتى چو تام بۆ وان د خۆشىيىن نەھىلاى ئەو بىو ھەمى گافان
ئاخىرەت ل سەر ھزرا وان بىو، و ل بەر چاثىن وان بىو، حەتا تو دا بېرىشى
ئەو وي ب چاڭ دېيىن، وئەو مەرۆژىن ھەر گاڭ مرن، قەبر، ھەشر،
رابۇن، صرات، جەھنەم وبەھەشت ل بەر سنگى بت، چاوا دى غافل بت؟

حەسەننى بەصرى دگۆت: ئەمۇي بزانت مرنە پىكاكا وى، وقىامەتە
زقانى وى، و ل بەر دەستى خودىيە پاوهستانا وى، حەقى وىيە خەما وى
يا درېئەت.

وبەرى خۆ بدئ چاوا ئىك ژ وان ب كورتىرىن ئاخفتى دەرىپىنى ژ
نېشىشكى هزا وان د قى مەسىلىنى دا دكەت، ئىبراھىمى خەواص دېئەت:
ئەمۇي دنيا ل سەر نەكەتە گرى، ئاخەت بۆ ناكەتە كەنلى!
ھەوە دىت وان چاوا هزر دكى؟

مالكى كورى دينارى دېئەت: چەند تو بۆ دنيا يى ب خەم بکەقى
ھند خەما ئاخەتى ژ دلى تە دەردكەفت، ۋەند تو بۆ ئاخەتى ب خەم
بکەقى ھند خەما دنيا يى ژ دلى تە دەردكەفت.

ئىبراھىمى نەخدۇى بەحسى يىن بەرى خۆ دكەت، دېئەت: گافا ئىك
ژ وان دمر، ووان جەنازى وى دبر، ب رۆژان ئەمۇ پشتى ھنگى خەمگىن
دبوون، مەرقۇ ئەمۇ چەندە ژ دېمىن وان دزانى.
بۆچى؟

دېئەت: چونكى وان دزانى كو تىشتك ب سەر قى دا ھات بەرى
وى دا بەحەشتى يان جەھنەمى.

وئەم دزانىن كو تىشتى ژ ھەمييىن نەخۇشتى د سەفەرى دا ئەمۇ تو
نمزانى چەرخا رۆژ وشەقان دى تە ھاشىيە كىيە:

ژ مەحبوب دووركىم چەرخى فەلەك وى پور ھلاقىتىم

نزانم دى ل كۈ دەت من د قى دەوران و چەرخى دا

سوله يمانى ئەعمەش دېيىت: دەمىن مە جەنازەك دېرە زيارەتان، ژ بەر وى خەما ب سەر حازراندا دەھات مە نەدزانى كانى كىنە خودانى جەنازەي.

ب ۋى رەنگى خەما ئاخىرەتى ب سەر دلىن وان دا گرتبوو، وان باوەرى ھەبۇو كۆ خودى خەما دلىن وان دېيىت، لەو ئېك ژ وان شەرم دەركى خودى دلىن وى بېيىت يېن تىزىيە ژ خەما دنيايانى، ما ئېك ژ مە دەمىن دەچتە نك مەزىنەكى، خۆ ب سەر وېر ناكەت وناپېيىت: شەرمە ئەف مەزىنە تىشتەكىن كېيت د قىيافەتا من دا بېيىت؟

وان ژى وە دەگۆت.. دەگۆت: شەرمە خودى تىشتەكىن كېيت د دلىن مە دا بېيىت!

گۈيدانا ھەر كارەكەل ب ئاخىرەتلىقە:

و د سەر ھندى را كۆ خەما وان يَا مەزىنتر ئاخىرەت بۇو، ھەر كارەكىن ھەبا ژى وان ب ئاخىرەتى فە گۈيدىدا، ئەول دنيايانى دىشىان بەلىنى ھەر تىشتەكى ھىزرا دېرە ئاخىرەتى، و بۇ نموونە گوھدارىيىا ۋان نموونەيىين كورت بىكىن:

- رېزەكىن حەسەننى بەصرى يېن ب رېزى بۇو، مەغىرەب گۆسکەكىن ئاقىنى بەر دەقىن خۆ دا فتارى بىكەت، و بىيەكىن راوهستىيا.. و كەرە گرى! ھندەكان گۆتى: تە خىرە چ قەومى؟ وى گۆت: بىرا من ل خوزىيىا خەللىكىن جەھنەمىن ھاتەقە دەمىن دېيىش: «أَفِيَضُوا عَلَيْكُمْ أَمَاءٌ أَوْ مَيَارَةً كُلُّهُمُ اللَّهُ» و د بەرسىقى دا بۇ وان دئىيىتە گۆتن: «إِنَّ اللَّهَ حَرَمَهُمَا عَلَى الْكَفَرِينَ» (الأعراف: ٥٠)

فرەكا ئاقىن ئەف بىرە ئىنا بىرا وى.

- وعه لائى كورى موحەممەدى دېيىت: جارەكى ئەز چۈرمە مالا
عەطائى سولھىمى، من دىت ئەو يىن دلگرتى بۇو، من گۆته ژنكا وي:
ئەقە عەطائى خىرە چلى هاتىيە؟ وي گۆت: جىرانا مە تەنۋىر شاراند،
گافا بەرى وي قىنى كەتى، دلگرتى بۇو وکەفت.

- تابعىيەكى دى رۆزەكى خوارنەك حازر كر وەندەك ھەقالىن خۆ^١
داخوازكىرە خوارنى، وعەبەدەكى وي ھەبۇو دگۆتنى: عوتىبە، ئەو ل ھنداش
سەرى وان يىن پاوهستاي بۇو خزمەتا وان دىك، بەرى ئىيىك ژ وان ب
خافلەتى ۋە ب عوتىبە كەفت، دىت چاقىن وي تىزى رۇندىكىن، وي
كىيلنجىيەك دانا خودانى مالى كۆ بەرى خۆ بەدە خولامى خۆ.. وي خۆ تى
نەگەهاند، حەتا ھەقال ھەمى ۋەرەقىن، پاشى گۆته عەبەدى خۆ: ئەز تە
دەدەمە سويندى، كۆ تو بۇ من بېرىشى كانى بۆچى رۇندىك ژ چاقىن تە دھاتن
دەمى مە زاد دخوار؟

وي گۆت: بىرا من ل سفرىن بەحەشتى ھات دەمى بەحەشتى خوارنى
دھۇن، وخلام و خزمەتكار ل ھنداش سەرى وان.. ھنگى عەبدۇ واحد،
خودانى سفرى، دلگرتى بۇو.

- ئەعمەش دېيىت: رەبىعى كورى خوشەيمى د بەر دكаниن حەددادان
بۇرى، گافا ئاگرى وان يىن بۇش دىتى، دلگرتى بۇو.. من گۆت: ئەز ژى
دى وەكى وي كەم، ئەز د بەر وان دكานان ۋا بۇرىم، چول من نەھات،
ھنگى من زانى كۆ چو خىر د من نىنه!

- زەينولعايدىن عەلييى كورى حوسەينى كورى عەلىي رۆزەكى ل مال
نېيىش دىك، سەرى خۆ دانا سوجدى، ئاگر بەربۇو مالا وي، بۇ قەرەبالغا
خەلکى وچۇون ئاگر ۋە مراند، وھېشىتا ئەو د سوجدى دا بۇو، دەمى نېيىش

خلاصکری و بهرئ خوّ دایه سهر وبهري مالي، خهلكى گوتى: دياره ته
های زئى نهبوو، ئهو چ بwoo وه ل ته كرى ته هاي ژ ئاگرى نهبت؟ وى
گوت: ئاگرهكى دى ئهز زئى بىن ئاگمهه كرم!

- حمسهنى كورى صالحى دلى وى چوو ماسىيەكى، گوتە كورى خوّ
هەرە بۆ مە ماسىيەكى بىنە، وپشتى ماسى هاتىيە بەرھەقىرن، وسېتىنیك
دانايە بەر سىنگى وى، وى دەستى خوّ كرە د زكى ماسىيىن دا، پاشى
پاوهستىيا، وهىدى دەستى خوّ فەكىشىا، وگوتە هندەكان: هەرن بىمن.. و
زئى نەخوار. وان گوتى: تە خىرە، بۇچى تە نەخوار؟ وى گوت: گافا
دەستى من چوويم د زكى ماسىيىن دا بىرا من ل هندى هاتەقە كو
ئىكەمین تشت ژ مرۆڤى گەنكى دېت د قەبرى دا زكە.. ۋىجا ئهز نەشىام
بخۆم.

وھوسا ھەر تشتەكى بىرا وان ل ئاخىرەتى دئينافە، ومه گوت: ئهو ل
دنيا يې دىيان بەلىن ھەر تشتەكى هزرا وان دېرە ئاخىرەتى، ھەمى گافان دا
يېتى قيامەت يا ل بەر سىنگى وان، وبەلکى ئىك ژ مە -حەزىكەرەتن
دنيا يې- ژ قى تشتى عەجىبگرتى بىت، وېيىت:

- ۋىجا فايىدى وى چىيە ھەمى گافان ئاخىرت ل سەر هزرا مرۆڤى
بىت؟

ئەم دېيىشىن: وان ب قى تشتى نەفسا خۆ پەروەردە دكە، دا ئهو ژ
دەست وان دەرنەكەفت وبەرى وان ژ ئارمانجا مەزن وەرنەكىپت، چونكى
ئەم دىزانىن ئىك ژ باشتىرىن رېتكىتىن خۆپەروەردەكىنى ئەوه مەرۆڤ ترسا
تشتەكى مەزن ل بىرا خۆ بىنت ئەگەر هات ووى ۋىجا خۆ ژ خرابىيەكى

بدهته پاش، ئەو بچويكى تام دكەتە گەرمىيىا ئاڭرى تو بىئىرى جارەكى ئەو
خۆ نىزىكى ئاڭرى بکەت؟

ئاخرەتى بىنە بىرا خۆ ئەگەر تە بقىيت نەكەۋىيە داۋىتىن دنيا يى.

خو په رووه رده کرنا ب بيرئinan و هژمارتنا گونه هان

دېييت ئەم ژ بىر نەكەين كۆ كەسەك ژ مە نىنە و نابات گونه هان نەكەت، و بىن گونه هى ئىيىك ژ سالۇخەتىين مليا كەتانا يىيىن مروۋەت نەشىيەن پشکدارىيىا وان تىدا بىكەن، و خودى مروۋەت و دسا چىن نەكىيە دېتىن گونه هى بن، پىيغەمبەرى خودى - سلاف لىنى بن- د گۆتنەكى خو دا دېيىزت: «وَالَّذِي نَفْسِي بِيَدِهِ، لَوْلَا تُذْنِبُوا، لَذَّهَبَ اللَّهُ بِكُمْ، وَلَجَاءَ بِقَوْمٍ يُذْنِبُونَ، فَيُسْتَغْفِرُونَ اللَّهَ، فَيَغْفِرُ لُّهُمْ»^(۱) يەعنى: ئەز ب وى كەمە يىن نەفسا من د دەستان دا ئەگەر هوين گونه هان نەكەن، خودى دى ھەوە بەت، و مللەتەكى دى ئىينىت گونه هان بىكەن ودا خوازا غەفراندىنى ژ خودى بىكەن، دا خودى گونه هىين وان بەغەفرىنت.

ژ قىن حەديسا پىرۆز ئاشكەرا دېت كۆ ترس د ھندى دا نىنە مروۋەت ھندەك جاران لاواز بېت وبەر ب گونه هىنى ۋە بېت، بەلىن خەطەرا مەزى ئەمە ئەم گونه هىنى ل دويىش گونه هىنى بىكەين حەتا كرنا گونه هىنى ل بەر مە بېتە تشتەكى عەدەتى، قىيىجا دلىين مە رەق بىن، و ئىيدى ئەم ھەست ب كىتىيىا گونه هىنى نەكەين، و دەمىن ئەم گونه هىنى دكەين ئەم ھەزىز نەكەين كۆ ئەم يىن تشتەكى خراب دكەين، و ئەم دلىنى خو ب ھندى خوش بىكەين كۆ رەحما خودى گەلەكە، و ئىيىك ژ باشتىرين پىكىيەن خو پەرووه رده كەرنى ل نك جىلىنى پىشىيىنى ژ قىن ئومەمەتى ئەم بۇو كۆ مروۋەت ھەمى كاۋان بىرا خۆل وان گونه هان بىننەقە يىيىن وى كرىن، و د گەل خو ونەفسا خۆ وان

(۱) ئەحمد ژ ئەبىوو ھورەپەرى شەدگۇھىزىت.

بەرەمیێرت، ویزانت کو بى ئىفلەھىيىا گونەھى ل سەر زيانا مروڻى گەلەکە، لەو خۆ ژى تى بىرسىنەت.. و مروڻى ب ڦى پەنگى د گونەھى بگەھت، دى بى ل خۆ ھشىار بىت، وەرددەم دى بى نىزىكى تۆپى بىت، و سەنتەرى ھەستكىنى د دلى وى دا بى مرى و ژ كاركەفتى نابت، باپى حەسنى بى زەييات دگۆت: ((ب خودى بۇ من خەم نىنە گونەھە و بىدۇھە مشە بن، بەلئى ئەز ژ هندى دىرسىم ئەول بەر دلان بىنە چوننە، چونكى تىشتكە ئەگەر گەلەکە ھاتەكىن ل بەر نەفسى دى بىتە تىشتكە كەھى، وئەگەر تىشتكە ل بەر نەفسى كەھى بۇو، ئىدى ئەو كارى لى ناكەت)).

مەعنە: خرابىيا ژ ھەمييى مەزنتر يا كو د گونەھى دا ھەي، دەمىن مروڻ وى دكەت، ئەو گونەھە و بى ئەمرىيىا خودى ل بەر مروڻى دبىتە تىشتكە عەدەتى، و نەما ئىدى مروڻ پى بېشت يان ژى ب خەم بکەفت، يان حەتا هزر بکەت كو وى كارەكىن كېيت بىن كرى، وئەۋى ب ڦى پەنگى بىت هزا خۆ دورستكىنى يان تۆپەكىنى نائىتە سەر دلى.

وار چو جاران گونەھەين خۆ ژ بىر نەدەگرەن:

ئىك ژ رېكتىن خۆ پەروردەكىنى ل نك صەحابى و تابعىييان ئەمو بۇو دەمىن ئىك ژ وان گونەھەك كربا، و پاشتى ھنگى ژى تۆپە كربا، هەر چەندە وى هزرا باشىيىن ژ خودايى دكە، و هيقىيىا وى ئەمو بۇو خودى وى گونەھى بۇ ژى بېت ژى، بەلئى چو جاران وى ئەو گونەھە ژ بىرا خۆ نەدېر، وەھەمى گافان ترسا وى ئەم بۇو خودى وى گونەھى بۇ ژى نەبەت، قىيىجا ئەو گونەھە بېتە ئەگەردا تىچۈونا وى، رىاحى قەيسى دگۆت: ((چل و تىشتكە گونەھە من ھەنە، پىر ژ سەد هزار جاران من ئىستغفار ژى كرييە)) وئاشكەرایە كو ئىستغفارا ژ گونەھى بىرئىنانەكا بەردەوامە بۇ وى.

ژ بەر ۋى چەندى ھەردەم وان گۈنەھېن خۆ دەشمارتىن، وېيرا خۆلىنى دئىناقە، ئەگەر خۆئەو گۈنەھە د چاڭىن خەلکى دا ھەر حسىب نەبيان گۈنەھە، يان دەمەكى درىز د سەر را بۇرىبا ژى، و ب پاستى ئەف كارە نىشانا ھشىيارىيَا دلىيە، و ب تىنى ئەو كەس دشىت پى رابىت يى گۈنەھېن وى دكىيم بن.. ئىبن عەون دېيىت: دەمى موحەممەدى كورى سىرىنى كەفتىيە بن دەينان، گۆت: ئەز دزانم ئەف تىتە هاتە سەرى من ژ بەر گۈنەھەكا بەرى چل سالان من كرى، جارەكى من گۆته زەلامەكى: ئەى مفلس. ئىبن عەون دېيىت: من ئەف گۆتنا وى بۆئەبۇو سولەيمانى دارانى ۋەگوھاست، وى گۆته من: گۈنەھېن وان دكىيم بۇون وان دزانى كانى ژ كىفە ئەم دئىنە گرتىن، و گۈنەھېن من وته دزىدەنە لەو ئەم نزانىن كانى ئەم ژ كىفە دئىنەنە گرتىن.

ل بىرا وى بۇ كوبەرى چل سالان وى گۆتبۇو مەۋەكىن ھەزار: (مفلس) بۆ ھندى دا وى بشكىنت، بۆ وى ئاشكەرا بىكەت كو تە چو نىنە، و من مالىن ھەى.. پشتى چل سالان، دەمى ئەو مفلس بۇوي و كەفتىيە بن دەينان، وى گۆت: ئەقە ژ بەر وى گۆتنىيە يا من ھنگى گۆتى! ئەرى ئەگەر وى ھەر رۇز دە گۆتنىيەن ھوسا وييتىن خرابتر گۆتبان، ئەو گۈنەھە دا مىيىتە ل بىرى ؟

وبەلكى ھندەك ژ مە بىشىن: گۆتنەكا ب ۋى ۋەنگى، ئەگەر گۈنەھە ژى بت، گۈنەھەكا بچوپىكە ب بەر ھندى ناكەفت چل سالان ل بىرا مەۋەقى بىت! بەلى ئەگەر ئەم ل بىرا خۆ بىيىن كوبەرىخۇدانا وان بۆ گۈنەھەن وەكى بەرىخۇدانا مە نەبۇو عەجىبىي نامىيىت، بىلالى كورى سەعىدى دگۆت: بەرى خۆ نەدە بچوپىكىيا گۈنەھەن، بەلى بەرى خۆ بەدە مەزنىيَا وى يى تو بى ئەمرىيَا وى دكەمى.

صەھابىيەن پىغەمبەرى عەبدىلاھى كورى مەسعودى دېئىزت: ((خودان باوھر گونھەھىن خۇ وەكى چيايەكى ل ھنداشى سەرى خۇ دېينت، دترست ئەو ب سەر وى دا بىت، و مرۆڤقى سەرداقچووی گونھەھىن خۇ وەكى وى مىشىن دېينت ئەوا داددەتە سەر دفنا وى وئەو ژ خۇ كش دكەت)).

ئىن قەيىم دېئىزت: ((عەبد دى مىنت گونھەھى كەت حەتا ئەو ل بەر چاھىن وى كىيم دېت و د دلى وى دا دبته چوننە، وئەقە نىشانا ھىلاكىيە، چونكى گونھە چەند د چاھىن عەبدى دا بچوپىكتەر لى بىت، ھند ئەو ل نك خودى مەزن دېت)).

ژ ۋان گۆتنان بۇ مە ئاشكەرا دېت كو ئەو مرۆڤقى ب كەيف گونھەھى دكەت و ب دلەكى تەنا ورحةت بەر ب بى ئەمربىيا خودى ۋە بچىت، وھزر بکەت ئەف گونھەھى ياخىن بچوپىكە چوننە، وئەوا دى ژى تۆبە كەت، ويا دى خىتاران دى پىشىفە كەت.. وھۆسا حەتا گونھە ھەممى ل بەر وى دېنە چوننە، ئەو ھزر ناكەت كو وى كارەكى نە يىنى باش يىنى كرى كۈزى دى خەشىمان بىت، و ژ لايەكى دى ۋە شەكەندا ئەمرى خودى ل بەر وى دى بىتە چوننە، وئەقە دبته ئەگەرا ھندى خودى ب خۇ د چاھىن مرۆڤقى دا كىيم بىت، ژ بەر كو ۋىيانا تە بۆئىيەكى (يان ترسا تە ژ وى) ئەگەر ياخىن بەر ئەمربىيا وى ل بەر تە دى مەزن بىت.

پشتى ھنگى ئەگەر تو چو ھزرى ژ گونھەها خۇ ياخىن بچوپىك نەكەمى ژى، بلا ل بىرا تە بت كو ئەو تىشىن مەزن يېن تو دېينى ھەممى ل دەسىپىكى خۇ دبچوپىك بۇون، ئىن قەيىم دېئىزت: ((گونھەها بچوپىك كىيم نەبىنە، چونكى داڭا زراف دەمىن دئىتە رېسان دبته ئەو كىفا ستويىر ياخىن بىت، چىشتىرا قەلەو پى دئىتە خندقاندى)).

و د مهدرهسا تابعییان دا ئم فیرى هندى دبىن کو دەمى ئەم د وان
 جهان پا دبورىن يىتن مه گونەھ لىنى كرین، ترس ولەرزا ژ عەزابا خودى مه
 بىگرت، ووهکى غافلان ئەم دەرباس نەبىن، عەبدۇواحدى كورى زىيىدى
 دېيىشىت: جارەكى ئەز وعوبىيەيى غولام دەركەفتىنە كارەكى، ودەمى ئەم
 گەھشتىنە نك دکانىن قەصصابان، من دىت خوهەكا دژوار ئەم گرت،
 وئەو رۆز رۆزەكا زقستانى يَا سار بۇو، من گۆتى: خىرە قىنى سەرمایى تە
 هندە خوه دا؟ وى خۆ بى دەنگ كر، بەلىنى ئەز مامە پىقە حەتا وى
 گۆتى: هاتە بىرا من ل قى جەرى من گونەھەك كىرىبو.

وبەلكى گەلەك جاران ئەم دلىنى خۆ ب هندى خوش بکەين کو مانى
 مه گەلەك خىر ژى يىتن كرین، ۋىجىا چو ترس ل سەر مە نىنە، بەلىنى
 رېكاكا پەروردەكىرنى ل نك جىلىنى پېشىسىي ژ قىنى ئومەمەتى ب قىرى رەنگى
 نەبۇو، ئەم دلىن خۆ ب هندى خوش دكەين کو ژ بەر خىرەن مه يىتن كىيم
 گونەھىين مه يىتن زىيە دى ئىنەن ژىرىن، وئىك ژ وان ژ هندى دترسيا کو ژ
 بەر گونەھىين وان يىتن كىيم خىرەن وان يىتن زىيە نەئىنە قەبۈلىكىن،
 حەسەنلىقى بەصرى بەحسىي صەھبىيەن دكەت دېيىشىتە مە: (ئەز
 گەھشتبوومە هندەك مەرۆقان خۆ ژ وى تشتى حەلال ددا پاش پتەر ژ
 خۆدانەپاشا ھەوھە ژ تشتى حەرام، وئەز گەھشتبوومە هندەك مەرۆقان هند ژ
 خىرەن خۆ دترسيان کو ژ ئىنەن قەبۈلىكىن پتەر ژ ترسا ھەوھە ژ گونەھىين
 ھەوھە)).

وجارەكى هندەكان گۆته سەعىدى كورى جوبەيرى: كېڭىز مەرۆقە يىنى ژ
 ھەمېيان عىيادەتكەرتر؟ وى گۆت: ئەھوھ يىن گونەھەكى دكەت، ۋىجىا چى
 كاڭا گونەها وى هاتە بىرى ئەم كارى باشى وى كرى ھەمى د چاقان دا
 بىتە چوننە.

وئەگەر كەسمەك بىيىت: بۆچى؟ دى بىيىن: چونكى ھنگى ئەو دى
كارى خۆ يى باش زىدە تر لى كەت، دا خودى وي بەغەفرىنت.

وار خۆ ل دويماھىيا گۈنەھەنەھىشىار دكى:

وئەقەزى پىشكەكا خۆپەرەردەكىنى بول نك جىلىي پىشىسى ژقىنى
ئومىمەتى، ھندە ئەو ژ گۈنەھىن دىرسىيان، چونكى وان دزانى كو بىن
ئىفلەحىيەكا مەزن د گۈنەھىن دا ھەيە، ئېك ژ مە دەمى گۈنەھەكى دكەت،
بەلكى ژ ھندى بىرسەت كو رۇزا قىامەتى بىتە عەزابدان، لەو دى بىنى
ئەو دى ھەوارىن خۆ گەھينتە خودى كو ئەو ل وي بىورت، ورۇزا قىامەتى
وى عەزاب نەدەت، ونائىتى سەر ھزرى كو پىر جاران خودان بىن ئىفلەحىيە
گۈنەھىن د ژيانا خۆ يى دنیايىن دا دېيىت، وبىن ئىفلەحىيە گۈنەھەن ئەوا
د دنیايىن دا دگەھتە خودانى، نە ب تېقى د ھندى دايىھ كو خودى د لەمشى
دا ئىشەكى بىدەتى، يان د مالى دا فەقىر بىكەت، بەلكى بىن ئىفلەحىيە
مەزىنتر ئەوه خودى كارى باش ل بەر وي گرمان بىكەت و تەھوفيقا وي بۇ
نەدەت، يان وە لى بىكەت ئەو تام نەكەتە شىرىنييا باوەرئ..

سوفيانى شەورى دېيىت: ژ بەر گۈنەھەكا من كرى، پىنج ھەيغان ئەز
ژ راپۇونا ب شەقى زىپار بۇوم.

وئىن جەلە دېيىت: شىيىخەكى ئەز دىتم من بەرى خۆ ددا تىشىتەكى
حەرام، ئىنا وي گۆتە: ئەقە چىيە؟ ئەنjamىنى فى كارى خۆ تو دى بىنى..
وپىشتى چى سالان قورئان ژ بىرا من چوو.

ئىمامى شافعى د شعرەكا خۆ دا دېيىت:

شکوت إلى وکیع سوء حفظی

فارشدنى إلى ترك المعاصي

وأَخْبَرَنِي بِأَنَّ الْعِلْمَ نُورٌ
وَنُورُ اللَّهِ لَا يَهْدِي لِعَاصِ

یه عنی: من گازنده‌یا خرابی‌یا خوّد زیهرکرنا تشتان دا بو سه‌یدایتی خوّی شاره‌زا و هکیعی کر، وی بهری من دا نه‌کرنا گونه‌هی، و گوته من: هندی زانینه رُوناهی‌یا خودی‌یه، و رُوناهی‌یا خودی بو گونه‌هکاران نائیتهدان. گله‌ک نعمه‌ت هنه خودی وان ژ مروّقی دستینت، یان همه‌ما همر ناده‌ته مروّقی ژ بهر گونه‌ههکنی یا مروّقی کری، ئه‌گم‌ر خوّزی توبه کربت ژی، بهلی چونکی دلین مه د غه‌فله‌تی دا دژین، ئم زوی ب زوی خوّل قنی چهندی ئاگه‌هدار ناکه‌ین، و سه‌د هیچه‌تان بو خوّ دگرین و ئه‌گه‌ران دبیژین، ب تنی ئه‌و تئی نهبت کو ئه‌قه بئی ئیفله‌حی و ئه‌نجامی گونه‌ههیین مه بت.

مەيمۇنى كۈرى مەھرانى دېئىت: (ئەگەر مەۋچى گونەھەك كىر، نوقطەيەكى رەش ل سەر دلى وى چى دىت، گاۋا تۆبە كى ئەو نوقطە دى زى چت، لە دى بىنى دلى خودان باوەرى وەكى شىشى يىن زەلالە، چى جەن شەيطان تىپا بىتى ئەو دى وى بىنت، بەلى ئەوئى گونەھان ل دويىق ئىك دكەت، ھەر جارەك ئەو گونەھەكى بىكەت نوقطەيەكى رەش لى زىيەد دىت، حەتا دلى وى ھەمى رەش دىت، قىيىجا ئەو نايىنت كانى شەيطان دى ز كېقە ئېتىي)).

ب ٿي ٻڌنگي ئهو د گونه هئي دگه هشتمن، لهو هنده وان خو ڙئي ددا پا ش، وئهو ب هندئ نهد هاتنه خاپاندن کو پانئ ئمو یئي گونه هئي دكمه ڙئي، خودئ وان عقووبه ناده د، د هنده ک سه رهاتيبيين سرائييليان دا دئي بيته ٿه گوهاستن، کو زانا ياه که، مه زن ڙ زانا ياهين سرائييليان گوت: يا

رهبيي ئەقە چەند جاره ئەز بىن ئەمرىيىا تە دكەم، وتو من عقووبە نادەي؟
ئىينا بۆ وي ھاتە گۆتن: ئەقە چەند ئەز تە عقووبە ددەم وتو نزانى، ما من
تو ژ شرىنىيىا موناجاتا خۆ بىن بار نەكىرى؟

كانى ئەو خوشىيىا مە گوھ لىنى دېت وئەم د كتىبان دا دخوينىن يىا
مرۆقىيىن خودى ژ كرنا دوعايىن وكرنا نېڭىزى دىيت حەتا پىيىن ئىك ژ وان
د نېڭىزى دا دھاتە بېين وئەو پىن نەدەھسىيىا؟ بۆچى ئەم وى نابىينىن؟ كا
ئەمۇ شرىنىيىا وان ژ خواندىن قورئانى سەح دكەر، حەتا ئىك ژ وان دەمى
ئايەتىيىن عەزابى دخواندىن هند رېندك دباراندىن حەتا بەرسىنگى وان تەپ
دبوو؟ بۆچى ئەو وي سەح ناكەين؟

بەرسف يا ئاشكەرايىه.. هنده كان گۆته سەعىدى كورپى موسەيىيىبى:
عەبدۇلەلکى كورپى مەروانى دېيىشت: ئەزى وە لىنى ھاتىم كەيفا من ب
باشىيىن نائىت وئەز ل سەر گونەھى ب خەم ناكەقىم.. سەعىدى گۆت: ئەها
نوكە، دلىنى وي ھاتە مراندىن!

دل ھاتە مراندىن.. وئەوي دلىنى وي يىن مرى بىت، چاوا ھەوه دېيىت
چاھىن وي رېندكان بىارىين، يان رحا وي شرىنىيىا باوھىيى تام بىكەت؟!
ما نە تشتەكى غەربىيە ئىك ژ مە دلىنى وي پىچەكى دېيىشت دختۇرەكى
ناھىيلەت دا دەرمانەكى بۆ خۆ پەيدا بىكەت، بەلىنى دەمى دلىنى وي ب
گونەھى دىرت ھەر خۆ تى ناگەھىيىت؟!

ئەگەر جارەكى تە دىت گونەھەك ل بەر تە شرين بۇو، دلىنى تە چۈرۈ
كرنا وي، تو بىزانە ئەو عقووبەكە خودى دايىه تە سەرا گونەھەكە تە بەرى
ھنگى كى، چونكى هندهك جاران كرنا گونەھەكە نوى دېتە عقووبە بۆ
كرنا گونەھەكە كەفن، وئەگەر تە دىت كرنا خىرەكى ل بەر تە شرين بۇو

و دلى ته چووپى، تو بزانه ئهو جزايىن كرنا خىرەكى باورىيىه، چونكى هندەك
جاران كرنا خىرەكى نوى خەلاتە بۆ كرنا خىرەكى كەقىن.. هوسا صەحابى
وتابعى تى دگەھشتى.

وھەر جارەكى تە دىت دلىن خەلکى ژ تە رەش بۇون، و تو د چاۋىن
وان دا كەفتى، بەرى تو وان ب كىيم عەقلېيىن يان بى ئوصولىيىن
گونەھبار بىكەى، بەرى خۇ بده خۇ ديازە تە بى ئەمەرىيەكى خودى يَا كرى،
چونكى ئهو كەسى خودى د دلىن ۋى دا هند بى بەما بىت كۆ ئهو بى
ئەمەرىيَا وى بىكەت، خودى دى ۋى د دلىن خەلکى دا بى بەما كەت
حەتا ئهو بەھا قىيىزىن و ب بەر پېيان قەدەن!

زانايىن ناقدار ئىبن قەھييم دېيىت: ھەچىيىن خودى د دلىن ۋى دا ژ
هندى مەزنتر بىبىنت كۆ بىن ئەمەرىيَا وى بىكەت، خودى ژى دى ۋى د دلىن
خەلکى دا ژ هندى مەزنتر لىنى كەت كۆ ئهو وى رەزىل بىكەن.

ول دويىماھىيىن ب كورتى دى بېرىشىن: ب دىتنىا پېشىسىيەن ۋى
ئومىمەتىن گونەھ بىنەكە دكەفتە لەشى، دېيىت مەرۆڭ خۇ ژى پشتىراست
نەكەت، و نېبېيىت: خەم نىنە!! نە.. گەلمەك جاران وەسا چىبۈوبىيە بىنەكە
بچوپىك يا خودانى چو ھزر ژى نەكىرى، يا مەزن بۇوى وھە داي حەتا
خودان پىن چووپى، قېيىجا پشت نەدە گونەھى ب ھېجەتا هندى كۆ ئهو
بارەكى سقكە، گونەھا تە ھەردەم بلا ل بىرا تە بت، و ژ بى ئىفلەھىيَا
ۋى ئىمەن نەبە، قېرىشا دلىن خۇ جار جار ب ناثا رېنداكان بشۇ، ئەگەر
تە دىت قېرىز ژى نەچوو، قەستا بەحرا ئەعترافى بىكە، ل دويىماھىيىا
شەقىن ل ديوانا (موتهھەجىدان) ئامادە بىبە، خۇ بده د گەل وى رەفلى يَا
 ملياكەتىين خودى ل نېقىشىن سېپىدى و يېتىن ئېشارى ناقيىن وان ل مزگەفتان

دنقیسن، ل ریکا وان ههړه یېښ ګهشتین دا تو ژی بګههی، قمستا وي سهړه کانیسيټ بکه یا وان ژئ ډهخوارۍ، دا ب ډهخوارنا ئاقا حهیاتن ل څئی ډولوماتن شاد بې:

﴿يَأَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا أَسْتَعِنُ بِكُوَّلِهِ وَلِرَسُولٍ إِذَا دَعَاهُمْ لِمَا يَحْصِيهِ كُمْ وَاعْلَمُوا أَنَّ
اللَّهَ يَعْلُمُ بَيْنَ الْمَرْءَ وَقَلْبِهِ وَإِنَّهُ عِنْدَهُ مَا تَحْشِرُونَ﴾ (الأنفال: ۲۴).

وپشتی څئی ډهخواندنی ئهګهر ته دیت دلی ته ب نک وي ډه بلند نابت، و ژ نزمیبیا دویراتیبیا ژ وي ناترسټ، نیهارې ل سهړو وي دلی بدانه؛ چونکی ئهو دلهکن مریبیه..

خودن مه وهموه ژ مرندا دلی بپاریزت.

خو په رووده رده کرنا ل سه ر خونه مه زنکرنی

کو مرؤف بین (موتهواضع) بت، و خو مهزن نه کهت، ئەقە ئىك ژ
وان بناخەيىن سەرەكى بىو يىين صەحابىيىن پىيغەمبەرى - سلافلىنى بن-
دويىكەفتىيىن وان ژ تابعىيان خۆل سەر پەروودە دك، لەو مرؤقىنى بېتىت
چاڭ ل وان بکەت و ل سەر پىكاكا وان د پەروودەيىن دا بېت دېتىت ئەمۇ
ژى خۆل قىنى مەسلا گىنگ هشىيار بکەت.. قىيجا (تمواضوع) چىيە؟
وچاوا دى بىنە ژ وان مرؤقان يىين خو مهزن نه کەمن؟
ئەقە بابەتنى گۆتنى مە يا قىنى جارىيە.

مرؤفە كۈزۈ موتەواضع بە:

(تمواضوع) يا خونە مەزنە كەن ئىك ژ وان ئەخلاقىين مەزنە يىين ب
تنى مرؤقىنى مەزن دشىين ل نك خو پەيدا بكمىن، كو مرؤف پىكىنى نەدەتە
نەفسا خو حەتا ئەمۇ زىتىدە د خۆ بگەھەت، وھزر بکەت ئەمۇ ژ ھەمى كەسان
بىلندىرە و خەلکى دى ھەمى د بن وى دانە، ئەقە ئەمۇ سالۇخەتە يىنى خودى
ھەز ژى دكەت، و فەرمانى پى دكەت، و ئەمۇ يىنى پىكىنى ل بەر مرۇقى
قەدكەت كو چەنگى خۆ بۇ حەقىيىن بشكىيەت، و وئى قەبۈل بکەت ژ ھەر
كەسەك دەركەفت، و نەبىزىت: ئەقە ژ ھندى كىيمىتە كو ژ نوى ئەمۇ حەقىيىن
بىزىتە من.

خودايى مەزن د گۆتنەكا خۆ دا فەرمانى ل پىيغەمبەرى خۆ - سلافلىنى بن-
دكەت كو ئەمۇ ل سەر سەرى دويىكەفتىيىن خۆ ژ خودان باوھران خۆ

مهن نهکهت ب هیجهتا هندئ کو ئەو پىغەمبەرە خەلکى دى چو نينه، خودئ دېئىشى: «وَأَخْفَضْ جَنَاحَكَ لِمَنِ اتَّبَعَكَ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ» (الشعا: ٢١٥).

پىغەمبەر ب خۆ سلاحفلىنى د گۆتنەكە خۆ دا دېئىش: «وَإِنَّ اللَّهَ أَوْحَى إِلَيَّ أَنْ تَوَاضَعُوا حَتَّى لَا يُفْخَرَ أَحَدٌ عَلَى أَحَدٍ، وَلَا يَبْغِي أَحَدٌ عَلَى أَحَدٍ» يەعنى: خودئ وەھى بۇ من هنارتىيە کو هوين خۆل سەر سەرى ئىك ودو مەزن نەكەن، حەتا كەس خۆز كەسىن چىتىر نەبىنت، وکەس تەعدايىن ل كەسىن نەكەت^(۱).

مەعنا: ھيلانا (تمواضوعى) دو دەردىن خراب د ناش جفاكى دا پەيدا دكەت:

ئىك: ھەر كەسەك، زې بەر هندەك تشتىن ل نك وى ھەين، يان ئەو ھزر دكەت كول نك وى ھەنه، خۆز خەلکى ھەمييىن چىتىر دبىنت، وزىدە شانا زىيىن ب خۆ دېت.

دو: دەمى ئەو خۆز خەلکى ھەمييىن چىتىر بىبىنت، وھزر كەت كەس ل رېزا وى نينه، ئەو باودرى ل نك وى پەيدا دبت كو ھەر حەقەكتى ھەي دېيت بۇ وى بت، ب جامىرى بت يان حەتا ب تەعدايى، مەعنا: ئەم دى مافى دەته خۆ كو تەعدايىنى ژى ل وان بکەت، دا ھەر تىستەكتى ھەبت بۇ خۆ بىيخت.

وتىستى ژ ھەمييىن كريتىر د خۆمەزىنلىنى دا -وهكى ئەم دبىنلىن- ئەو مەزۇنى خۆمەزىنلىر ژ خۆ ناگرت حەقىيىن ژ كەسىن دى قەبۈل:

(۱) موسىم قەدگوھىيىت.

بکهت، ب تاییبه‌تی ئەگەر ئەو کەس ژ لایىن جقاکى يان عمرى يان علمى د بن وى دا بت.

و ژ بەر قى خرابىيما د خۆمەزىنكرنى دا هەى پىغەمبەرى - سلافلىنى بن- ب گۆتن و كريار صەحابىييەن خۆل سەر (تهواضوعى) پەروەردە دكىن، ووان ژى ژ لايىن خۆ قە ئەف دەرسە ب كريار بەرى گۆتنى نيشا خەلکى پشتى خۆ ژ تابعىيان وئەۋىن د دويىش وان دا دئىن ددان، يۈونسى كۈرى حەلبەسى دېيىت: جارەكى ل بازارا ديمەشقى من موعاوايە دىت ل سەر ھىستەركى يى سوپار بۇو، خولامەكى خۆل پشت خۆ سوپار كېبوو، و كراسەكى پىنېكىرى د بەر وى بۇو.

موعاوايە.. ئەمۇى پىر ژ پازدە دەولەتىيەن مە يېن نوکە ل بن دەستان، ئەمۇى دشيا ئەگەر ۋىبا با ژ كىسراي وقەيصەرى ب سەھمەن دەركەفت، ب تىنى د گەل خولامەكى خۆل سەر ھىستەرى، و ب جلکەكى درىاى يى پىنېكىرى قە دەركەفتە بازارى، بۆچى؟

دا ب پەنگەكى عەمەلى دەرسەكا تەهاوضوعى نيشا خەلکى بدهت. ول ۋىرىئ مە ئەف نمۇونە ژ سىرەتا موعاوايە - خودى ژى رازى بىت- ھلېثارت، نە يَا خەلەيفىيەن راشدى يېن بەرى وى؛ چونكى گەلەك مەرۆقىيەن نىزان و كىندار ژ دۇزمنىيەن صەحابىيانلى دەرىپىيەن وىنەيىن وى د چاقىيەن خەلکى دا كەرتى بکەن، و ژ درەو وەسا مە تى بگەھىنن كۆ ئەو - و خەلەيفەيىن پشتى وى ژى- ھەما خەما وان كۆمكىندا دنيايى بۇو وچو ددى نە!

وحەتا كەس تى نەگەھت كۆ تەمواضوع ئەوه مەرۆش خۆ رەزىل بکەت، و تىشتى نە بابەتى خۆل سەر خۆ قەبوبىل بکەت، تابعىيان ئەو ب دورىسى

بۆ خەلکى ددا نیاسین، كەسەكى پسیار ژ فوضیلی كر: تەواضوع چیيە؟ وى گۆت: تەواضوع ئەوه تو نەفسا خۆ بۆ حەقیيەن بچەمینى، و خۆ ب دەست قە بەردەي، و خۆ ئەگەر تە ئەو ژ زارۋەكى يان مەرقەكى نەزان ژى گوھ لى بۇ تو وى قەبۈل بکەي.

يان بەرى خۆ بەدنه ئى (تەعرىفا) غەربىپ بۆ (تەواضوعى) ئەوا عەبدىلاھى كورى موبارەكى بۆ دانايى، عەبدىلاھ دېئىت: تەواضوع ئەوه كۆ تو خۆ د بن وى كەسى دا بىيىنى يى تو ژ لايى نۇمەتىين دنيايانى قە د سەر وى دا، دا نىشا وى بەدى كۆ دنيايا تە تو ب سەر وى نەئىخستى، و كۆ تو خۆ ژ وى بلندتر بىيىنى يى ژ لايى دنيايانى قە د سەر تە دا، دا نىشا وى بەدى ئەو دنيايا وى ئەو ب سەر تە نەئىخستىيە!

ھەوھ دىت چ تەعرىفەكَا غەربىيە؟!

ل نك صەحابى وتابعىيان تەواضوع ئەو نىنە تو خۆ ل بەر خەلکى هەمبىيەن هند كىيم بکەي حەتا د چاقىن وان دا رەزىل بىي.. نە! تەواضوع ئەوه تو خۆ د سەر دنيايانى و خەلکى دنيايانى دا بىيىنى، دا ئەو بىزان نە دنيايانى مەرقى ب سەر خەلکى دئىخت. كورى جابرى دېئىت: جارەكى ئەم ل حەلقا علمى يا مەكھۇولى دۈونىشتى بۇوىن، يەزىدى كورى عەبدىلەمەلکى (خەلیفى ئەمەوى و كورى خەلیفى ئەمەوى) هات، مە كارى خۆ كر دا جەن خۆ بەدەينى، مەكھۇولى گۆت: ژ جەن خۆ رانەبن، بەيىلن دا فىرلى تەواضوعى بىت.

بەلىن.. بلا ئەو بىزانت كۆ نە مەزنىيا وى يى دنيايتىيە بەايى دەدەتە وى.

زانایی ناقدار ئین قەبیم مەسەلا جودایین د ناقبەرا (تمواضوع) و (خۆمەزنىرنى) و (خۆرەزىلەرنى) دا ب ۋى پەنگى بۆ مە ئاشكەرا دەكت، دېيىت: ((تمواضوع شکاندنا دلىيە بۆ خودى، ونزمىرنى چەنگىيە د گەل بەنييەن وى، ب وى رەنگى كو تو هزر نەكەى تو ژ ئىك ژ وان زىدەتى، يان تە حەقەكى ل سەر وان ھەمى، بەلكى بەروقاژى وى چەندى تو بىيىنى ئەو د سەر تە دانە، وئەقە ئەخلاقەكە خودى دەدەتە وى يىن ئەو حەز ژىن بکەت، وقەدرى وى بگرت، ووى نىزىكى خۆ بکەت.

وخۆرەزىلەرنى بىن خىرى وېي بەھايىه، كو مرۆڤ وەكى كەسىن بىن بەها نەفسا خۆل بەر خەلکى بشكىتت ورەزىل بکەت بۆ ھندى دا ئەو بگەھتە بار وپشك وشەھەوتىن خۆ.. ئەقە خۆ بىن بەاكرنە نە تمواضوعە. وەھر گافەكە نەفس ژ توخويىنى ناقنجبىيى دەرباس بۇو، دى ب ئىك ژ دو لايىن پىيس ۋە چت، ئەو يَا (موتهواضوع) نەبت، يان دى ب لايىن خۆ مەزنىرنى قە چت، يان ژى ب لايىن خۆرەزىلەرنىن قە)).

گەلهەك كەمس ھەنە ژ بلى ھندى كو خۆ دېيىن ژ ھەمى كەسان چىتتر، گافا دىت خەلکى قەدرى وى گرت، دى بىيىتە خۆ: ئەزى ژ ھەزىمە لموا.. وگافا دىت خەلکى چو قەدر نەدایىن دى بىيىت: خەلک بىن مەعرىفەت بۇوي!

وئەقە ئىك ژ وان رىتكانە يىن شەيطان تىبرا دئىتە مرۆڤى، دا وى بەر ب خۆمەزنىرنى قە بىت، قىيىجا نەگەر تە بقىيەت شەيطان د ۋى دەرگەھى را نەئىتتە تە، گوھدارىيىا ۋى دەرسى بکە ژ زانايدىكى تابعىيىان، بەكرى كورى عەبدىللاھى موزەنلى دېيىت: ((ئەگەر ئېلىسى د گوھى تە دا كۆت: تو ژ ھەمى مۇسلمانان چىتىرى، تو بەرئ خۆ بدى، ئەگەر تە ئىكىن

ژ خۆ ب عەمرتر دىت، بىئە: قى ب باودرىيىن وكارى چاک بەرى من يىن راکرى، ئەو ژ من چىتىرە، وئەگەر ئەو ژ تە بچوپىكتە بۇو، بىئە: من ب كرنا گونەهان بەرى قى يىن راکرى، ئەو ژ من چىتىرە، هنگى تو خۆز چو موسىلمانان باشتى نابىنى، نە يىن ژ تە مەزىنلىق ونە يىن ژ تە بچوپىكتە. وئەگەر تە دىت وان قەدرى تە گرت وتو د چاھىن وان دا يىن مەزىن بۇوى، بىئە: ئەقە ژ باشىيا خۆ قىنچەندى د گەل من دكەن، وئەگەر ئەو د گەل تە دزقىر بۇون، ووان روپى خۆ ژ تە وەركىپرا، تو بىئە: ئەقە ژ بەر گونەهەكىيە يَا من كرى)).

سەرىخستنا حەقىيەت نە يَا نەفسى لەلا ئارمانجا تە بت:

تشتەكى دى ھەيە تەواضۇعى ل نك مرۆڤى ناھىيلت، گەلهك جاران شەيطان پى دئىتە مرۆڤى؛ دا مرۆڤى پى د سەر دا بېت، وئەو ب خۆ رەنگەكى خۆمەزىنلىكىيە، ئەو ژى ئەقەيە: مرۆڤ ب سەرىخستنا نەفسا خۆ بۆ خۆ بکەتە ئارمانج، وېرىنى وى هندى ل پاراستنا حەقىيەت نەبت هندى بەرىنى وى ل پاراستنا ناف ودەنگىين خۆ بت. وئەقە بەروۋاڭى وى تەرىبىيەتىيە يَا پىيغەمبەرئى خودى - سلاف لىنى بن- نىشا صەحابىيەن خۆ ددا، صەحابى دېيىش: چو جاران پىيغەمبەر - سلاف لىنى بن- بۆ نەفسا خۆ عىچىز نەدبۇو، بەلتى دەمىت پى ل حەقىيەتىدا دانان، دېمىت وى سۆر دبۇو، ورەها ناقچاھىن وى دبۇو گرى..

وصەحابىيەن - وتابعىيەن ژى پىشتى وان- ئەف دەرسە بۆ خۆ وەرگەتبۇو، ب سەرىخستنا حەقىيەت نە كوي يَا نەفسى ئارمانجا وان بۇو، زەلامەك ھاتە نك زەينولعابدىنى عەلييىن كۈرى ئىمامى حوسىن، وگۆتىن: فلان كەسى بەحسى تە ب خرابى دكىر.. وى گۆتىن: وەرە دا بېچىنە

نک وی، وی گوت: من هزر کر ئهو دئ چت بمه‌قانییئن ژ خۆکەت،
وبهرسقا وی دەت، بەلئى گاقا ئەم چووینە نک وی، زەینولعابدینى گوتى:
ئەگەر ئەو تشتى تە د دەر حەقا من دا گوتى پاست بت، خودى بۆ من
بغەفرىنت، وئەگەر ئەو پاستى نەبت خودى بۆ تە بغەفرىنت!

ھوين چ دېيىشن.. ئەگەر زەینولعابدین چووبا وئەو مروڻ دابا بهر
كولمان وتۆلا خۆزى ستاباندا، يان ئەگەر ئەو چووبا وەمە حکەمەك پى
كرىا كانى ئەفە چ گوتىنە وی گوتى وبۇچى گوتىيە، وپاسته يان دردوه،
ووی ژ كىيە ئەو گوه لىنى بويىه، يان زى ئەو چووبا نك وئەو نصىحەت
كرىا وسەعەتەكى ئايەت وحەدىس بۆ گوتىبان.. ئەگەر وی ئىك ژ فان
تشستان د گەل وی كرىا پتر ئەو دا كارى لىنى كەت، يان ئەو تشتى وی
كرى؟

ودەرسەكا دى ھەر ژ ۋى تابعىيىن مەزن، بەرھەمى دارا
پىغەمبەرىنىيىئى: جارەكى زەینولعابدین ژ مزگەفتى دەردكەفت، زەلامەك
هاتە د پىكاكا وی دا وئاخفتىنەن كېيت و خەبەر گوتىنى، ھندهك زەلامىن
حازر چۈونى دا لىت بىدن، عەلى گوتى: بەلا خۆزى ۋەكەن.. پاشى ئەو
ب نك وی زەلامى قە چوو و گوتى: ئەو خرايىيەن من ھەين و تو پى
ناخەسييىتى ژ وان پىرن يېن تو پىن دەمىسىيىتى.. پاشى گوتى: تە خىيرە؟
ئەگەر تە تىشەك ژ من دېيىت بېزە دا بۆ تە بىكم. وی زەلامى شەرم ژ
خۆ كر، پاشى زەینولعابدینى ئەو عەبايانى ل سەر ملىتن خۆ دايىن، و گوتە
ھندهك خزمەتكارىن خۆ: هزار دەرھەمان بىدەنى. گاقا وی زەلامى ئەف
تىشە ژى دىتى، گوت: ئەز شاھدم كو تو ژ دووندەها پىغەمبەرىي سلاڻ
لىنى بن.

ئەو ب ۋى رېنگى بۇون، و خۇزى ئەم شىبابىنە چاڭ ل وان بىكەين!

خۇ فىرۇ لىبۈرىنىڭ بىكە:

وئەگەر ئارمانجا مەرقۇنى ئەو نەبىت مەرقۇ خۇ بىننە پىش د ناڭ
خەلکى دا، و شەخصى خۇ ب سەر بىخت، ل بەر مەرقۇنى گەلەك دى يَا ب
ساناھى بىت ل وى كەسى بېرۇت يىن خەلەتىيەك د گەل مەرقۇنى كرى، يان
نەخۆشىيەك گەھاندىيە مەرقۇنى.. نەبىزە: مانى ئەزى حەقىم، وئەو يىن
نەحەقە، دەپىت ئەو داخوازا لىبۈرىنى بىكەت! ئەگەر تو يىن حەق بى وئەو
يىن نەحەق بىت ما نە دەپىت فەرقەك د ناقبەرا تە ووى دا ھەبىت؟

چەند جاران سەروپەر د ناقبەرا تە و ھەقالەكى تە دا تىكچۈرۈھە تە
گەھشتىيە وى حەددى كو ھوين ژىيەك سل بىن، و نەيارەتتىيا ئىيەك و دو
بىكەن، وئەو ب خۇ ب ئاخفتەكى ب تىنى دا چارەسەر بىت، بەلىن تە خۆل
وى گرت ئەو وى ئاخفتەنە بېرىت، ووى خۆل تە گرت تو وى ئاخفتەنە
بېرىتى، و ھەوھە دەردووان ئەو نەگۆت؟ بۆچى ما تە ئەو نەدگۆت، دا يىن
باشتىر تو بى؟

خۇيەرەردە كىرنا ل سەر لىبۈرىنى كارەكى مەزنە بەس ب مەرقۇنىن
مەزن ۋە دئىيت، ئەوين خۇ وەستاندى حەتا شىايىن نەفسىن خۇ پەرەردە
بىكەن.

جارەكى عەبدىللاھى كورى ئەم سەعۇودى خوارنەك بۇ خۇ كېرى، پاشى
ئەو ب دانا پاران فە بۇ خودانى دakanى موزىيل بۇو، پشتى وى پارىن خۇ
داين زېرى بەرى خۇ دايى ئىككى ئەو خوارن يىا ژى دزى، ئىينا خەلکى
نەرين ل دىزىكەرى كىرن، عەبدىللاھى دەستىيەن خۇ سەرئەقراز كىرن و گۆت:
(يىا رەبىي، ئەگەر وى ژېرسان دا ئەف دىزىيە كېرت تو بەرەكەتى بۇ

بیخیبی، وئهگهر وی ژ بسته‌بیا ل سه‌ر گونه‌هی ئهو دزی بت، تو قىن
دزیبی بکەیه گونه‌ها وی یا دویماھیبی (۱).

وجاره‌کى هنده‌كان فەصادىبىا عامرى كورى عەبدۇللاھى كورى قەيسى
ل نك مەزنى بازىپى بەصرا كر، ئينا وى بېيار دا عامر بىتىنە نەفيكىرن بۆ
شامى، دەمى وى كارى خۆ كرى دا بچت، هەقال وشاگرددىيەن وى بۆ
خاترخواستنى د گەل دەركەفتىن، دەمى ئهو گەھشتىنە بەر لىقاش بازىپى،
عامرى گۆت: ئەز دى دوعايىه‌كى كەم ھوين بېژن (ئامىن)، وان گۆت:
دى.. نى ئەفه مرادا مە ئەوه، وى دەستىن خۆ بلندكىن وگۆت: يا رەببى،
ئەۋى فەصادىبىا من كرى، ودرەو ب دويش من قەنای، وئەز ژ بازىپى من
دەرىختىيم، ودەستى من وبرايتىن من زېتكىرى، يا رەببى تو مالى وى
زىدە كەى، وعەيالى وى بوش كەى، ولەشى وى ساخلم بکەى، وعەمرى
وى درېز بکەى.

ئەفه دەرسەك بسو عامرى دەقىا ب پىكا قى دوعايى بگەھىنتە
ھەقالىن خۆ بەرى ئهو ژ بازىپى بار كەت.. دەرسا خۆ پەروەردەكىنا ل
سەر لېبورىنى، ھوين بېژن: مەرۆشەكى خۆ مەزن بکەت، وخدەما وى ب
سەرىختىنا نەفسا وى وشەخصى وى بت بشىت يى ب قى رەنگى بت؟
خودان باوەرى گەلەك ھموچەبى ب هندى ھەمە ئەم خۆ وھەقالىن خۆ
ل سەر لېبورىنى پەروەردە بکەت، نە كو تۆلستاندىنى، لېبورىنا ل دەمى
مەرۆش بشىت تۆلى بستىنەت، ودەقىت ئەم ژ بىر نەكەين كو لېبورىن
وعەفوو بەھاين مەرۆشى ل نك خودى وبەنييان ژى زىدە دەكت، ووى

سەرفەراز دكەت، وەكى پىيغەمبەر - سالاف لى بن- دېيىزىت: ﴿ وَمَا زَادَ اللَّهُ عَبْدًا بِعَفْوٍ، إِلَّا عَرَّا ﴾^(۱).

عورەھويىن كورىز زوبەيرى دېيىزىت: بەلكى پەيچەكا نەخۆش ھەبت من تەحەممۇلا وى كرىت، سەرفەرازىيەكا مەزن ب دەست من قە ئىنابت. يەعنى: نەبىئە: ئەقى ئەزى شەكاندىم چى نابت ئەز لى بىزرم، لى بىزىرە ئەمۇ دى باشتىرين بەرسق بىت بۆ وى.

وتشتەكى هوبىر ل قىيرى ھەيدە دېيىت ئەم ل دويماھىيىت خۆ لى ھشىار كەين، ئەو زى ئەقەيمە: گەلهك جاران شەيطان مروقى وە تى دەگەھىنەت كە دەمىت تو عىيجز دېي وە دېيىت تۆلىنى ز ئىكى بىستىنى سەرا خەلەتىيەكا وى د دەر حەقىن تە دا كرى، ئەو تو نە بۆ شەخصى خۆ يىن عىيجزى وە دېيىت تۆلىنى بۆ خۆ بىستىنى، بەلكى تو بۆ وى حەقىيىن يىن عىيجزى ئەمۇ تە باودرى پىن ھەى و ل نك تە ھەى.. ل ۋان دەمان يىن ھشىار بى، و ب قىن فييلبازىيا شەيطانى د سەردا نەچى، دېيىش: د شەرەكى دا ئىمامى عەلى و كافەركە كەفتە بەرانبەر ئىك، و ب شىرى چۈونە ئىك، ھەر ئىكى قىيا يىن دى بکۈژت، دەمەكى عەلى ئەو وەرگىتىرا عەردى و كەفتە سەر زكى، و بەرى عەلى وى بکۈژت، وى تف كە ناقچاقيئن عەلى، هنگى ئىمام عەلى ز سەر زكى وى راپوو، و بەردا.. گوتى: بەرى نوكە من دەقىيا بۆ خودى تە بکۈژم، بەلىنى ئەز دەرسى ئەگەر قىن گاۋى ئەز تە بکۈژم كوشتنا من بۆ تە بۆ خودى نەبت، بەلىنى ز بەر ھندى بىت كو تە تەفكىرييە من، ھەرە ئەز تە ناكۈزم!! ھندە ئەو ل فييلبازىيا شەيطانى دەشىيار بۇو.. خودى مە زى وەكى وان ھشىار بکەت.

(۱) موسىم ۋەددىگۈھىيىت.

خو په روہ رده کرنا

کریتترین تشت د دنیایی دا ئهوده تو دینی خو بکهیه پیک بو ب
دەستقەئینانا دنیایی، يان تو ب دەستقەئینانا دنیایی بۆ خو بکهیه دین..
ئەفه دو دەردن، يان ژی بلا بیشین: ئەو دەردەکى دوسەرە، گەلهک كەس
ھەنە پى مويتهلا دبن، چ ب خو بحەسييپىن يان نه!
زانايى تابعىيان يى ناقدار سوفيانى شەورى دېيرىت: ((قىانا ز
ھەمیيان كریتتر ئەوه تو ب كارى ئاخىرتى دنیایى بخوازى)).
ۋەمۇ ب قى گۆتنى خو مەنەجەكى بۆ وان كەسان ددانت يىن كارى
خو كرييە گازىكىن بۇ قى دينى، كۆئەو ب ئېك ژ وان رېكىن مەزن
نەئىنە خاپاندىن يىن شەيطان تىپرا قەستا دلىن وان دكەت، دەمى ل بەر
وان شرىن دكەت كۆئەو ب پىكا دينى و ب ناشى ئىسلامى داخوازا
دنیایى بکەن.. و ب راستى ئەف دەرى كۈزەك و كارى كريت ب
رەنگەكى تايىھەت ل نك دو رەنگىن كەسان پەيدا دېت: زانايىن دينى يىن
كۆ خەلک ژ بەر دينى وان ب پىش خو ئىيختۇن، وداعىيە و گازىكەرىتىن
ئىسلامى ئەھۋىن خەلک ژ بەر گازىيا وان قەدر وبەيەكى زىيە دەدەنى.
ئەف هەردو رەنگىن مەرقان ئەگەر تەقوايەكا وەسا ل نك نەبت بەرى وان
بەدەتە زوھدا د دنیایى دا، ئەو -دەمى دېيىن خەلک يى بەيەكى زىيە
دەدەنە وان- بازىگانىيىن بۆ خو ب دينى دكەن، ووی بۆ خو دكەنە باشترين
پىك بۆ كۆمكىنا پارىكان!

و همچنانه کۆمکرنا دنیایین - ب چی ریکا همبت- ل نک صەحابى و تابعیان کارهکىن پیرۆز نەبۇو زى، بەلى ئەگەر ئەو ب ناشى دىنى با ئىكجار ئەو ل بەر وان تىشتنەكىن كىرىت بۇو، فوضەيلى كورپى عياضى دىگۆت: (ئەگەر ئەز دنیایین ب طەبل و بلولىلى بخوازم بۇ من خۆشتەرە كو ئەز وى ب عىيادەتى بخوازم) وئمو كەسىن ل سەر ریکا وان هاتىن زى ئەف دەرسە باش ژ وان وەرگرتبوو، لەو ئىككىن وەكى ئىمامى مەزن شىيخ عەبدۇقدارى گەيانى شىرەت ل مورىدىن خۆ دكەر و دىگۆت: ((ب كەسپا خۆ بخۇ، نە كۆ ب دىنى خۆ)) بەلى، د ناف داعىيە وزانا يېن دىنى دا گەلهك كەس ھەنە خۆ ل ۋى مەسىھلىتى ھشىيار ناكەن، و ب ۋى رەنگى خۆ پەروەردە ناكەن، دەمى ئەو دېينىن خەلک ھەمى ب تايىبەتى ئەۋىن دنیا د دەستى قەدرى وان دگرن، و باودرييَا خۆ پىن دئىن، و ئەقەت تىشتنەكى خراب نىنە، ئەو رادىن ۋى چەندى بۇ خۆ ئىستىغلال دكەن، و بەلکى د دل دا ھزر دكەن ھندى ھند ئەو دەھىزى وبەركەفتىنە لەو خەلک ھندە قەدرى وان دگرن، لەو دى بىنى ئىك ژ وان ئارمانجىن خۆ يېن پىس ل پشت پەردىيەن دىنى يېن پاقۇز قەدشىرت، و دىنى بۇ خۆ دكەته رېك دا دنیایى پتر پى كۆم بکەت، و ب ناشى ئىسلامىن خەلکى دخاپىنت، ويا غەرب ئەو ۋە ئەنەن چەندى بۇ خۆ ب شارەزايى و سىاسەت دەزىيەت، و مخابن ئەف كارى ھە ل دەمى مە يېن نوکە ئىكجار پتر ب رەنگەكى بەرچاڭ ل نك ھندەك ژ ئەندام و پىشىتەۋانىن حزب و پارتىن سىاسى يېن ئىسلامى - وەكى ئەو دېيىزىنە خۆ- دئىتە دېتن، ئەۋىن ل پشت (لافيتەيا دىنى) چاقى خۆل وى ئارمانجى دىگىپن ياخوازكەمرىن دنیایى كارى بۇ دكەن.

موحەممەدى كورپى مەعدانى دەمى دچوو بازارى تىشتنەن خۆ ھەر جار ژ ئىكى دىرىن، وەمە جاران نەدچوو نك ئىكى ب تىنى، و دەمى

هنده کان پسیارا ڦی چهندی ڙ وی کری، وی گوت: ئه ز دترسم ئهو من
بنیاسن و بزانن ئه ز کیمه، وبهاییت تشتی بو من ئه رزان بکهن، ڦیجا ئه ز
بیمه ڙ وان یین ب دینی دنیاییت دخون!

وئین موحه یریز ڙی جاره کن چوو نک به زازه کی دا بو خو جلکه کی
بکرت، وی به زازی ئهو نه نیاسی، وی گوتی: ئه ڦ کراسه ب چهندیتیه؟
به زازی گوتی: ب هندیتیه، مرؤفه ک ل ویری یعن حازر بوو ئین موحه یریز
دنیاسی، لہو گوتی: چافنی ته ل ئین موحه یریزی بت، ئین موحه یریز
گوتی: ئمزی هاتیم جلکه کی بو خو ب پاری خو بکرم، نه ب دینی خو..
وددرکهفت وچوو، وئه کراس نه کری!

ئه ڦه قانونه کا په رو هردیی بوو ل نک جیلى پیشیتی ڙ ڦنی
ئوممه تی، وان گهله ک خو ڙ هندی ددا پاش کو ب ناقنی دینی کراسه کی
بکنه بھر خو، یان ب ریکا عیبادت وزانینا خو پاریه کنی ئه رزان ب
دھست خو ڦه بین.

دا وودی طائی خزمہ تکاره کا خو هنارتہ نک به ققاله کی دا هندہ ک
شیری بو بکرت، و گوتی: نه بیثیتی ئه ڦه بو دا وودیه، پشتی چهند
جاره کان به ققال پی ھمسیبا لہو وی هندہ ک تامین خوش پیدا کرن،
دا وودی گوته کچکی: به ققال پی ھمسیبا کو تو شیری بو من دئینی؟ وی
گوت: بھلی.. دا وودی گوتی: راکه ڦی شیری، وئیدی نه چه نک وی
شیری.

وجاره کن مرؤفه کی کراسه ک ب دیاری دا سوفیانی شهوری، سوفیانی
ئه ڙی و هرنگر، زلامی گوتی: بابن عہدللاھی، ئاخري ئه ز نه ڙ وان
که سانم یین حمدیسی ل نک ته دخوین، سوفیانی گوتی: ئه ز دزانم، بھلی

برایین ته حهدیسان ل نک من دخوینت، وئهز دترسم دلئ من بۆ برایین ته
پتر ژ کەسین دى نەرم بېت.

هنده ئەمە دەشیار بسوون، ترسا وان ئەمە بسوو بىئى ئەمە ب خۆ
بەھەسىيەن ئەمە کارەکى بکەن، بىتە ئەگەمرا هندى كو ئەمە دنيا يى ب ناڤى
دینى كۆم بکەن، قىيچا خودى غەزەبى ل وان بکەت، دېيىشنىڭ ئېك ژ
شىرەتىن لوقمانى حەكىم ل كورپى خۆ دكەر ئەقە بسوو: ((كۈرى من! تەقوایا
خودى بکە، ووهسا خۆ نىشا خەلکى نەدە كو تو يى ب تەقوایى دا ئەمە
قەدرى تە بىگەن، وئەمە ب خۆ تو يىن وەسا نىنى)).

خاپاندىنا خەلکى ب دىتنا ئىسلامى كارەكى كرتىتە، وگۇنەھە كا
مەزىنە، بەلىنى ئەمە هيىشتا كريتتە لى دئىيت دەمىن ئەمە ب ناڤى دينى بىت،
وھەر ژ بەر ۋىچىن چەندىيە شەرەقى سويند خوارن ل دەمىن فروتنى ئەگەر
خۆ خودان يىن راستىگۆزى بىت- كارەكى دورست نابىنت، چونكى ئەمە
دېتە پەنگەكى خوارنا ب ناڤى خودى.. قىيچا پا هوين بۆ وان داعىيە
وزانايىان چ دېيىشنى يىن ئىسلامى بۆ خۆ دكەن پېرەھ دا پى بگەنە كورسى
وەنەنصىبىن بلند د دنيا يىن دا؟ يان هوين بۆ وان شىيخ وزانايىان چ دېيىشنى
يىن دين كرييە نىشتى وبازىمند دا مالى ئەممەق وەزنانان پى بکەنە
بەرىكا خۆ؟ يان ئەمە موفتىيەن هندەك فەتوايىن قالبداي ل دويش زەوقىنى
سولطانى ئامادە دكەن، دا سولطان كورسيكى وان پىچەكى نىزىكى يا
خۆ بکەن، يان پارىيەكى زىدە بەھاشىتە بەر وان؟!

شىيخ عەبدۇل قادرى گەيلانى، كو ئېك ژ میراتگەرىن علم وەنەجى
سەلەفان بسوو، دېيىشىتە ئېك ژ شاگىرىدە يىن خۆ: ((كۈرى من، دينى خۆ نەدە

ب هژیر! دینى خۆ ب هژرین سولطان وپاشا و دهولەمەند و حەرامخوران
نەفرۆشە، چونكى ئەگەر تە ب دینى خوار، دلى تە دى پەش بت)).

و پەشاتىيا دلى ل نك پىشىيەن قى ئومىمەتى عقووبىيە كە خودى
دەدەتە وان مەرۆقىيەن بەختىش يېئن دىنيايى ب كارى ئاخىرەتى دخوازن،
مالكى كۈرى دىنارى دېيىزت: من گۆتە حمسەنى: عقووبىيَا وى زانايى
حەز ژ دىنيايى بىكەت چىيە؟ وى گۆت: ((منا دلىيە، ئەگەر وى حەز ژ
دىنيايى كر، ئەم دى وى ب كارى ئاخىرەتى خوازىت، و هنگى بەرەكەتىيەن
علمى ل نك وى نامىين، ھەما ب تىنى دى وى ژى مىنت ناف)).
يەعنى: ھەما ب ناقى ئەم دى ژ زاناييان ئىتە هەزمارتىن، وەكى دى چو
بەرەكەتا علمى، و خېر ل دۆرىن وى نابت.

ژ بەر شى چەندى جىلى تابعىيان ل وى باودرى بۇون كۆئەم و زانايى
قەستا دەرگەھىيەن سولطانان بىكەت، و تىرى چانتىكى خۆ فەتواتىيەن حازىر
وقالبدايى دكەت، ئەم دلەكىن پەشىن ھەم، و بەرى ھەر تىستەكى ئەم دىنە
خۆ -پاشى شەخصىيەتا خۆ- ل نك وان بىن بەها دكەت يې ئەم دچتە بەر
دەرگەھى وان، حمسەن جارەكى د بەر دەرگەھى ھەندەك مەزنان را بۆرى،
دەت ھەندەك زانا يېئن ل بەر دەرى ل ھېقىيەن كۆ دەستوپىرى بۆ وان بىتەدان
دا بچىنە ژۆر، ئىنا حمسەنى گۆتە وان: ((ھەمەم ۋەپسەن خۆ سار كرن،
و پېيىن خۆ شل كرن، و ھەمەم علمى خۆ ل سەر پاتكا خۆ ھلگرت و ھوين
ھاتتنە بەر دەرىن وان، ھېشتا ئەم رىتكى نادەنە ھەمەم، و ئەز ب خودى كەمە
ئەگەر ھوين ل مالىيەن خۆ بانە، حەتا وان دەنارەتە ب دويىش ھەمەم را، ھوين
دا د چاقىيەن وان دا مەزنتىر بن، بىزەن بىن خودى ئەندامىيەن لەشىيەن ھەمەم
بىزەن بىكەت))!

وئیک ژ روییین پاکرنا بەردەکەتى ژ نك وان زاناپىين ب ۋى رەنگى ئەو خودى تىيگەھشتىنەكا دورست بۆ دينى نادەته وان، سوفيانى كورى عویيەپەنە دېيىت: ((ئەقە ژ وى رۆزى ودرە يا من مال ژ فلان ئەمېرى وەرگرتى، ئەو تىيگەھشتىنَا قورئانى يا بۆ من هاتىيەدان ژ من هاتە ستاندىن)). وتشتىن جىلى پېشىپىنى ژ قى ئومەتى بۆ هندى پالددا كو ئەو دينى خۆل بەر دەرى خەلکى دنياپى بى بەها نەكەن ئەو بۇو وان دزانى زەلامپىن دنياپىن ژ كاربىدەست ودەولەمەندان تىشتكى ژ دنياپا خۆ نادەنە وان ئەگەر بەرانبەر تىشتكى نەبەت، چۈنكى ب تىنى وان دين وزانىن د دەستان دا ھەيە، مەعنა: دېيىت ئەمەن دىنەكى ژ دينى وزانىنا خۆ بۆ بەرانبەر بەدن، وئەم ۋى چەندىن ل سەر خۆ قەبۈل ناكەن، گۆتنە عەلقەمەپىن نەخەعى: بۆچى تو ناچىيە ديوانا سولطانى دا فايىدەيەكى بۆ خۆ ژى بکەي؟ وى گۆت: ((تىشتكى ژ دنياپا وان ناگەھتە من، ئەگەر هندى وى ژ ئاخىرەتا من نەگەھتە وان)).

وھەقالەكى وى يىن دى ژ زاناپىن تابعىيان، جارەكى خەلەيفەيەكى سەد دينار بۆ وى د گەل عەبدەكى هنارتىن گۆتى: ئەگەر وى ئەم ژ تە وەرگرتىن تو يىن ئازاپى، وى ئەم بۆ وى ئىننان، وى وەرنەگرتىن، عەبدى گۆتى: وەرگرە.. ئازاکرنا من يا د وەرگرتنا تە دا، وى گۆتى: ئەگەر ئازاکرنا تە تىدا بت عەبدىنپىيا من يا تىدا، و.. وەرنەگرتى!

ودىتنا وان بۆ مەسىلى ھەمى د قى گۆتنا وان يا كورت دا كۆم دېت: (عەبدىنپىيا من يا تىدا) ئەم كەسى دنياپى ژ خەلکى دنياپى بخوازت، ب تايىھتى ب پىكاكا دينى، ئەم خۆ دەكتە عەبد بۆ وى، وەرەقى ئازا خۆ ناكەتە عەبد بۆ كەسى ئەگەر بەرانبەر چەند مالى دنياپى ژى بت.

خو په روهد کرنا ل سه ر نه له زکرنا د فه توایی دا

همر و هسا ز وان مهسلین گرنگ یېن پیشیبین ئوممه تین ژ
صەحابى و تابعىيان خۆ ل سه ر په روهد دكر ئە بۇ وان لەز د دانا
فه توایان دا نەدەر، مخابن تشتى ژ هەمېيىن ساناھىتىرى قىنى گافىنى ل بەر
خەلکى دانا فه توایىتىيە، دان وستاندىن ل سه ر مەسەلەكى دى ئىتەكىن، دى
بىنى ھندەك كەسىن نزانىن ب دورستى (ئەلیف بىيان) بخوبىن دى خۆ
ھاقىنە مەيدانى، وېنە موقتى، وېيىشنى: حەلالە يان حەرامە، و خودى
دېيىش: «**وَلَا نَقُولُ إِلَيْمًا نَصِيفُ الْأَسْنَثَ كَمَ الْكَذِبَ هَذَا حَلْلٌ وَهَذَا حَرَامٌ لِّنَفَرُوا عَلَى اللَّهِ
الْكَذِبِ إِنَّ الَّذِينَ يَفْرَوْنَ عَلَى اللَّهِ الْكَذِبَ لَا يُفْلِحُونَ**» (النحل: ۱۱۶) ب راستى
ئەفە گەفە كا مەزن ل وان كەسان ھاتىيەكىن ئەويىن خۆ ل سه ر حەلال
وحەرامى بستە دەكەن، و ژ نك خۆ وې زانىن فه توایى دەدەن.

و تشتى موصىبەت ل ۋى زەمانى مە مەزنتى لى كى (موقتىبىن
تەلە فزىيونانە) ئەويىن پىر جاران ژ بەر ھندەك (ئەتباراتىن سىاسى) - نە
كۈز بەر علمى وان- شاشە تىزى كى، و مافى فه توايىن (موباشر) بۆ
ھاتىيەدان، تو نابىنى دەمى پسيار ب رېكا تەلە فۇونى يان ئىنترنېتى ژى
دئىتەكىن جارەكى ئىتكى ژ وان بېيىش: بەرسقىا قىنى پسيارى ئەز نزانم، يان
دېيىت ئەز ل كەتىبىن ژىتىدەر بىزقىم پاشى بەرسقى بىدەم، بەلکى ھەر
پسيارە كا ھەى ئە و بىن حازرە و دەلىلان ھەمېيان ژى دزانت، و ئىتكى وەكى
ئىمام مالكى - و ھوين دزانن مالك كېيە- جارەكى بىست و دو پسيار ژى

هاتنه کرن وی بهرسقا دووان ب تنی دا، پشتی گلهک گوتی: (لا حول ولا قوة إلا بالله)!

وگلهک جاران دی بینی ئیک ژ ڦان قازیین حبی و موفتیین
فهضائی پسیاره کا و هسا دی ژئن ئیته کرن، ئه گه رئه و ژ ئیمامی عومه
هاتباکرن وی بھرسف نه ددا ھمدا خمکن بھدری همییان کوم بکھت
ورهئیا وان بزانت، بهلئی موفتیین مه ب دو دھقیقه یان مھسملئی دی
صفی کھت، و ب ساناهی بھرسنی دی ھافیته مهیدانی.. بوچی؟ دا
خمک مهدھین وی بکمن، وبیشن: چهند یعن زیره که!

وئه ژ ئیشا مهزن ھیشتا بھرفه هتر یا لئی هاتی، لهو دی بینی
خوبیه خوینه کی یان پیشکیشکه رئ بھر نامه یه کی دینی ژ خو ناگرت
کاغزکه کی د دھستن خو ڈا بگرت دو دھلیلان ل سهر بنقیست، دا خمک
نه بیشن: ئه چو نزانت، ڦیجا دی بینی ئه و را دبته سهر پیتیان و علمی
(ئه ووہ لین و ئاخمرینان!) ژ بھر ختم وجاری دکھت، و سه رک و بنک دکھت،
دا خمک بیشن: (أشهد بالله) ئه چه یه خم طیب، وئه چه یه یعن همی تشنان
ژ بھر دزانت! وعدتی صه حابییان ئه و بھو هم رئیکی ئاخفتون و فھتو ژ
بھر گرانیبا باری- دھیلا ب ھیقیبا ھ فالی خو چه، و خه ما وان ئه و نه بھو
خمک بیشن: ئه چه چو نزانت.. قاسمتی نه ھیقیت ئه بھو بھکری دیشتن:
زهلامه ک بھیت نه زان پشتی حمقی خودی ژ سهر خو را دکھت، چیتره ژ وی
یعن وی تشتی بیشتن یعن ئه و نه زانت.

ھم رئه وی قاسم، کو ئیک ژ حفت فقہزانیین مهزینی بازی پری مھدینی
بوو، جاره کی دھمی چوویه حمچی ل مینایی خمک لئی کوم بھو، و پسیار
بو خو ژئن کرن، د بھرسقا گلهک پسیاران دا وی گوت: ئه ز نزانم.. و هم ر

وەکى خەلکى ب ۋىنچى نەخۆش بۇو، ئىنا وى گۆت: ب خودى نەھەر تىشىھەنى ھوين پسيارارا وى ژ مە دەكەن ئەم دىزانىن، ئەگەر مە ئەم زانىبا ئەم دا بۆ ھەوھە بىيىزىن؛ چونكى بۆ مە حەلال نىنە ئەم ل ھەوھەشىپرىن.

ب راستى ئېيك ژ گرفتارىيىن مەزن يېن گەلەك كەمس - ب تايىەتى زانا وئەويتن ل مەيدانا دەعوئى كارى دەكەن - دەكەقنى ئەوھە خۆئىنانە پېشە ب بەرسقىدا نەر پسيارەكا ژى بىتەكىن، ئەگەر خۆوان چو زانىن ژى پىن نەبت، حەتا مەسىلە يا گەھشتىيە وى حەددى خەلک ھەمى ل سەر فەتوايىن يېن بىستە بۇوين، وەھەطەر د ھندى دايىھەنەك جاران ۋان فەتوايىان پەيوەندى ب حەلالكىن خوين وەمالى خەلکى ژى ۋەھەيە!

وەمنەھەجى پەروەردەيى بىن ئەم ژ صەھابى وتابىعييان فيرىبووين ئەوھە د مەسىلەلا فەتوايىن وبەرسقىدا نەر پسياران دا پەيىشا (ئەز نازانم) پىر ژ ھەر تىشىھەنى ل سەر ئەزمانى مە بت، ئەگەر تو بىيىشىيە كەسەكى: ئەز نازانم، وتو د چاقىين وى دا بىتىيە خوارى، گەلەك بۆ تە چىتىرە ژ ھندى تو ژ نك خۆ وې زانىن فەتوايىكە خەلەت بىدەي، قىيىجا د چاقىين خودى دا بىتىيە خوارى، و ژ بىر نەكە ئەھوئى فەتوايىن دەدت پېيش خودى ۋە (ئىيمزاىىن) دەكت، وەکى زانايىت ناڭدار ئىن قەدىيىم ئاشكەمدا دەكت.

داوودى ئەھوئى دېيىزت: جارەكى ئىمامى شەعبى دەستى من گرت وگۆت: وەرە دىن فايدەيەكى گەھىنەمە تە، ئەز د گەل چۈرم، وى گۆتە من: باپىن يەزىدى، ئەگەر جارەكى پسيارارا تىشىھەنى تو نەزانى ژ تە ھاتەكىن، بىيىزە: خودى چىتىر دىزانت، چونكى ئەو زانىنەكى باشە.

خو په رووه رده کرنا ل سه ر کرنا کاري ب زانييني

زانينا دورست و ب مفال نك جيلى پيشىيىن ژ قى ئوممه تىن ئهو زانين بولو يا بھرى خودانى خو دده ته کرنا کاري، ووئى پتر نيزىكى خودى دكەت، ژ بھر كو دھولە منکرنا زھنى ب تىن ب زانينان، بىيى كو ئهو زانين کارەكى بھرچاڭ ل واقعى كرييارىن مروققى بكمەت تىشتكى بى بھا بول نك وان، وزانين ئەگەر تىشتكى گىدىايى زھنى ب تىن بت، دى بته زانينه كا سەرقە سەرقە، هەبۈون ونەبۈونا وى يا ژىتكىجودا نابت، وزانينا دورست -ب ديتنا ئىسلامى- ئهو زانينه يا کاري ل ورڈانا مروققى دكەت، حەتا نەفس ھەممى (تەفاعولى) د گەل بكمەت، ۋىجا شۇينوارىن وى د رەفتارى خودانى وزىنا وى يا واقعى دا ئاشكەمرا بىن، ئەقەيە ئهو زانينا ئىسلام ژ دويىكەفتىيىن خو دخوازت، وبھرى وان دده تى. وعلمى مروققى هندى يىن (نەظەرى) بت، وھەما ب تىن د سەرىن وى دا بت، ونەبته (واقعەكى عەمەلى) دى وەكى وان بپياران بت يىن ل سەر كاغەزى دەمىنن وکەس د ژيانى دا ب كار نەئىنن، ئەرىن ما وان بپياران د گەل گرنگىيىا خو دى بھايىن خو ھەبت؟

شيخ عەبدۇلاقادرى گەيلانى د شىرەتەكا خو دا بۆ شاگردىيەكى خو دېيىت: ((كۈرى من! زانينا تە گازى تە دكەت و دېيىتە تە: ئەگەر تو كارى ب من نەكەي ئەز دى بىھە ھېيجهت ل سەر تە، بەلنى ئەگەر تو كارى ب من بكمە ئەز دى بىھە ھېيجهت بۆ تە، و ژ پىغەمبەرى - سلاڻ

لى بن- هاتييه ڦهگوهاستن کو زانيين گازى کاري دکهت وئهگهر ئهو د بهرسقى نههات ئهو بار دکهت، بهرهکهتا وي دچت و گرفتارييا وي دمینت، ئيىدى نه ما ئهو مەھدەرى بۆ تەل نك خودايىخ خۆ دکهت، دچت چونكى بەس ئهو دمینت تىقلەكى ب سەرقە، ژ بەر کو کاكلکا زانينى كاره)).

مهعنა: زانينا ب ترسى يا کار د دويىش دا نېبت تىقلەكى بى کاكلکە!

داوودى طائى بۆ وەرگرتنا زانينى د گەل ئەبۇو حەنيفەي دروينشت، رۆزەكى ئەبۇو حەنيفەي گۆته داوودى: باپى سولەيمانى! ئەقە ئاميرەت مە ب دەست خۆ ئىيختى، داوودى گۆتى: ۋىجا چ ما؟ ئەبۇو حەنيفەي گۆت: ما ل وېرى ئەم کاري پى بکەين.

ئەو ئاميرەتىن د دەستىن تەدا ئەگەر چەند دباش و پىشىكەفتى ژى بن، چو مفا تىيدا نابت ئەگەر تو ئەو نەبى يى كارەكى باش پى بکەى، ما ئىلىسىن لەعنهتى يى نەزان بۇو؟ نە.. زانينا وي ھەى گەلەك بۇو، بىلەن وي زانينى ھەمييىت چو مفا نەگەھاندى وئەو ژ لەعنةتا خودى نەپاراست دەمىن وي پشت دايە کاري ب وي زانينى، و خۆ د سەر فەرمانا خودايىخ خۆ را ديتى..

داوودى طائى دېيىت: ((وى كەسى دېيىت شەپى بکەت ئەرى ئەرى ما ب كۆمكىنا ئاميرەتىن شەپى رانابت؟ باشه ئەگەر وي عەمرى خۆ ھەمى ب كۆمكىنا ئاميرەتان ۋە بۇراند، كەنگى دى شەپى كەت؟ زانين ژى ئاميرەتى كارييە، ما ئەگەر وي عەمرى خۆ ھەمى پېغە بۇراند پا كەنگى دى کاري پى كەت؟)).

ئەو مرۆقىنى ھەمى ئاميرەتىين جۇت وكتىلانى ل نك خۆ كۆم بىكەت، پاشى دەمى دېتە وەختىن چاندىنى دېيىشىت: ئەز توڭى ناھاقييم.. تو دى چ بېرىشىي ؟ ما ئەو نە جۆتىيارەكى ئەحەمەقە ؟ باشه فەرقا وى چىه د گەل وى كەسى يىن ب سالان عەمرى خۆ ب وەرگرتى زانىنى ۋە دېرىنت، وگاشا دېتە دەمى كارى ب وى زانىنى ئەو خۆ ژ كارى دەتە پاش، ودېيىشىت: كار ب من ۋە نائىت ؟!

شىيخ عەبدۇلقدارى گەيلانى دېيىشىت: ((تو بىزانە ئەو زانىنا ئەقىقە تە ژ گۈننەھى نەدەتە پاش، سوباهى ئەو تە ژ ئاگرى جەھنەمى ژى نادەتە پاش)).

و ب دىتنا زانايىن پېشىيى ئەقىقەتىن كار بۆ زانىنى وەكى زەكتىيە بۆ مالى، وى پاقۇ دەكتە، وېرەكەتىن دھاقيتىن، ئېبراھىمى حەربى دېيىشىت: بابى من ئەز بىرە نك بىرى كورى حارشى، وگۇتنى: بابى نەصرى، ئەف كورى من بۆ نقىسىينا حەدىسى وزانىنى يىز زىرەكە.. ئىينا وى گۇتە من: ((كورى من، پېتىقىيە كار ب ۋە زانىنى بىتەكىن، ئەگەر نە ب ھەمييى ژى بت، ھەما ب پېتىجان ژ ھەر دوسەدان وەكى زەكتاتا دەرھەمان)). مەعنە: كانى چاوا دەرھەم ئەگەر زەكتاتا وى نەئىتەدان رۆزى قىامەتىن ئەو دېتە پەلەكى ئاگرى و خودانى خۆ دسوچىت، وەسا زانىن ژى ئەگەر كار پىن نەئىتەكىن رۆزى قىامەتىن بۆ خودانى دېتە كول و كەسمەر.

و تىشتىن صەحابى تابعىيان گۈنگىيەكى زىتىدە دەدایىن د ۋە دەلىقەيى دا، و خۆ وشاگىرىدىيەن خۆ ل سەر پەروەردە دىرى ئەو بۇ وان ھەقسىنگى د ناپېمەرا زانىن و كارى دا پەيدا دىكىر، و نەدەھىلا لايمەك لايەكى دى ھلکىيەت، چونكى ئەو ل وى باوەرى بۇون كو مەتەلا زانىن و كارى بۆ

مرؤفی و هکی مهلا هردو چهنگانه بُو طهیری، ئەگەر چەنگەک بىن ساخلمۇ
نەبىت، طهير نەشىيت ب ئىكى ب تىنى بېرىت، و فېپىنا وى ب چەنگەكى ب
تىنى ھندى دگەھىنت كو نىزىك ئەو دى ژ بلندىيىن كەفت، وھەستى لى
ھەرىشنى!

ودىسا شىيخ عەبدۇلقدارى گەيلانى د شىرەتەكا خۆ دا دېيىزتە مىيدەكى
خۆ: ((زانىنا ئەزمانى ئەگەر كارى دلى د گەل دا نەبىت بەھۆستەكا ب تىنى
تە نىزىكى حەقىيىت ناكەت)).

ئىمامى ناقدار ئىن ئەلچەوزى دېيىزت: ((زانىن نە ب رەنگى خۆ بىن
ب سەر قىيە، بەلكى ئەو ب مەعنایا خۆيە مفايى دگەھىنت، وھەما ئەو
كەس مەعنایا زانىنى ب دەست خۆ قە دئىنت بىن خۆ فيىرى زانىنى دكەت
دا كارى پىن بکەت، هەر جارەكاكا زانىن بھرى وى بەدەتە باشىيەكى ئەو خۆ
دەھەستىنت دا بگەھتى، وھەر جارەكاكا زانىنى ئەو ژ كىتماسىيەكى دا پاش
ئەو دى خۆ دەھەستىنت دا خۆ زى دویر بکەت، ھنگى زانىن نەپىنپىا خۆ دىن
ل بھر وى ئاشكەرا كەت، ورېتكا خۆل بھر وى ب ساناھى ئېخت)).

بشر ئەلحافى جارەكى شاگىرىدەيەك دىت ب كەيف گوھدارىيىدا دەرسىنى
دەرى ودنقىسى، ئىينا گۆتى: ((تو ب تام بىن گوھدارىيىن دكەمى ودنقىسى،
وئەو ب خۆ علم بۇ عەممەلىيە، گوھدارىيىن بکە، و خۆ فيىر بکە، و كارى پىن
بکە، و بېرەق.. ما تە نەدىت سوفيانى شەورى چاوا داخوازا علمى كر،
فيىربۇو، و كار پىن كر، و ئەو نىشا خەلکى دا، ورەقى! وھەما داخوازكىن
علمى بۇ ھندىيە ئەو بھرى مرؤفى بەدەتە رەقىنا ژ دنياين، نە كو ۋيانا
ۋى)).

مهعنای ب دیتنا بشر ئەلحادی ئەو زانایی زانینا وی بەرئ وی
بدهته قیانا دنیایی، ئەوی زانینا ب مفا وەرنەگرتییه.

وبەرئ خۆ بده زاناییەکى دى چاوا ۋى بناخەبى پەروەردەبى بۆ مە
بەرچاڭ دكەت، ئەبۇو عەبدرەھمانى سوللەمى دېئىش: ((ئەف قورئانە مە
زەندەك مەرقۇان وەرگرت ئەو دوهسا بۇون دەمى ئېيك ژ وان فيرىي دەھ
ئايدەتان ببا، ئەو نەدچۇو دەھىن دى حەتا وى كار ب وان نەكريا، وە خۆ
فيرىي قورئانى وكارى پېتىكە دكى، وېشتى مە هەندەك دى ئېين ۋى قورئانى
وەكى ئاقىنى قەخون، بەلى ئەو ژ گەروپيا وان دەرباس نابت)).

وئەگەر بايىن عەبدرەھمانى زەمانى مە دىتبا دا چ بېئىش؟ ئەو
زەمانى هەندەك زانايىتىن وەسا ل قورئانى پەيدا بۇوين فەتوايىن دەدن كو
دورستە -بۆ مەصلەحەتا دەعوئى- ھەما كار ب قورئانى نەئىتەكىن؟!
يېئن بەرئ مە زانين حسېت نەدكىر نعمەتكى د گەل وان ھاتىيەكىن،
حەتا بەرئ خۆ دابايىن كانى كار ب وى زانىنى د گەل دا ھەمە يان نە،
ئەگەر ھەبا ھنگى وان ئەو حسېت دكى نعمەت، ئەگەر نە ئەو بەلايەك بۇو
ب دويىش خودانى شە.. روھىمىنى كورى ئەممەدى دېئىش: ((ئەگەر خودى
گۆتن وکريار دانە تە، يان گۆتن ژ تە ستاند وکريار بۆ تە هيلا، تو ب
خەم نەكەفە ئەو نعمەتكە، وئەگەر وى كريار ژ تە ستاند وگۆتن بۆ تە هيلا،
ھنگى تو نېھارى ل سەر نەفسا خۆ بکە، ئەو موصىبەتكە، وئەگەر گۆتن
وکريار ھەردو ژ تە ستاندەن، تو بزانە ئەو غەزەبە)).

مهعنای مرۆف ل نك وان چار كەس بۇون:

- ئەوی گۆتن وکريار، يان زانين وکرنا كارى ب وى زانىنى، ھەردو
ل نك ھەين، وئەفە نعمەتكە كا مەزنە.

- وئهوي کريار ب تنه ل نك همی، يهعني: کاري وی یي دورسته بهلى گلهک زانين ل نك نينه، ئهقە زى هەر نعمەته، چونكى مروقى تشتى دزانت دا کاري پى بکەت.

- ئهوي دزانت بهلى کاري پى ناكەت، وئهقە بەلا يە.

- وئهوي نەدزانت ونە کارەكى دورست دكەت، وئهقە ئهوي یي خودى ژ ھەمى لاياد قە غەزەب لى كرى.

و ژ بەر گرنگىيا کاري، ل نك زانايىن مە یيتن پىشىيى کاري دورست ئەگەر خۆ زانين د گەل نەبت زى، چىتىر بۇو ژ زانينا دورست ئەگەر کار د گەل دا نەبت، جارەكى ھەقالەكى ئىمام ئەممەدى بەحسى شىيخەكى زاھد ل نك وى كر وگوت: چو علم ل نك نينه.. ئىمام ئەممەدى لى حەيتاندن وگوتى: ئەزمانى خۆ بىگرە.. ھەما ئەم علمى وەردگرين دا وى بکەين يا ئەو دكەت!

يهعني: ئەف علمى ئەم دخوبىين بۇ ھندىيە دا بگەھىنە وى ئارمانجى يَا ئەو گەھشتىيى، و مادام ئەو گەھشتىيە ئارمانجى، ما رىكىچ گرنگىيا خۆ ھەيدى؟

ومەنھەجي وان يى پەروەردەيى د مەسەلا وەرگرتن وبەلافكىنا علمى دا سوفيانى شەورى د گۆتنەكا خۆ دا كورت دكەت، دەمىن دېيىت: ((خۆ فيرى قى زانىنى بىكەن، وئەگەر ھەوھ خۆ فيرى وى كر، ھوبىن وى ژ بەر بىكەن، وئەگەر ھەوھ ژ بەركر ھوبىن کاري پى بىكەن، وئەگەر ھەوھ کار پى كر، ھوبىن وى بەلاق بىكەن)).

مەسەلە ل نك وان ب ۋى رەنگىيە.. و بىلالى كورى سەعدى دېيىت: ((خودان باوەر گۆتنەكى دېيىت، خودى وى وگوتنا وى ناھىيلت

حهتا بهری خۆ بدهته کاری وی، وئەگەر کاری وی وەکى گۆتنا وی بت، خودى وی ناهىلت حهتا بهری خۆ بدهته تەقوايا وی، وئەگەر تەقوايا وی ل دويش گۆتن وکريارا وی بت، خودى وی ناهىلت حهتا بهری بدهته ئينيەتا دلى وی، قىيىجا ئەگەر ئينيەتا وی يا ب سلامەت بت ئەوا دى هەمى زى دى يا ب سلامەت بت، ودەمى خودان باوەر گۆتنەكى دېيىت گۆتنا وی وکريارا وی وەکى ئىكە، ومنافق وی تشتى دېيىت يىن ئەو دزانت، ووی کارى دكەت يىن ئەو نەزانت)).

وگوھدارىيَا ۋىن سەرھاتىيَا كورت زى بكمەن دا بزانن كانى زانينا بىن كريار ل نك وان يا چاوا بۇو، يەحيايىن طائى دېيىت: عەمونى كورپى عەبدىلاھى ھاته مزگەفتا مە وەعەظەكى وەسال مە كر مە چو جاران چو وەعەظىيەن وەسا گوھ لىنى نەبۈيىنە، پاشى گۆت: ھەوھ نساخەك ھەيە ئەم بچىن سەرا بدهىن؟ مە گۆتى: بەلنى يەزىدى كورپى مەيسەرەي.. وئەم پېكىفە چووپىن مە سەرا يەزىدى دا، ئەو ل سەر جەي يىن درېڭىرى بۇو، ل وېرى زى عەمونى وەعەظەكى وەسال مە كر وەعەظىي وی يىن مزگەفتى ل بەر چو نەبۇو، يەزىدى پوينىشە خوارى وگۆت: تە دا بەحرەكاكا بەرفەھە وروپىيارەكى مەزن زى ئىنادر، وتە گەلهك دارتىن ب خەمل ل بەر لېقان چاندىن، قىيىجا ئەگەر ئەو دار يېئن بەرلى بىن، تو دى زى خۆي ودەيە خەلکى زى، وئەگەر ئەو دار دخوش بىن، ل پشت ھەر دارەكى بىرەك ھەيە، پاشى چ ھەيە؟ عەمونى گۆت: پاشى بېپىنا ھەي.. گۆت: پاشى چ؟ عەمونى گۆت: پاشى دى كەنه د ئاگىرى دا.. يەزىدى گۆت: تو راست دېيىتى! بەلنى.. ئەگەر دار يا بەرلى نەبت، وچو بەرھەم پېقە نەتىت، چەند يا ب خەمل زى بت، رېزەك دى ب سەر دا ئېيت ئەو دى ئېيتە پرت پەتكەن وھاشىتىن د ناڭ ئاگىرى دا.

و ب دیتنا صەحابىيان ئەو كەسى علمى بى عەمەل ل خۆ زىدە دكەت، ئەو هيچەتا خودى رۆژا قيامەتى ل سەر خۆ زىدە دكەت، صەحابىيا پىغەمبەرى -سلاف لى بن- (أم الدرداء) ئى گۆته زەلامەكى: تە كار ب وى زانىنى كرييە يا تە هەمى؟ وى گۆت: نه.. وى گۆتى: بۆچى تو هيچەتا خودى ل سەر خۆ زىدە دكەت؟

مرۆقى نەزان، ئەگەر جارەكى خەلەتىيەكى بکەت ژى، يان بەر ب گونەھى ۋە بېچت، بەلكى هيچەتكى يان نىف هيچەتكى وى ھەبت، بەلىٽ مەخسەدا من ئەوه مرۆقى نەزان كەس چاڭ لى ناكەت ووئى بۇ خۆ ناكەتكە هيچەت، بەلىٽ خرابىيا يىن زانا كەيتىر لى دئىت دەمى خەلک چاڭ لى دكەن، ووئى بۇ خۆ دكەنە هيچەت، ژبەر ۋىن چەندى فوضەيلى كورى عياضى دگۆت: ((احەفتىن گونەھ بۇ مرۆقى نەزان دئىنە غەفراندىن حەتا گونەھەك بۇ مرۆقى زانا دئىتە غەفراندى)).

ۋېيىك ژوان دەمى مرۆقەك دەيت خودى زانىن يا دايى وكار ب وى زانىنى نەدايىن، وان حسىپ دكىر ئەقە عقووبەيەكى خودى دايى، ورەنگەكى (ئىستىدراجى) يە بۇ ھەندى دا ئەو پىن بچتە هيلاڭىن، حامدى دەققاق دېيىشت: ((ئەگەر خودى ۋىيەتلىكى بىبەتە هيلاڭىن سىن عقووبەيان دى دەتى: يى ئېيىن زانىنى دى دەتى وكارى زانىيان دى ژى سەتىن، يى دويىن ھەۋالىننەن چاڭان دى ب رزقى وى كەت وناھىيەت ئەم ب دورستى ب حەقى وان راپىت، يى سېيىن دەرگەھى طاعەتى دى ل بەر وى ۋەكەت بەلىٽ ئېخلاصا د كارى دا نادەتى)).

وهندي هند ئمو ل قى مەسىللى دەشىيار بۇون، كۆكارى وان وەكى گۆتنىا وان بىت، ئېيك ژ وان رېزى گەلهك جاران كارى خۆ وگۆتنىا خۆ دئىخسته بەرىك، ودىرسىيا كۆئەنجام نە يېن ب دلىنى وى بىت، مەيمۇوننى كۈپى مەھرانى دېيىشت: ((ھەر جارەكە من كارى خۆ وگۆتنىا خۆ دايى بەرىك، مەسىلە يَا ب دلى من نەبۇويە)) وئىپراھىمى تەيىمى زى وەكى وى دېيىشت: ((ھەر جارەكە من كارى خۆ وگۆتنىا خۆ دايى بەرىك، ترسا من ئەو بۇويە ئەو من درەۋىن دەرىيىخت)).

وپشتی مه زانی کو د منهجی سله‌فین فی ئوممه‌تی دا زانینا بیت
کریار چو بهاین خو نینه، دقیت ژ بیر نه‌کهین کو کار ئه‌گهر خو گله‌ک
زی بت- ل نک وان چو بهاین خو نینه ئه‌گهر بیت دورست نهبت، وئه‌گهر
ته بقیت بهاین ئیکی بزانی بهری خو نهده گله‌کییا کاری ئه‌و دکهت،
بهلنی بهری خو بدہ دورستییا کاری ئه‌و دکهت، وھیبی کوری وھردی
دیپیت: ((خه‌ما ئیک ژ همه‌و بلا ئه‌و نهبت گله‌ک کاری بکهت، بھلی
بلا خه‌ما وی ئه‌و بت چاوا کاری خو باش بکهت، چونکی دبت مرؤشفه‌ک
نقيشری بکهت وئه‌و د نقيشری دا بیت ئه‌مرییا خودی بکهت، ودبت ئه‌و
رؤژیی بگرت و ب رؤژییا خو بیت ئه‌مرییا خودی بکهت)).

هیچیا مه ژ خودی ئەوه ئەو زانینا کار د گەل دا ب رزقى مە يكەت.

خو په رووه رده کرنا ل سه ر هيّلانا ئاخفتن و كەنيا زىدە

د قورئانا پيرۆز دا دو ئايىت هەنە، ئەگەر مروۋش باش ھزا خۆ تىدا بىكەت، وھەردەم ئەو ل بىرا مروۋشى بن، ئەگەر خۆ ئاخفتن يا ب پارە ژى با مروۋش نەدىئا خفت، ئاخفتىنىڭ كەنەپەنە با مروۋش يىن مەجبۇر با.. ئەو ئايىت ژى ئەقەنە:

يا ئىكىنچى: «وَإِنَّ عَيْنَكُمْ لَنَوْظِينَ ﴿١٠﴾ كَرَامَاتِهِنَّ ﴿١١﴾ يَعْلَمُونَ مَا تَفْعَلُونَ ﴿١٢﴾» (الانفطار: ١٢-١٠) يەعنى: مسوگەر ھندەك ملياكەتىن ل نك خودى ب قىدر ھەنە زېرەقانىيىن ل ھەوھ دەكەن، ووى تشتى ل سەر ھەوھ دنىيىسن يىن فەرمان ب نقىسىينا وى لىنى ھاتىيەكىن، وتشتەك ژگۆتن و كىيارىن ھەوھ ل بەر وان بەر زەن نابت، وئەو دزانن كانى ھوين چ كارى دەكەن يىن باش بىت يان يىن خراب بىت.

يا دويىن: «إِذَا نَلَقَ الْمُتَّقِيَّا إِنَّ الْيَمِينَ وَعِنَّ اسْعَالِ مَيِّدٍ ﴿١٧﴾ مَا يَلْفِظُ مِنْ قَوْلٍ إِلَّا لَدِيَ رِقِيبٍ عَيْدِيٌّ ﴿١٨﴾» (ق: ١٧-١٨) يەعنى: دەمىن ئەو ھەردو ملياكەتىن ل لايسىن وى يىنى راستى ولايسىن وى يىنى چەپىن ھەين كار و گۆتنىن وى دنىيىسن، و گۆتنىن ژ دەقىنى وى دەرناكەقت ئەگەر ئەو ملياكەتى زېرەقانىيىن ل وى دكەت نە نقىسىت، وئەو ملياكەتەكى ئاماھىيە ل نك وى وئەو بۇ وى چەندىن يىنى ھاتىيە بەرھەقىكىن.

رۆژهکى سوفيانى شورى درس دگوته طله‌بىن خۆ، گۆت: بىئزىھەمنىڭ كەمەك د ناڭ ھەمە دا ھېبت ئاخفتىيەن ھەمە بۆ سولطانى بىھەت، ئەرى ھوين دى تىشىتەكى بىئزىھەمنىڭ وى پىن نەخۆش بىت؟ وان گۆت: نەخىير.

سوفيانى گۆت: پا ئىككى د ناڭ ھەمە دا ھەمە ھەر گۆتنەكى ھوين بىئزىھەمنىڭ دى بەتە نىك خودى!

ئەقە ئەو بناخە بۇو يىن پىشىيەت مە پشىكەك ژ مەنھەجى خۆ يىن پەروەردەيى ل سەر ئاقا دىك، كو مەرۆڤ وى ئاخفتىنا زىيدە نەبىئىت يَا چو فايىدى وى تىدا نەبەت، ئاخفتىيەن خۆ بەرۋىمىرت وحسىب بىكەت ئەمە پشىكەك ژ كارى وى، يىن كو دى حسىب سەرا د گەل ئىتىھەكىن، وھەبىيەن كورى وەردى دگوته: ((ھەچىيەن ئاخفتىنا خۆ ژ كارى خۆ حسىب بىكەت، وعومەرئ كورى عەبدۇلەزىزى دگوته: ((وھەچىيەن ئاخفتىنا خۆ ژ كارى خۆ حسىب بىكەت، گۈنەھىيەن وى دى كىيم بن)).

ژ بەر قىچىندى جىلىنى پىشىيەت ژ ئۆممەتا مە خۇل سەر ھندى پەروەردە دىك كو گەلەك نەئاخقىن، وھەر گۆتنەكى ئەو بىئزىھەمنىڭ سەد حسىيەن بۇ بىكەن، بەرى ئەو ژ دەقىيەن وان دەركەفت، دا ئەو ژى پەشىيەمان نەبن، جارەكى ھندهكان گۆتە ئەنەسى كورى مالكى: بۆچى تو بۇ مە نائاخشى؟ وى گۆت: كورى من، ھەچىيەن گەلەك باختى خەلک ژى دېدەقىن.

وعەطاء دېيىزت: ئەز وعوبىيدى كورى عومەيرى چووينە نك
عائىشايى، وى گۆته عوبىيدى: ئەگەر جارەكى تە وەعظەك كر گەلەك
درېز نەكە؛ چونكى ئەول سەر نەفسى يىن گرانە.

وعەطائى ب خۆ زى ئەف دەرسە باش ژ دەيىكا موسىمانان وەرگرت،
لەو ئىسماعىلى كورى ئومەبىيە دېيىزت: عەطاء گەلەك كىيم دئاختت،
بەلىنى گاڭا دئاختت مەرقۇ دگۆت مiliاكەت يىين ل سەر ئەزمانى وى
دئاختن.

وعەطاء د گۆتنەكى خۆ يىدا بەحسى صەحابىيان دكەت،
ودېيىزت: ((وان حەز ژ گۆتنا زىدە نەدەر، وىزبلى خواندىنا قورئانى،
وفەرمانا ب باشىيى، وپاشقەبرنا ژ خرابىيى، وكارەكى پىتىقى بۆزىيارا
مەرقۇ، هەر گۆتنەكى دى ل بەر وان ئاخفتنا زىدە بۇو.. پاشى عەطائى
گۆت: ئەرى ما ئىيىك ژ ھەوھ شەرم ناكەت دەمىن دەفتەرا وى يىدا وى ل
رۇزىن تىرى كرى دېيتە فەكىن، وئەو بەرى خۆ دەددەتى، دېيىت ئەو يىدا تىرىيە ز
وان گۆتنان يىين نە فايىدى وى يىن دنيا يىتىدا ونە يىن ئاخرەتى؟)).

ومەرقۇ دەمىن بەرى خۆ دەددەتە رەقىينا صەحابىيان ژ ئاخفتنا زىدە،
مەرقۇ تشتەكى عەجىب دېيىت، دېيىزت: چەند سالەكان تەميمى دارى
دەستوپىرى ژ ئىمامى عومەر دخواست كو ئەو بۆ خەلکى باختت ووعەظى
ل وان بىكەت، عومەرى دەستوپىرى نەددايىن، حەتا جارەكى گۆتىيى: تو دى
چ بۆ وان بىتى؟ وى گۆت: دى قورئانى بۆ وان خوپىن، و خىرىنى نيشا وان
دەم، و وان ژ خرابىيى دەمە پاش.. عومەرى گۆتى: ئەوھە تشتى ب
فايدە، پاشى گۆتى: ل رۇزىن ئەينىيى بەرى ئەز دەركەشم بۆ خواندىنا
خوتىبى وەعظەن خۆ بکە.

عومه‌ر نه ئەمو كەس بۇو يىن دۇزماتىيىا وەعظى بىكەت، يان بىتە رېتگەر د ناقبەرا خەلکى وەعظى دا، پا بۆچى هندە ئەھۋى د قىيى مەسىھلى دا شداندىن كر؟

بەرسق: بۆز ھندى دا خەلک (ووھەعظىكەر بەرى ھەمېيىان) بىزانن كو ئاخفتىن ئەگەر خۆ يَا خېرى ئى بىت و بۆز وەعەظ و بىرئىنانى بىت، بارەكىن گرانە دەقىيت مەرۆڤ يىن لىنى ھشىار بىت، و ل سەر قىيى بناخەبىي يىن عومەرى و جىلىنى صەھابىيىان دانايى، تابعى ھاتنە پەرەودەدەرن، ووان ئەھۋە وەك مەنھەجەكىن پەرەودەبىي يىن پىكەتاتى بۆ مە قەگوھاست، بابىن حەسەننى زاھەد دېيىشت: ((ئەقە سىيم سالە من ئاخفتتەكە وەسا نەگۆتىيە ئەز ھەوجەھى داخوازكىنلا لېپۈرېنى بىم)).

وېھلکى ھندەك د ناڭ مە دا ھەبن دەمىن دلى وان دچتە گۆتنەكە خراب خۆزى دەدەنە پاش، وھزرەكىن بۆ دەكەن، بەلنى جىلىنى پىشىيىنى زەھابى و تابعىيىان ئېك ژ وان دەمىن دلى وى دچووپىن گۆتنەكە باش بىيىشت، دترسىيىا و سەد ھزر بۆ دەرن، دترسىيىا رۆزى قيامەتى خودى پىسيازى ئىن بىكەت: ئەرى ئىنېتتا تەچ بۇو دەمىن تەئەف گۆتنە گۆتى؟ لەو بەرى ئەھۋە باختت يان كارەكى بىكەت، وى بەرسقەك بۆ خۆ ئاماھاد دەرك.. حاتەمەت ئەصەم دېيىشت: ((من نەقىيت ئاخفتىنەكى بىيىز بەرى ئەز بەرسقا وى بۆ خودى حازر بکەم، ئەگەر رۆزى قيامەتى خودى گۆتە من: بۆچى تە ئەف ئاخفتىنە گۆتىبو، ئەز دى بىيىز: يا رەببى ژ بەر فلان تىشتى)).

زەلامەكىن تەميمى دېيىشت: دەھ سالان من تىيەكەلىيىا رەببىيەن كورى خەيشەمى كر، من نەدەيت جارەكىن وى پىسياز تىشتەكى دنیايانى ژ من

کریت، دو جاران تئی نهبت، جاره‌کئی گوت: دهیکا ته یا ساخه یان نه؟
وجاره‌کا دی گوت: ههوه چهند مزگهفت هنه.

وهوین دزانن دهمنی جار جاران هندهک ژ وان بو ته‌هددی (یان
شهرتانی وهکی هندهک دبیشن) قیابا قهیبی ههقاله‌کئی خو بخوازن وان چ
دکر؟

گوهن خو بدهنه چئی سه‌رهاتیبا کورت.. بیلالی کوری مونذری
دبیشن: زهلامه‌کی گوت: ئهگه رئمز ئەفرۆ گونه‌هه‌کئی ب رهیعی نه‌دهمه
کرن، ئهز چو جاران نه‌شیم گونه‌هه‌کئی ب ئیکی بدهمه کرن، ورابوو چوو
مه‌جلسا وه‌عظی رهیعی، پشتی رهیع ژ ئاخفتني خلاس بوروی، وی
زهلامی گوتی: بابی یهزیدی! ئمریت ته زانیبیه کوری فاطما‌یین - سلاف لى
بن- هاته کوشتن؟ گوت: رهیعی گوت: (إِنَّا لِلَّهِ وَإِنَا إِلَيْهِ رَاجِعُونَ)
پاشی ئەث ئاییت خواند: ﴿قُلِ اللَّهُمَّ فَاطِرُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ عَلَيْمٌ الْغَيْبِ وَالشَّهِدَةِ
أَنَّكَحْمَلَ بَيْنَ عَكَادِكَ فِيمَا كَانُوا فِيهِ يَخْتَلُفُونَ﴾ (الزمر: ۶۴) یه‌عنی: ئەمی
پیغەمبەر تو بیژد: ئەمی خودا، داهینەری عەسمانان و عەمردی، زاناین
تشتى قەشارتى وئاشکەرا، تویى پۇژا قیامەتى حوكىمی د ناقبەرا
بەنییین خو دا د وی تشتى دا دکەی یئ ئەو تىدا ژىتك جودا دبۇون. وی
زهلامی گوت: من گوتی: وتو بو چئی مەسەلەنی چ دبیژتی؟ وی گوت: ئەم
دئ زېرىنە نك خودى، وحسىبا وان ئەم دى كەت.

وئەم زهلام نەشیا گوتتەکی ب وی بدهتە کرن تاما گونه‌ھى ئى تىدا
ھەبت.

ئىن خارجه دبیشن: بىست سالان ئەز د گەل ئىن عەونى مام، ئەز
دبیژم ھەردو ملياکەتىن وی تشتەک ل سەر وی نەنقىسىيە.. یه‌عنی: من

گوه نمبوو وي گوتنه کا وسا گوت بت مرؤف بیزت: ئەقە گونه هەک ل سەر
وي ھاتە نقىسىن.

قىچا يا فەرە ئەم گەلەک ل ئاخفتتىن خۆ دەشىيار بىن، گوتنا فايىدە
تىدا نېبت نېبىزىن، ويما فايىدە تىدا ھېبت بەرى ئەم وي بىزىن ئەم پىسيارى
ز خۆ بىكەين: ئەرى بۆچى ئەز دى ۋى گوتنى بىزىم؟ ئەگەر ئارمانچ ژى
خودى نېبت، بلا ئەم وي نېبىزىن، چونكى ئەم ژى دى بىتە بەلا بۆ
مرۇقى، وکەس ژ مە بلا دلى خۆ ب ھندى خوش نەكەت كو ئەقە
ئاخفتتىن کا باشە و خىرا تىدا ھەيە.. حەدىسە کا ب سەھم ھەيە، ترمذى ژ
ئەبۇو ھورەيرە قەدگۈھىزت، ودبىزت: سى جاران دلى ئەبۇو ھورەيرە
ھاتە گرتىن بەرى ئەم وي حەدىسىنى رىوايەت بىكەت، ئەف حەدىسە بەحسى
وان ھەر سى كەسان دكەت يېن ئىكەمىن جار ئاگىرى جەھنەمى ب وان
دئىتىخ خوشكىرن. بەلكى هوين ھزر بىكەن ئەم كەس ئەون يېن نېشىز نەكرين،
يان خەلک كوشتىن، يان ئىك ژ ۋان گونەھان كر بت يېن ئەم دېزىنى:
گونەھىتىن مەزن، بەلى ئەم ب خۆ وسا نىنە.. يىن ئىكى: ئەم مرۇقە يىن د
قورئانى باش دزانت وニشا خەلکى ددەت، وېن سېيىت: ئەم دەولەمەندە يىن گەلەک خىر ب
جىهادى دا شەھيد بۇوى، وېن سېيىت: ئەم دەولەمەندە يىن گەلەک كارە
مالى خۆ كرىن.. خودى دېزىتە ھەر ئىك ژ وان: بۆچى تە ئەف كارە
كربۇو؟ ودەمى ئەم درەوان دكەت ودبىزت: يا رەببى من ئەم بۆ تە كربۇو،
خودى دېزىتى: تو درەوان دكەي، تە ئەم كربۇو دا خەلک بەحسى تە
بىكەن.

مرۇقە ک دېزىت: دەمىن من ئەف حەدىسە بۆ موعاۋىيە خواندى، وي
ھند كرە گرى حەتا من ھزر كرى دى مرت، پاشى گوت: ئەگەر حالى ۋان
يىن ھۆسا بت، پا حالى خەلکى دى دى چ بت؟ پاشى وي چاثىن خۆ

شويشتون وگوت: خودى و پيغمه مبهرى وى راست دېيىزىن: «مَنْ كَانَ يُرِيدُ الْحَيَاةَ الْأَلْدُنْيَا وَرَبَّنَهَا تُوقِّفُ إِلَيْتُمْ أَعْمَلَاهُمْ فِيهَا وَمَنْ فِيهَا لَا يُمْسِكُونَ ۝ أُولَئِكَ الَّذِينَ لَيْسَ لَهُمْ فِي الْآخِرَةِ إِلَّا أَثْارٌ وَحَيْطٌ مَا صَنَعُوا فِيهَا وَإِنَّهُمْ لَا يَعْمَلُونَ ۝» (هود: ١٥-١٦).

ھەر کارەكتى ئەم بىكەين، يان گۆتنەكا بىيىزىن، دېيىت بىزانيين بۆچى مە ئەو كىر يان گوت، وفايدى مە ناكەت كۆئەو كار وگۆتن ل نك خەللىكى دباش بن، يان خىير تىيدا ھەبت، دېيىت ئەم د ناقىبەرا خۆ خودى دا بىزانيين كانى بۆچى مە ئەو گۆتىيە يان كرييە.

ووهكى گۆتنا زىدە، كەنييما زىدە زى ل نك وان تشتەكتى مەقبۇول نەبۇو، وھەيىپى كورى وەردى دېيىزىت: (أَئُزِيزٌ يَعْلَمُ جَيْبِكَ تِيمَهُ ۚ مَرْوِقُّنِي زانا، چاوا دلى وى ب كەنييپى رەھەت دېت وئەو دزانت كۆ روژا قيامەتى راوهستيانەكا ب ترس و سەھم بۆ وى ھەيە).

(شيخ الإسلام ابن تيمية) د تەعليقەكتى دا دېيىزىت: ئەو كەسى ئاخفتەتكا ب كەنى وجوان بەلى يا حەلال بىكتە پىك بۆ گەھاندەنا حەقيبيي ئەقە ژ كارىتن چاكە.

يەعنى: ئەو دىرى هندى نەبۇون مەرۆڤ يىن رەشك بىت، وەندەك جاران خۆ د وەعظى خۆ زى دا هندەك تشتىن خۆش و ب كەنى بىيىزىت، دا مەلەل بۆ نەفسىن گوھداران چى نەبەت، بەلى ئەگەر مەسىلە زىدە بۇو، وگەھشتە وى حەددى ترانە و كەنى بۆ وى بىتە تبىعەت، وئەو د ھەمى تشتان دا بىتە مەرۆقەكتى نە بىن جددى، ئەقە ل نك وان تشتەكتى دورست نەبۇو. ئىمامى نەھەۋى دېيىزىت: ((يارى و تپانەيىن نە دورست ئەون يىبن ژ حەددى دەردكەقىن، و مەرۆڤ يىن بەردەوام بىت ل سەر، ئەوھ يا كەنى پىيەت دېيىت و دل بىن ړەق دېت، و مەرۆڤ يىن ژ زکرى خودى موزىل دېت، و گەلەك

جاران نه خوشی پىقە دئىت، وسەرى دكىشته كەرب و كىينى، وھەيپەتنى بۇ خودانى ناھىلت، وئەگەر ئەف تشتە تىدا نەبن، ئەمۇ يَا دورستە وپىغەمبەرى ژى ئەمۇ دكرا)).

وممىسىلە هيستا دىۋارتر لى دئىت دەمى مەرۆڤ ژ وان بت يېن خەلک چاش لى دكەن، وھزرەكا مەزىن ژى دكەن، جارەكى فووضەيلى كۈرى عىاضى د بەر ھندەك زانا يېن حەدىسىن پا بۆرى دىت ئەمۇ يېن دكەنە كەنلى و ترەنەيان دكەن، ئىينا وى گۆتە وان: هيىدى هيىدى ميراتگەن پىغەمبەران، هيىدى.. هوين ئەمۇن يېن خەلک چاش ل ھەمە دكەن!

ومموسا يېن كۈرى ئەعىونى دېيىشت: ئەوزاعى گۆتە من: ((بایى سەعىدى، بەراھىيى مە ترەنە دكىن و دكەنە كەنلى، بەلنى قىى گاشنى پاشتى ئەم بۇونىھە جەن چاقلىيىكىنى بۇ خەلکى، ئەز دېيىشم ئەم ئىيدى نەشىيەن بىگەنلىكىن ژى)).

وبلا كەمس تى نەگەھت كو مەعنა قىى ئەمە مەرۆڤى زانا يان يېن داعىيە دېيىت ھەمى گاشان يېن ناقچاڭ گرى بت، وچو جاران يارى و ترەنەيان نەكەت، دا يېن ب ھەيپەت بت، نە خىر! پسيار ژ سوفىيانى كۈرى عوېيىنەي ھاتەكىن: ئەرى ترەنە تشتەكىن كريتە؟ وى گۆت: ((نە خىر، بەلكى ئەمۇ سوننەتە، بەلنى بۇ وى يېن بىزانت وى بدانتە جەن وى)).

بەلنى تشتى وان كريت دىيت ئەمۇ بۇو ترەنە و يارى و كەنلى بۇ مەرۆڤى بېتە عەددەت، حەتا مەرۆڤ پىن بېتە نىياسىن، وئەمۇ د خەما ھندى نەبەت كو ئەمۇ ترەنەيېن ئەمۇ دكەت، ژ لا يېن شەرعى قە ددورست بن يان نە.. ئەقەيە يَا كو وان دورست نەدەيت، وحەتا ئىك ژ وان هيىدى هيىدى بەر ب ۋى

ئەخلاقى ۋە نەچت بىيى ئەو ب خۆ بحەسىيەت، وى كەنپىا خۆ كېم دكىر،
وئەو د ژيانا خۆ دا پىر د جددى بۇون.

حەسەننى بەصرى دگۆت: ((ئەم دكەينە كەنلى، وئەم نزانىن بەلکى
خودى بەرى خۆ دابىتە هندەك كريارىتىن مە وگۆت بت: ئەز تىشتكى ژوان
ژەهەوە قەبۈل ناكەم)).

ھىقىيىا مە ژ خودايىن مەزىن ئەھو بەرى مە بىدەتە حەقىيىن ورىتىكا
پاست.

پاشگوتن

پشتى ۋىنى گەھشتا كورت د گەمل ۋى جىلىنى نمۇونەمىي، و ئاگەھداريۇنا ژ نىزىك ژ وى مەنھەجى يىن وان خۆ دەويىكەفتىيىن خۆل سەر پەروەردە دىكىن، چ ب مە نامىنىت ژ بلى ھندى كو ئەم ژى وەكى ئىبىراھىمى تەيمى بىرىشىن دەمىن بەحسىن صەھابى وتابعىيىن بەرى خۆ كرى وگۆتى: ((كانتى ئەو و كانى ئەم! چەند وئەم وئەو ژىك دەويىرین؟ دنيا ب نك وان ۋە ھات ئەو ژى رەۋقىن، دنيا پشتا خۆ دەدەتە ھەوە وھوين ل دويىش دچن)).

ب راستى دەمىن مەرۆث حالى خۆ وېتى ۋىنى جىلى ھەقبىرى ئىك دىكەت، مەرۆث ھەست ب شەرم و فەيتىيىن دىكەت.. ھىقيبا مە ئەوە ئەف گۆتىيىن مە بىرئىنانەك بىت بۆ مە بەرى گوھداران، وھشىارىيەك بىت كو ھممەتا خۆ زىدە بىكەين، وبىن ھىقيبيى بىدەينە لايىكى، وھندى ژ مە بىت خۆ ب كاروانى قان مەرۆ فىن بىزارە را بگەھىنин، ئەگەر خۆ ئەم ژ وان نەبىن ژى، قەيسى كۈرى ئەمرى دېئىش: ((ئەگەر تىشىتكى ژ خىرى ئەھشتە تە كارى پىن بىكە، بلا تو ژ خودانىن وى نەبى ژى)).

يا رەببى تو تەوفيقا مە ھەمييان بىدەي كو ئەم ب ۋەنگەكى راست ودورست خۆ پەروەردە بىكەين، وتو ۋىنى كارى مە بۆ مە ب خىر بىنقيسى، وەمە ژ ھەمى سالۇخەتىيىن كېت ونە د رى دا بىدەيە پاش..

وحەمد ھەمى ل دەسپىيىكى دەيماھىيىن بۆ خودى بىت، خودانىن قەنجىييان.

نافه‌رۆك

بەرپەر	نافه‌رۆك
٥	پىشگۇتن
٩	خۆ پەروەردەكرنا ل سەر ئىخلاصى
١٧	خۆ پەروەردەكرنا ل سەر خۆنیاسىنى
٢٧	خۆ پەروەردەكرنا ل سەر ھشىاربىيا ل نەفسى
٣٧	خۆ پەروەردەكرنا ل سەر حسېبىا د گەل نەفسى
٤٧	خۆ پەروەردەكرنا ل سەر موخالەفا نەفسى
٥٣	خۆ پەروەردەكرنا ب مەشقىكىن و بىئنفرەھىيىن
٥٩	خۆ پەروەردەكرنا ب نمۇونە و مەتلەلان
٦٩	خۆ پەروەردەكرنا ب بىرئىنانا ئاخرەتى
٧٧	خۆ پەروەردەكرنا ب بىرئىنان و ھەشمارتىدا گونەھان
٨٧	خۆ پەروەردەكرنا ل سەر خۆنەمەزنىكىرنى
٩٧	خۆ پەروەردەكرنا ل سەر نەكپىنا دىنيا يى ب دىنى
١٠٣	خۆ پەروەردەكرنا ل سەر نەلەزىكىدا د فەتوايى دا
١٠٦	خۆ پەروەردەكرنا ل سەر كىدا كارى ب زانىنى
١١٥	خۆ پەروەردەكرنا ل سەر ھىيانا ئاخفتىن و كەنبا زىدە
١٢٤	پاشگۇتن

